ЧИТАЛНЯ

МИЛКА
МАРКОВСКА

ЛЕТОПИС ЗА ЖИВОТА И ТВОРЧЕСТВОТО НА ИВАН ВАЗОВ

ДЪРЖАВНО
ИЗДАТЕЛСТВО
НАУКА
И ИЗКУСТВО
СОФИЯ
1981

© Милка Димитрова Марковска
c/o Jusautor—Sofia
1981

Индекс 82Б

П 5067 литер

МИЛКА
МАРКОВСКА

ЛЕТОПИС ЗА ЖИВОТА И ТВОРЧЕСТВОТО НА

ИВАН ВАЗОВ

ЧИТАЛНЯ

ЧАСТ ПЪРВА
(1850—1895)

БАН
Институт за литература
БИБЛИОТЕКА

ДЪРЖАВНО
ИЗДАТЕЛСТВО
НАУКА
И ИЗКУСТВО
СОФИЯ
1981

ПРОВЕРКА 2009 - 2010

В 429702

II 5167

Б 23814/82

ПРОВЕРКА
2009 - 2010

ПРЕДГОВОР

Летописът за Иван Вазов, резултат на дългогодишни проучвания, разкрива жизнения и творчески път на колоса на българската литература в процеса на неговото развитие, в цялата му сложност, противоречивост и многообразие.

Привлеченият богат исторически материал характеризира, от една страна, духа на епохата с нейните обществено-политически борби и духовен кипеж, сред които израства и се формира личността и творецът, а от друга, осветлява връзката на Вазов със съвременността, с народната съдба.

Още през 1875 г. в програмното си стихотворение „Новонагласената гусла" той начертава основните линии на своята творческа дейност — да скъса с „песни любовни, тихи, безгрижни" и да живее с болките и радостите на своя народ. Принуден да напусне България по време на Априлското въстание, поради участието си в тайния революционен комитет в Сопот, Вазов продължава патриотичната си дейност в Букурещ като член на Българското централно благотворително общество. Желанието му обаче да участвува активно в борбата за свободата на отечеството му не го напуска. И през ноември 1877 г., по време на Руско-турската война, Вазов е в числото на 78-те българи, които връчват на руския император при посещението му в Свищов петиция за създаване на нови български доброволчески отряди. Този документ, цитиран в летописа, представя народния поет в нова светлина и оборва схващането за неговата гражданска и политическа пасивност.

„Послушен на дълга си", Вазов остава докрай верен на своя патриотичен обет и към заника на своя живот с пълно право може да заяви в стихотворението си „Моят път:"

„От ранните си младини живях
за мен си не, а за народа,
от ранните си младини запях
за родина и за свобода

или в стихотворението си „Жива история" да каже: „На всичките трептежи на Балкана история съм жива тук."

И действително няма историческо събитие, на което лирата му да не е откликнала. По време на Априлското въстание, когато цяла България е удавена в кръв, когато Макгахан пише своите дописки за зверствата на азиатеца и упреква Европа в бездушие, авторът на „Пряпорец и гусла" и на „Тъгите на България" издига гневно глас срещу християнска Европа, която, обхваната от „мисли за плячка само тлъста", остава равнодушна пред писъците и воплите на един, подложен на сеч, огън и безчестие народ. („Към Европа", „Векът" и др.) Победният ход на руските войски по време на Освободителна война намира своето поетическо безсмъртие в стихосбирката „Избавление", а радостта от победата при Плевен в стихотворението „Падна Плевен!", което още в деня на написването се разпространява на хвърчащи листове в Свищов.

Проучванията на архивите на Областното събрание и на Народното събрание разширяват сведенията за обществено-политическата дейност на Вазов. Като депутат в Областното събрание на Източна Румелия и член на Постоянния комитет той присъствува редовно почти на всички заседания и, макар твърде рядко да взима думата, перото му отразява актуалните проблеми, третирани там. Стихотворението „Бюджетът" е инспирирано от обсъждането на бюджета на Източна Румелия за 1881 г., а стихотворението

„Смущението на намалените заплати“ от разискванията за намаляване заплатите през 1882 г. Когато се обсъжда бунта на жените в Сопот срещу вноса на чужди прежди, на страниците на „Народний глас“ излизат негови статии в защита на въстаналите вдовици. В тях той се спира върху икономическата изостаналост на своя роден град и сочи мерки за преодоляването ѝ. Редица огнени статии насочва и срещу княз Батенберг, когато потъпква конституцията и народните права.

В летописа е застъпена широко и критическата литература върху Вазов. Преценките за творчеството му, положителни или отрицателни, са изхождали от критици с различни естетически критерии, различна култура и политически убеждения. Принадлежността на поета към Народната партия му е създавала много врагове, независимо че като неин член не е проявявал особена активност. Не рядко в основата на някои нападки, публикувани в пресата, се таи партизанско озлобление. Той еднакво е отричан от всички идейни противници на неговата партия: либерали, демократи, социалисти и др.

Патриархът на българската литература е представен в летописа с всичките му светлини и сенки, без ни най-малък опит за идеализиране. Съзнателно не са избегнати и ругателни, достигащи до вулгарност инсинуации и клевети срещу него като човек и поет, за да може читателят да почувствува климата, сред който е живял и творил, и за да може да си изясни причините за създаването на творби като: „Епиграма между двама“, „Към една кал“, „На една празнота, която пълни „Кукуригу““, „(Посвещава се на една черна кожа)“, „Доктор Джан-Джан“, „Японски силуети“, „Болната змия“ и др.

В този случай трябва да се солидаризираме с мнението на брата на поета, д-р Борис Вазов, че „действителността не трябва да се приглушава, защото поставен в неговата естествена среда, проециран на фона на слава, отрицания и хули, Вазов още по-величествено се извисява като вековен дъб, пуснал корените си дълбоко в народната душа, несломим и непоклатим при всичките превратности на времето и личната му съдба“.

Придържайки се към възприетата концепция, в летописа съм се въздържала от директна оценка на критичните статии за Вазов, а чрез подбрани места от текста съм се опитала да създам възможност за непосредствен контакт с даден критик, и по неговия език, стил, идейни и естетически позиции читателят да добие представа за стойността и обективността на неговата критика и подбудите, от които е продиктувана.

Летописът има за цел да разкрие, доколкото е възможно, творческата история на Вазовите творби: жизнен факт, зараждане на идеята, първи наброски, етапи в работата, първи публикации и окончателна редакция. Богатият фактологически материал позволява да се проникне в творческата лаборатория на поета и да се разкрият творческият процес, мирогледът и творческият му метод и зависимостта им от обществено-политическите тенденции на времето. Като ярък пример как Вазов преминава от факта към образа и словото може да послужи неговият дневник-пътепис „От София до Пирот“, воден по време на Сръбско-българската война. Той е свидетелство и за взискателността му по отношение на езика. Набелязаните в него мисли, настроения, впечатления и описания на местности са превъплътени в стихосбирката „Сливница“, разказите „Иде ли?“, „Подпоручик Вълко“ и др.

В Летописа са намерили място преводите на Вазови произведения на чужди езици, както и преведените от него творби на чужди автори, издателската му и редакторска дейност, негови изказвания за събития от полити-

ческия и културния живот. Писмата му от емигрантския период откликват на трагичните събития в България, рисуват злата участ на емигрантите, дават израз на омразата му срещу Стамболовия режим и на готовността да се бори за свалянето му.

Не са пропуснати и сценичните постановки на Вазовите драматични творби, за чиято театрална реализация в много случаи той активно е съдействувал. Посочени са и молби на артисти до директора на Народния театър да им бъде възложено изпълнението или дублирането на роли от пиеси на Вазов, тъй като неговото мнение е било меродавно при разпределяне на ролите и за всички промени се е искало неговото съгласие.

В летописа са публикувани множество неизвестни материали, които разкриват нови страници от живота и творчеството на Вазов. Така например в началото е предадена кратката история на Вазовия род, която обхваща един период от 85 години — от преселването на прадядото на поета, Кирко, от Македония около 1765 г. до раждането на Иван Вазов през 1850 г. Тези родословни данни са почерпани от труда на Владимир Вазов „Из миналото на град Сопот и на Вазовия род", написан в София през 1939 г., състоящ се от 49 машинописни страници. Братът на поета, Борис Вазов, ми бе предоставил този труд за ползуване, а по-късно друг екземпляр от него ми бе подарен от племенника на поета Иван Пачев. Интерес представлява и непубликуваното стихотворение-автограф, написано върху подарения на проф. Ив. Шишманов екземпляр от пиесата „Хъшове" и др.

Регистрирани са и първи публикации на Вазови произведения, които Petr Cristophorov не е посочил в книгата си „Ivan Vazov. La formation d'un ecrivain bulgare", Paris, 1938. Проучени и датирани са редица факти от биографията на поета, а така също са коригирани неверни и противоречиви твърдения и са отстранени допуснати неточности.

„Летопис за живота и творчеството на Вазов" е обогатен с множество епистоларни материали и сведения, извлечени от периодичния печат, като за целта, поради липсата на пълна библиография за Вазов, са прегледани значителен брой вестници и списания, излизали през последните три десетилетия на миналото столетие и първите двадесет години на настоящия век.

В цитираните текстове са запазени стилистичните и фонетични особености на авторите. При неволно сравнение с езика и стила на Вазови произведения от същото време се вижда колко напред е отишел той не само по отношение на художественото слово, но и по отношение развитието, обогатяването и усъвършенстването на българския език.

Основен принцип при техническото изграждане на настоящия летопис е спазването на точната хронология. Най-напред е дадена годината, поставена в горния десен край на страницата, а след това са означени месецът и денят (даден с цифра). Когато е известен само месецът от дадена година, то той е указан, след като са изброени фиксираните дни от месеца. Ако се знае само годината, тя е дадена, след като са посочени точните дати за същата година. Ако са известни само годишните времена, то означенията „пролет", „лято", „есен", „зима" се поставят в началото на дадения сезон.

След всяка дата е цитиран източникът, от който е почерпано сведението. Печатните източници се обозначават с библиографските им данни — автор заглавие, местоиздаване и година, а периодичните издания — с наименование, годишнина, брой, дата и страница. При архивните документи се указва видът им и мястото на съхранение. Изброяването на няколко източника озна-

Газов

чава, че събитието се основава на техните съвокупни данни. Някои творби на Вазов са третирани двояко: първоначално са регистрирани под датата на написването и повторно като източници, когато при недостатъчност на документални материали са използувани вложените в тях автобиографични сведения. Ако датата на източника съвпада с датата на извлечения от него факт, то при посочването на източника датировката му не се означава. Ако има разлика между датата на събитието и датата на източника, при цитирането на източника датата му се запазва. Когато датата е установена приблизително, след нея е поставен въпросителен знак.

Всички датировки до 1916 г. са отбелязани по стар стил в строго съответствие с първоизточника. В случаи, когато някое събитие е датирано по нов стил (предимно при кореспонденцията), е приведено двойно обозначение— по нов и стар стил. След въвеждането на новия стил в България, събитията за последните шест години от 1916 до 1921 са указани по него.

Общият замисъл при съставянето на „Летопис за живота и творчеството на Иван Вазов" бе да се създаде не просто справочник — безжизнена хроника от събития, а живо и непосредствено да се разгърне пред читателя ден по ден живота и творческата дейност на Вазов в цялата тяхна конкретно историческа пълнота.

Сега, когато Летописът е вече реализиран, с чувство на топла признателност си спомням за моралната подкрепа на брата на поета д-р Борис Вазов и за готовността, с която ми предостави материалите, които притежаваше. Благодарност дължа и на другите членове от фамилията на Вазов, които ми оказаха съдействие и особено на племенниците на поета Вера Вазова и Иван Пачев.

Милка Марковска

София, юли 1972 г.

ОКОЛО 1765

В Сопот се преселва от село Яновене, Костурско, прадядото на Иван Вазов — Кирко. (Пачев, Иван. Разговор, есента 1953.)

„Моят прадядо Кирко Иванов Арнаудов (на старини монах Козма), македонец от „Арнаутлука", както тогава наричали Македония, търговец, се заселил в Сопот около 1765 година — разказва Владимир Вазов. — Той пръв отворил дюкян, в който се продавало не само всичко, нужно за в къщи, но и бои за вапсане на прежда, лекарство за разни болести и др.

Имал 6 сина. . . Бил човек с непреклонен и твърд характер. Най-малкият му син Макавей се влюбил в една хубава мома от Щирка махала, от беден род. Минавала и за вятърничава. Дядо Кирко по никой начин не се съгласявал да вземе такава снаха в къщи, като предпочитал да види сина си мъртъв, отколкото оженен за тази мома. Макавей забягва. Майка му от жалост умира. Дядо Кирко приел монашески сан в Сопотския манастир „Св. Спас" под името монах Козма.

Минават се години. Една събота вечер при черковния отпуск влиза схимник[1] с торба на гърба и патерица в ръка, обрасъл и прашен. Поклонил се пред всички икони и когато дядо Козма от владишкия трон изчел отпусната молитва, схимникът се доближил до него и казал: „Отче прости ми, съгреших пред тебе." Дядо Кирко познал сина си, прилошало му и паднал мъртъв на плочите. . ." (Вазов, Владимир. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 9. Машинописни бележки в личния архив на Иван Пачев.)

1796

СОПОТ

Ражда се първият син на Кирко Арнаудов — Иван, дядото на поета. „Бил много красив, висок, умен, сладкодумен и дързостен. Нарекли го „Иван Вазът", защото бил много красноречив (по турски „ваз идерим" ще рече "проповядвам", „говоря красноречиво"). При посрещането на турски паши него туряли да ги приветствува. . . От тоя прякор е произлязло по-после името „Вазов". Понякога в Сопот на подбив го наричали „Айвазът". (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 9.)

1800

СОПОТ

Родена е бабата по баща на Вазов — Ана Минчова, внучка на поп Аврам I (Арсени). (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 10)

За баба си Ана поетът разказва на проф. Шишманов: „Беше хубава жена, имаше дългнесто лице, сиви очи, бяло лице, орлов нос. Сухичка беше, със среден ръст. Имаше някакъв аристократизъм в лицето ѝ, какъвто няма у нас. Беше енергична, трудолюбива, спретната, чистофайница, пестелива, разумна и високо морална, ако и безграмотна . . ." (Шишманов, Ив. Д. Ив. Вазов. Спомени и документи. С. ,1930, с. 5.)

[1] Човек, който е дал обет да води благочестив, труженически живот в лишения.

1818

СОПОТ

Иван Вазът се оженва за осемнадесетгодишната си съседка Ана Минчова.

„Дядо Иван Вазът бил много строг. Той казвал: „На жената дай калъчка, но свобода не давай.“ (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 9—10.)

1825

СОПОТ

В семейството на Иван Ваза и на Ана Минчова се ражда първият им син Минчо, бащата на поета. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 11.)

„Беше мъж висок, снажен, с широки плещи, но не дебел (брат ми Никола много наумява баща ми. . .) — описва баща си Иван Вазов. — Имаше малка глава, къс врат (моят е по-дълъг), лице червендалесто. . ., коса повече руса, очи сиви, вежди като моите нависнали. На носа имаше грапи (ще е имал шарка на млади години), чело малко, като моето. Мустаци имаше червени, каквито бяха моите, когато бях по-млад, ходеше иначе бръснат. Стрижеше се ниско. . . Носеше се винаги изящно, чисто. Беше франт, каквито ние не сме. Той е един от първите, които заносиха в Сопот „френски дрехи“. . . . Зиме носеше кожуси с лисичи кожи. Обут беше с открити кундури, тъй че чорапите се виждаха. На показалеца на дясната ръка имаше златен пръстен със зелен камък. Държеше винаги броеници. Бастун не. Но затуй пък чибукът не падаше от хубавите му, бели аристократски ръце. Много пушеше. С тоя чибук ни биеше понякога. . .“ (Шишм., с. 6. Пред Шишманов Вазов погрешно твърди , че баща му е роден около 1807 г. и е загинал на 60 години.)

1827

СОПОТ

Семейството на Иван Ваза се увеличава с втори син, когото кръщават Кирко (чичото на поета). (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 16.)

1830

След 12 години семеен живот Иван Вазът умира от „тежка болест (тивуз)“ и бащата на поета Минчо, който тогава бил на пет години, остава сирак.

„Останала млада вдовица с невръстни деца, баба Ана се заловила сама да поддържа дюкяна. Поставяла за продавачи децата си Минчо и Кирко, а тя с хурката в ръце стояла в дъното на дюкяна, за да следи и наблюдава. За да не привлича погледите на мъжете като млада вдовица, тя се държала винаги строго и намръщено. Това навъсено и строго държание ѝ станало втора природа, макар че по душа е била много добра. Та когато нейният син Минчо (моят баща) поискал да се ожени за майка ни Съба, съседките ѝ казвали: „Какво ли ще патиш от оная с навъсените вежди?“ (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 10.)

1834

СОПОТ

На хаджи Никола поп Аврамов и хаджи Въла се ражда дъщеря — Съба. „*Майка ми, Съба* — разкрива потеклото си Иван Вазов, — беше от поп Аврамовия род в Сопот. За поп Аврама (казвали го и даскал поп Аврам), дядо на майка ми, има предание, че бил дошел преди 200 години от село Сопот в Ловчанско, построил си къща на големия хълм, на север от градеца (Трапето), който бил покрит с непроходима гора. И тъй се заселил сегашният Сопот, наречен турски Акче-Клисе, по бялата черква на Трапето. . . (Бяла черква в „Под игото" е превод на турското име.) Баба ми по майка, баба хаджи Въла, беше ниска, дебела, черноока, много умна и извънредно милостива. . .

Мъж ѝ, дядо ми по майка, важен чорбаджия, се казваше хаджи Никола. Той беше пълен, едър човек, исполин. По едно време отиде в Молдова, захвана търговия с колониални стоки и там се и помина." (Шишм., с. 9—10.)

1838

ЮНИ, СОПОТ

В Сопот, буден за времето си град, се открива светско училище. За учител бил повикан Хр. П. Василев, който обучавал 150 ученика. (Димитров, Г. Княжество България в историческо, географско и етнографическо отношение. Ч. I. Пловдив, 1895, с. 184.)

Паралелно с новото училище остава да съществува и старото килийно училище, за което Вазов разказва:

„Учебното заведение на Иван Гърбата тогава не се наричаше нито училище (също дума непозната в селото), нито школа, нито килия, както някъде другаде се наричаха подобни заведения.

Вместо тях употребяваше се: „у Гърбата".

„Отивам у Гърбата", „учих се при Гърбата!". . .

Да свършиш у Гърбата до псалтиря, то беше като да си свършил седми клас на класическата гимназия; да свършиш месецослова (светчето) — като да си свършил университет. Месецословът беше краят, омегата, венецът на науката; с него се изчерпваше съкровището на всички човешки знания." (При Ивана Гърбата. ССБП. Т. 9, с. 151—152.)

ОКОЛО 1845

Братята Минчо и Кирко Вазови се залавят самостоятелно за търговия. Поголемият, Минчо, бащата на поета, остава в Сопот в дюкяна на баща си, а по-малкият, Кирко, заминава за Букурещ и там открива магазин за български стоки: шаяци, аби, кожи, ориз, тютюн и др., които му изпращал брат му от Сопот. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 10.)

1847

СОПОТ

Минчо Вазов се сгодява за 14-годишната си съседка Съба. Къщите им се съобщавали чрез врачкà (комшулук). (ССБП. Т. 19, с. 17—18.)

За този период от живота си майката на поета разказва:

„На 1847 ме сгодиха и тогава брат ми Георги, който бе свършил в Пловдив по гръцки и френски много добре, позна, че желая да се науча да чета. Той захвана да ми приказва на букваря: абе, беаба, и тъй ази, като много желаех, лесно се научих да чета и скоро захванах да прочитам всяка книга българска. . . Ази нямах наситка на прочитане. Ако плетях чорап — книгата при мене; ако шетах или държах детето на майка ми — книгата ми беше все в ръката. Често майка ми ме мъмреше що си не гледам работата, ами си губя времето: „Калугерка няма да бъдеш, а мирянка. Никоя не знае (да чете), само Неделя Гулюва! По нея ли ти подража, та си грабнала такава книга. Вземай си чорапа!“ (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 415.)

ОКОЛО 1848

БУКУРЕЩ

В Букурещ избухва пожар, при който изгаря и магазинът на „Братя Вазоолар“, както се подписвали в търговската си кореспонденция бащата и чичото на поета. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 10.)

„Година ходих година и девет месеца — си спомня майката на Вазов,— едно, защото така ходеха тогава по много време сгодени, и друго, че изторя магазата на годеника ми в Букурещ с всичките му пари и стока.“ (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 416.)

1849

АПРИЛ

Минчо Вазов се оженва за Съба хаджи Николова.

„На лято 1849 направихме сватба и се венчахме на Калоферския манастир. Защото бяхме роднина на 7 пояса, затова някои от чорбаджиите каил не станаха, искаха да се развали тая сполучлива годявка; но баща ми не се плашеше и каза на владиката: „Владико свети, защо за гърците законът дава да се вземат така, а за българите не дава?“. . .

Баща ми, като дойде с вулата от Пловдив, вземаха осем кола момяни и момкови и отидоха в Калоферския манастир. . .

. . . Сутринта рано станахме, та ни армосаха пред „Благословено царство“. После, като пусна черква, захванаха венчилото ни: егуменът в одежди и четирма калугери, облечени в най-нови одежди, и нашите четири попа, та девет души ни венчаха най-славно венчило. . .

Като излязохме из р. Сопотница, то по садината нямаше празно място. Цялото село на къра, хорà играят, кеманета свирят, коне припкат. Не можеха колата да заминат. . .

Пристигнахме пред нашата вратня. . . Запяха свещениците „Достойно

ест“ и ни въведоха в къщи. Имам чича — калугер, той дойде да ни поздрави и подаде по един клон люляка и каза: „Бог да ви благослови, да братясате като тая люляка.“ — Господ чу благословията му и след една година се роди първият ми син Иван.“ (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 416—417.)

1850

ФЕВРУАРИ СЛЕД 15, ЦАРИГРАД

Излиза от печат книгата „Диплографія или как ся дръжять търговскы книгы“ от Стояна и Христа Д. Караминковы. Цариград, 1850. Бащата на Вазов, „малограмотен“ според думите на сина си, но обичащ науката, се записва за неин абонат. В списъка на спомоществователите от Сопот е отбелязано: Минко Ив. Вазоглу.

ЮНИ 27 (ЮЛИ 9 Н. СТ.), СОПОТ

Ражда се Иван Вазов. (Поетическа биография на Иван Вазов до 20-годишната му възраст. ССБП. Т. 19, с. 15.)

„Завървяха на пита. Носят „покани“ някои, пържени у дома си, други шекер, други гевреци — нямаше какво да ги правиме. Не оста ни богат, ни сиромах да не дойде. Свекърва ми само раздаваше, който дойде. И се чудехме какво е това нещо, като ние не сме ходили, освен на роднините. После се научихме, че дохождали по любопитство: да видят има ли някаква поличба в детето, като сме се взели роднина. (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 417.)

ЮЛИ 4

Става кръщенето на новороденото „русо, пискливо детенце“.

„. . . Кръстихме го след една неделя на свекър ми. Та радост голяма от свекърва ми, от девер ми, роднините, че се е подновило това име.“ (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 417.)

1850—1856

„Като първенец Вазов е бил много гален. Расъл е бързо на височина. Бил е доста палав и пакостник. Много обичал да хвърля камъни, да троши джамове, гърнета, стомни. Тая разрушителна деятелност му доставяла голямо удоволствие. За да го избави от тая страст, майка му прибягнала до едно странно средство. В избата им имало изостали от някога непотребни петдесетина грънци. Тя го завела там и му казала: „Троши сега, чедо, всичките да изчупиш.“ Синът изчупил всичките грънци. Подир това отвикнал да троши!“ (Поетическа биография на Иван Вазов до 20-годишната му възраст. ССБП. Т. 19, с. 23.)

1852

Ражда се Никола, вторият син на Съба и Минчо Вазови.

„Весел, духовит, енергичен и безстрашлив. С дълги мустаци и червенда-

лесто лице. Добряк и милостив. С природно здрав ум и човек с житейска опитност, той бе способен да даде всякога добър съвет.

До Освобождението е помагал на баща ми в търговията. След Освобождението — самостоятелна търговия изначало в Сопот, а после в София с дървен материал.

Той четеше с удоволствие всичко, което бачо Иван е написал Но за да не би бачо Иван да се възгордее, той често се шегуваше и казваше: „Наш Иван пише календари и масали." (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 31.)

В Букурещ започва да излиза издаваното от Петко Славейков годишно периодическо списание „Смесна китка". В година I, стрък А (с. 179) е поместен „разпис на родолюбивите спомоществователи", в който при изброяване на абонатите от Букурещ са отбелязани бащата и чичото на поета: „Братя К. и М. И. Вазоолу, Сопот".

Като ученик Вазов с увлечение е четял всичко, което Петко Славейков пишел. Много по-късно той споделя с проф. Шишманов:

„Аз и днес помня още някои стихотворения из Славейковата „Смесна китка". . .

Голямо впечатление ми правеха в „Смесна китка" откъслеците из Осиана, които също обичах да декламирам." (Шишм., с. 21.)

1853

АПРИЛ СЛЕД 17

В Земун излиза книгата на Сава Доброплодни „Писменникъ". Ученолюбивият Минчо Вазов записва за неин абонат своя едва тригодишен, първороден син. В числото на „спомоществователите" от Сопот стои името му: Ив. Вазов.

1854

Минчо и Съба Вазови имат трети син, когото кръщават Кирко. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 32.)

1855—1856

От това време датират спомените на Иван Вазов за майка му:

„Смътно само си я представям млада, двайсетгодишна жена, спретната, с приятно лице, макар и некрасиво, с жив поглед и пъргави движения. В неделя и в празници си туряше на главата модния тогава фес с отсечен връх, препасан с копринено зелено чевре (мода, възприета от гръцките кокони в Пловдив); обличаше тъмноморав сукнен кожух с предници, обточени с лисичи кожи, с плитки лустрени обуща; на шията с две върви жълтици, под които висеше голям пендар. Приказлива, със звучен приятен глас. Нейното появяване или присъствие в къщата пръскаше атмосфера от радост и оживление. Някакви лучи идяха от благият ѝ поглед. И аз я обичах и вярвах, че никоя майка не е така хубава и добра, както моята." (Някои спомени за майка ми. ССБП. Т. 19, с. 226.)

1856

НАЧАЛОТО НА УЧ. ГОДИНА

Закрива се училището на Иван Гърбата, в което на времето се е учил и Вазовият баща, който до края на живота си водел търговската си кореспонденция с черковнославянски букви. (Поетическа биография на Иван Вазов до 20-годишната му възраст. ССБП. Т. 19, с. 17.)

Учителят на Вазов Юрдан Ненов разказва за светското училище в Сопот за времето от 1856 до 1861 година:

„Когато изначало поех училището, имаше ученици до 120. Аз бях главен учител с един взаимноучител. Мене плащаха 7500 гр., а на подучителя 1500 гр. Имаше и частно училище с наустница и псалтир на даскал Иван Гърбата.

Като дадох първия годишен изпит, на втората година училището се напълни с 450 души ученици. Даскал-Ивановото училище се затвори и той сам доведе децата си в общото училище." (Ненов, Ю. Автобиография. В: СбНУ, кн. XIII, 1896, с. 369.)

На училището на Гърбата Иван Вазов е посветил разказа „При Ивана Гърбата".

1857

НАЧАЛОТО НА УЧ. ГОДИНА

Вазов за пръв път отива на училище.

„Баща ми ме заведе в основното или взаимното училище, както го наричаха тогава, на 7-годишна възраст. Напълниха ми торбичката с хляб и маслини и — хайде на школата, която стоеше на един хълм на север от Сопот. . ." (Шишм., с. 13.)

През 1857 г. излиза в Цариград като отделна книга преведеният от Юрдан Ненов разказ „Черноносящая госпожа". Вазов споделя:

„Учехме „Първоначално познание", разни протестантски брошурки („Бедният Йосиф"), после ни дадоха да учим „Черноносяща госпожа", разказ, преведен от учителя Юрдан Ненов. (Шишм., с. 13.)

Първият учител на Вазов от „взаимното" училище е даскал Атанас от Карлово.

„Аз помня един висок човек, черноок, с бледно, кротко лице, облечен в черни шаечеви френски дрехи, с фес и с пръчка в ръката." (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 57.)

1857/1858 УЧ. ГОДИНА

„Буквите научих чрез писане на пясък — си спомня поетът. — След това минах на полукръзите, гдето с показалец ме учеха на срички. Бях много прилежен. Немирни и неприлежни ученици наказваха с пръчка по ръце и крака. Имаше и фалага. Но мене рядко са ме били за немирно поведение.

Добрите ученици награждаваха с „вулини" (малки четвъртити късчета хартия с училищния печат, в средата на който имаше петел). На вулините

имаше написано с червени букви: „Награда на прилежанието“. С тоя вулин можеше да се откупуваме. Определяха ни 10—20 вулини, според прегрешението.“ (Шишм., с. 13.)

1858

НАЧАЛОТО

Минчо Вазов записва тримата си сина: Иван, Никола и Кирко, от които най-големият е на 8 години, а най-малкият на 4, за абонати на книгата „Тръговско р*ководство за тръгованіе и за промышленность, мореплаваніе и за тръговскы деланіъ. . . Преведено и печат*но с иждивеніето на Хр. Л. Хамамджіев. Цариград, 1858.“ В списъка на „спомоществователите“ от Сопот е отбелязано: „Минчо Ив. Вазов за Синовете си Ив. Н. и К.“

Ражда се по-голямата сестра на Вазов, която кръщават Анка. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 34.)

МАЙ 11

В Сопот, както в Свищов, Русе, Ст. Загора и Копривщица, се празнува за пръв път празникът на „Кирил и Методий“ като отзвук от призива на И. Груев, публикуван в „Цареградский вестник“ от 16 април 1858 г. (Димитров, Г. Княжество България. Ч.I,с.249.)

За честването на празника поетът и след много години си спомня:

„Но ето осъмва 11 май. В главното училище, пълно с деца и народ, тържество. Картината с образите на св. Кирил и Методий, пратена от Пловдив е окачена на стената. Венец от божури, зеленина и разни пролетни цветя украсява картината на двамата величави братя. . .

. . . Зафанаха се песни. Най-напред песента на Кирил и Методия: „И след тисяща години“, съчинена от пловдивския учител Якима Груев. После изпяхме песента в чест на султана: „Нушири нур Абдул Джихан“, също произведение на Груева. Агата, със светнали от щастие очи, си гладеше брадата пред вида на тая бъдеща покорна рая на негово величество султана. . .“ (Големият ден. ССБП.Т.9,с.373—377.)

АВГУСТ 29

Вазов завършва първата си учебна година. Започват изпитите. Една дописка до „Цареградский вестник“ описва провеждането им:

„Сопот, 29 август 1858. СЛОВО, произнесено от главнаго учителя Юрдана при отварянето на годишните изпити.

Милостиви ми Господаре!

Ви от голяма ревност ся притекохте днес да видите успехи и за тая 3-тъ годинъ, и навярно щете искате отговор за них до колко съ преуспели ученицити и тъйъ годинъ. . .

Това училище, почтений ми, смейъ рече под днешното ваше настояване не малко успех в малко разстояние направи; вече от приготвени в него ученици отидоха, и други се готвят да идът в по-високи учебни заведения в Европа за усъвършенствување; други и тукашни, и странни вече щът могат да заловят учителско място за гдето ся потръсят. . .

Съобразно споряд силите си и времето ученицити щът ся изпитват на следующите уроци:

1. Деятелно учение за Прав. вяра цяло
2. Краткий пригляд
3. Всеобща историа цяла
4. Алгебра до Логаритми
5. Физика цяла
6. Численница пространна цяла
7. Катихизис пространний цял
8. Библейска история. Старий завет
9. Землеописание Гражданско цяло
10. Пръви знания
11. Чистописание
12. Блъгарский язик. Художнословие
13. Руский язик. Размет съчинение
14. Сръбский язик. История турска
15. Гръцкий език и 1-ва част на Грам[атика]
16. Турский язик четенье и писмо

Тии предмети са се преподавали тъйъ годинъ на ученици разрядени в 4 чина от 95 души.

Да помолим благоговейно от все сърце Вседаятеля бога да ни изпрати нам единодушие и да благослови нашити трудове, чтото под милостивото закрилие на Премилаго ни Царя и Господаря да можем за напред да ся похвалим с по-добри плодове и успехи за ползъ и чест на милото ни Отечество! Амин!" (Цареградский вестник, IX, №404, 8 ноем., с. 1, кол. 2—3; с. 2, кол.1—2.)

АВГУСТ 31

Завършват годишните изпити и Вазов преминава във втори клас. Дописка от същия ден до „Цареградский вестник" (IX, №404, 8 ноем., с. 2, кол. 2—3.) предава заключителното слово, произнесено от един ученик:

„Премилички ми съученици! . . .

Нам като сми съвсем улеснени от всякъ другъ странъ не остая друго ничто, съмо да залягами от сега нататък да бъдем по-прилежателни, подобронравни, да ся отличами с по-голям успех и на идущити изпити. . ."

НОЕМВРИ 22

„Цареградский вестник" (IX, №406, с. 3) публикува две стихотворения на Ю. Ненов: „Двигна се думан мъглив" и „На надсочена рътлинъ".

За поетическата дейност на своя учител Иван Вазов разказва:

„Един ден на даскал Юрдан скимна да стане поет. Аз го помня как, седнал по турски на одърчето на училищния двор, в зеления си кожух, с чибук в лявата си ръка, с фес, подтикнат назад, той важно и съсредоточено броеше на пръсти слоговете. Дълго време той работи над това поетическо произведение и когато свърши песента, измисли ѝ и глас и ни научи да я пеем. Първото четиристишие и сега го помня:

На надсочена рътлина,
при изданките Балкана,
на цял век от четвъртина
храм Минерви се намира.

Тия засукани с тъмен смисъл и славянски падежи стихове бяха едно славословие в чест на сопотското училище и, по отражение, на жреца, който служеше в тоя Минервин храм." (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 61.)

ЧИТАЛИЩЕ

БАН - Институт за литература БИБЛИОТЕКА

1859

МАЙ 10

Сопотските ученици се готвят да отпразнуват деня на Кирил и Методий. Поетът също участвува: „Един ден преди празника — разказва той, — по поръка на учителите, донасяхме цветя и украсявахме училището. Нашите майки бяха в отчаяние: ние опустошавахме градините, късахме и отнасяхме люлеки, картопи, божури, чемшири, триндафили. Носяхме от балкана борови клони. Увивахме венци, правяхме гирлянди, обкичахме с тях вратни, врати, прозорци, даже картите, даже чешмата на двора — училището потъваше в цветя и зеленина! Защото само то празнуваше: в града нямаше празник." (Големият ден. ССБП. Т. 9, с. 373—374.)

МАЙ 11

Празнува се „честитият празник на св. Кирила и Методия". Всичко става „рядно и благочинно, прилично на такова общенародно тържество". След молебен, отслужен в училищната черква, даскал Юрдан произнася реч, в която изтъква, че „човек без общество не само не може ся усъвършенствува, но дори не може и да съществува, и че основата, както на християнството, така и на всяко общество, на всяко домочадие е мир, любов и сговор". След „ръсянието" се пеят песни, съчинени от ученици и „приготвени от учителя за същий празник". (Дописка.—България, I, притурка към бр. 9, 23 май 1859, с. 4.)

МАЙ 12

Жител на града изпраща до в. „България" (I, прит. към бр. 9, 23 май, с. 4) дописка, подписана „Един от читателите на Ваший лист", в която след информация за честуването на Кирил и Методий в Сопот съобщава, че общото веселие било помрачено от съобщението на даскал Юрдан, че след „изпитанието" по Петровден ще си подаде оставката поради „негови особени счетки и непогодни случки".

Анонимният дописник упреква някои от чорбаджиите, че не са присъствували на голямото народно тържество и че пречат на образователното дело в града.

ЮНИ 2

Двадесет и един „всепокорни ученици от Сопотското училище" изпращат дописка до редактора на в. „България" (I, прит. към бр. 14, 27 юни, с. 2), в която изтъкват заслугите на даскал Юрдан към училището и скръбта си, че иска да ги напусне:

„Между нас съученици има и такива, които вече пристигами на възраст до 18—19 години, разумевася, че сми учили и при други учители, предшественици на обичнаго ни учителя Юрдана, но уверявами, че бидохме прещастливи, гдето ни сподоби бог с такъв трудолюбив и ревностен учител, че инак щехми да си останем равни с нашити прежни съотечественици, които вече излязоха от училището, като влезе учителя Юрдан; те си се учиха граматика до глагола и аритметика до дробити и с това си остаха. А ми на-

против освен, что изучихми редовно доволно науки по български, смейми ся похвали, че разбирами гръцки, четем и пишем турски, сдоби ни ся училището със сфери, които учителят ни изпроси от някой родолюбец, и доста учебни книги. . .“

ЮНИ 30, ПЕТРОВДЕН

Завършва и втората учебна година на Вазов. Провеждат се годишните изпити, по-рано от други години. (Вж Дописка от Сопот от 12 май — България, I, прит. към бр. 9, 23 май, с. 1.)

СЛЕД ПЕТРОВДЕН

Жителите на Сопот не допускат даскал Юрдан да напусне училището и увеличават заплатата му. За това се съобщава в една дописка от Сопот от 27 окт. до в. „България“ (I, прит. към бр. 11, 16 ноем., с. 1).

Вазов характеризира учителя си: „Човек съобразителен, с ум и похвати практични, той знаеше гъделите на гражданите, галеше вкусовете, почиташе понятията на времето, не пренебрегваше фокусите, за да се подигне в очите на сопотненци. Той беше строг към дисциплината и извън школото — учениците си отиваха у дома благочинно, наредени из улицата на синджир, дълъг половин километър; внимаваше за редовното посещение църквата, псалтуваше в нея и държеше слова от амвона. На големи празници повеждаше ни по домовете на първенци и чорбаджии да им честитим с приличните на случая песни, съчинени от Якима Груева.

И славата на нова Атина растеше!“ (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 61—62,)

СЕПТЕМВРИ

Вазов е във ваканция, а учителят му Юрдан Ненов е през това време в родния си град Пазарджик. (—България, I, прит. към бр. 11, 16 ноем., с. 1.)

ОКТОМВРИ 10, ЦАРИГРАД

В рубриката си „Изглед на бълг. работи“ вестник „България“ (I, бр. 29, с. 115) съобщава:

„Момчешкото училище е в добро състояние и относително за Сопот то прави чест на жителите. Колкото за девическото, то е. . . затворено от два месеца насам. . . Девици ти не са ли една част от мъжът? не са ли най-красното, най-обичливото украшение на обществото, на съдружеството? И ако това украшение не ся обработи. . . то заприличва на една грозота всред великолепието.“ (Шишм., с. 1.)

ОКТОМВРИ 27

Жители на Сопот, между които е и Минчо Вазов, бащата на поета, изпращат дописка до в. „България“, с която опровергават като „опашата лъжа“ сведенията за девическото училище в Сопот, публикувани във вестника от някой си коприв щенец:

„Г-ство му от любопитство, ако е искал да земе пример от нашето деви-

ческо училище, има и что да земе, зачто в околнити ни места няма дев. уч. даже за шев, а не и за камва." (— България, I, прит. към бр. 11, 16 ноем., с. 1.)

1857/8, 1858/9 И 1859/60 УЧЕБНИ ГОДИНИ

Вазов е ученик във „взаимното" училище.

„Животът ни в училището беше своеобразен. Лете се пръскахме из двора (едни стари гробища), гдето играехме и лучехме с камъни гробовете и често ги сваляхме. Зимно време цял ден прекарвахме в училището, което беше високо с много каменни стъпала. По обяд, сред задушливата атмосфера, всички насядвахме покрай стената на дъсчения под (ако и да имаше чинове), изваждахме провизиите из торбите си (маслини, чубрика, лук, пипер, сирене, хляб) и почвахме да обядваме, всеки за себе си, но понякога си разменяхме.

Зиме училищната стая се палеше с големи кюмбета. Дървата бяха евтини. Купуваше ги епитропът, та нямаше нужда ние да си носим от къщи. Хартия, писалки и други купувахме от дюкяните, а учебниците учителите донасяха от Пловдив. . .

От учителите си във взаимното училище помня следните:

Даскал Атанас, карловец, млад човек. . . Много биеше учениците на фалага.

Даскал Павли Костов от Сопот, около 25 годишен, нисък на бой, сух, с жлъчно лице, имаше периоди на лудуване и тогава го запираха. . .

Даскал Павли ни учеше на четене и много биеше.

Даскал Стефан Кушев от Клисура имаше червендалесто лице, голям нос, гъгнив глас и извънредно благ характер. И той беше млад. . . Даскал Кушев ни учеше предметите за първи и втори клас, турски език и псалтикия, бидейки сам сладкогласен и псалт в черква.

Даскал Начо Трувчев, също от Клисура, хубавец, голям песнопоец и любимец на жените. Носеше се контешки. . . [Даскал Трувчев става прототип на псалта Мердевенджиев от „Под игото".]

От съучениците си във взаимното училище ни едного не помня". (Шишм., с. 14—15, 242.)

1860

ЯНУАРИ 5

На Вазов се ражда още едно братче. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 36.)

ЯНУАРИ 6, БОГОЯВЛЕНИЕ

Кръщават новороденото. Наричат го Георги. По тогавашен обичай бебето е потопено за здраве в коритото на чешмата пред черквата. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 36.)

МАРТ 19, ЦАРИГРАД

По повод дописка от Сопот за преподаването на риторика в тамошното училище, в. „България" (I, бр. 52, с. 207) пише: „Между другити предмети, които ся преподават в това учебно заведение, риториката съ следва с голяма

жаркост. Учениците съ уже доста силни, за да уреждат сами съчинения и ние имаме пред очити си едно описание на гробища, което дописникът ни благоизволил да ни прати.

. . . Обаче едно забележване не ще повреди достойнството на реченото съчинение. Ние съгледваме вътре много *славизми* и учителят г. Ю. Ненов ще направи добре да предупази младежите от тоя недостаток, който развaля езикът ни".

За учебната програма, съставена от даскал Юрдан, Вазов разказва: „. . . Освен десетината общообразователни предмети, с гръцкия и турския език напанагон, той въведе в горните класове и руския и френския езици, които скришом учеше едновременно с учениците си; въведе турска история на сръбски език: „История турецког царства"; въведе пиитика, въведе астрономия, въведе етика, въведе метафизика! Това беше една оргия от науки, една програма, ослепяваща взора, един хаос от дрипи на знания, тъпкани в ученишките мозъци с харбия!" (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 60.)

ЮЛИ 10

Поетът се явява на годишните изпити. Една дописка в цариградския вестник „България" (II, бр. 70, 20 юли, с. 275—276) разказва как е протекъл един от изпитите:

„. . . Знаим, че на някои места учителити имат добрината да поканват неколцина от зрителите да изпитват учениците. Него ден в Сопот присъствувал г. Д. Попов, карловец, който ся учил в Киевската семинария. Учителят г. Ненов му подал програмата, но той види ся, за да покажи, както г. Бурмов, плиткото си знаяние, завлякъл децата във въпроси, които нямали нито най-малко сношение с предметът." (Вж в гл. XI. Радини вълнения от „Под игото" въпросите, които Кириак Стефчов задава на учениците по време на изпита.)

ЮЛИ—НОЕМВРИ, ЦАРИГРАД

Списание „Български книжици" (III, част II, кн. I, бр. 13 — кн. II, бр. 22) печата повестта на Васил Друмев „Нещастна фамилия".

„Много ме занимаваше и повестта на Друмева „Нещастна фамилия" — изповядва Вазов. — В къщата на дяда ми, Хаджи Никола, се получаваха цариградските Книжици, в които тая повест излизаше." (Шишм., с. 19.)

Признава също: „Аз лично обичах много българските народни песни, с каквито изобилваха цариградските Книжици. Заучавах ги наизуст, пеех ги като им намирах свой глас, или ги декламирах пред другарите си." (Шишм., с. 17.)

НАЧАЛОТО НА УЧ. ГОДИНА

Става ученик в класното училище.

„На 10-тата си година минах в *Глазното училище* (т. е. класното), което беше една сграда в същия училищен двор, с чинове, с учителски стаи и пр." (Шишм., с. 16.)

1860—1864 УЧЕБНИ ГОДИНИ

За съучениците си от главното училище Вазов споделя: „Никой от тях обаче не е упражнил някакво особено влияние върху мене. Напротив, много по-начетен от тях, аз ги събирах често около себе си със своите разкази из историята. На „Трапето“ им разправях за Ханибала, за Наполеона, и те ме слушаха с напрегнато внимание. Всичките ми другари, които бяха много силни по математика (а такива бяха повечето), бяха по-слаби по другите предмети. Аз обратно. Аз бях винаги лош математик и предпочитах хуманитарните науки и много четях.“ (Шишм., с. 19.)

За двама от сопотските си другари, с които и по-късно общува, разказва:

„Никола Иванов, остроумен и шеговит момък, по-после окръжен управител. . . Нему дължа, че част от ранните ми стихотворения, влезли в „Майска китка“, се запазиха. Нему дължа много за романа си „Под игото“. [Прототип е на Николай Недкович от „Под игото“.]

Ник. Шишеджиев, и тогава, както и сега (1916) необикновено духовит и шеговит. В романа ми „Под игото“ съм го изобразил под името Стъкларов.“ (Шишм., с. 18—19.)

1861

МАЙ СЛЕД 1, БЕЛГРАД

Излиза от печат книгата на Берт „Кратка всеобща исторія в прості разказы ради юношества. Превел от Рускый язык Георгій С. Іошев.

В списъка на „почтените имена на родолюбивите спомоществователи“ от Сопот фигурира и единадесетгодишният син на Минчо Вазов — „Иванчо Минчев Вазов“.

КРАЯ НА УЧ. ГОДИНА

Даскал Юрдан, учителствувал в продължение на 6 години (от 1855 до 1861), напуска Сопотското училище, подгонен от някои чорбаджии, въпреки опитите на други, между които е и бащата на поета, да го задържат:

„От завист, да се не учи сиромашката челяд, старите чорбаджии Кирко х. Иванов и Кирко Петров — разказва самият учител, — ако и децата им да се учеха при мене, явиха се първи противници срещу заплатите на учителите; но малко се обръщаше на тях внимание, защото Мичо Караязов, Минчо Вазов, Мичо Кючука, брат му Георги Францето, а най-паче Калистри Лулчув Хамамджиев, мъжье ученолюбиви и патриоти, ме защитаваха от всяка страна, и училището цъфтеше и стана разсадник на просвещението за много страни от отечеството ни.“ (Ненов, Ю. Автобиография. В: СбНУ, кн. XIII, с. 369—370.)

Кирко Петров и Танчо Дамянов стават прототипове на чорбаджи Юрдан Диамандиев от „Под игото“.

За проявяваното от страна на даскал Юрдан отношение Вазов си спомня:„ . . . Мене много ме обичаше, а и аз него. . .“ (Шишм., с. 16.)

ЗИМАТА

Мястото на даскал Юрдан заема учителят Партений Белчев.

„. . . Хубавото у него беше, че често се отклоняваше от урока и ни разказваше съкратено за драмите на Шекспира. . . или пък ни декламираше стихове от Ломоносова, Державина и Хомякова по руски с голям патос. . . Преподаваше ни и френски, мисля, без да знае обаче езика. . . Преподаваше ни и руски език. От него добих първите познания по руска граматика. Преподаваше ни и физика по *Гано*, негов ръкописен превод от руски. А за фигурите натоварваше мене да ги пиша, понеже аз минавах тогава за голям живописец. . . Аз бях майстор и на писане географически карти, по съществуващите, и дълго време най-любимото ми занятие беше да пиша карти. Тъй че преди да бъда писател, аз бях. . . картограф.“ Партений Белчев Вазов описва под образа на учителя Климент Белчев в романа „Под игото“. (Шишм., с. 17—18, 242.)

1862

На Вазов се ражда още един брат, наречен Михаил. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 41.)

1863/1864 УЧЕБНА ГОДИНА

Ученик е в IV клас на „Главното училище“. (Вж Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 69.)

В неделни дни той пее в църквата „Достойно есть“, глас пети, соло, и, както си спомня по-късно, е произвеждал „безподобен ефект със звънливия си висок тенор“.

„Разчувствуваните баби се просълзяваха. Поп Станчо на излазяне при вратата, дето миросваше, ме благославяше и ми казваше:

— Кучешки сине, ти си цял ангел!

А лицето на баща ми? То грееше като ясно слънце от гордост и щастие, когато му честитяха чорбаджиите:

— Минчо, да ти е жив. Владика ще стане.“ (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 68.)

ЗИМАТА? НЕДЕЛЕН ДЕН

Вазов и негови съученици, определени да държат исо на херувикото, отказват да изпълняват „тая безславна роля“. За тази си проява са наказани на следващия ден в училището.

ПОНЕДЕЛНИК СУТРИНТА

В присъствието на епитропите, между които е и Минчо Вазов, „мълчалив, намусен, леден“, провинилите се получават жесток бой с дрянови пръчки. Небит остава само Иван Вазов, но и той получава своето:

„Войводата беше наказан по следния начин: почерниха му лицето със сажди, додето заприлича на негър, па накараха учениците на ред да минават край него и да му се присмиват. . . По едно добро чувство на другарство и милост те минаваха, без да го поглеждат. . .

Но тоз последният извика отчаяно и падна в несвяст. . .“ (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 69—70.)

1864

ЯНУАРИ 28 ДО ЮЛИ 28, БРАИЛА

В списание „Зорница“ се печата „Скитникът евреин“.

„Когато се учех при Партения — си спомня Вазов, — най-силно впечатление ми направи романът „Скитникът евреин“ от Eugène Sue, преведен и печатан от Ваклидова. . .

Помня, че Партений при разговор за тоя роман ме оскърби, като ми каза, че руската критика го отричала, защото в основата му лежало чудното и невъзможното. А аз мога да кажа, че нищо не ми е влияло тъй, като тоя роман. Мисля, че по-после дълги години, при писане на мои повести, съм вмъквал несъзнателно фрази от него. . .

Евгений Сю е въобще, според мене, голям майстор. Французите го отричат, — но напразно!

Аз споделях впечатленията си само с майка си. Тя ми беше най-добрият другар в естетичните наслади.“ (Шишм., с. 19—20.)

МАЙ 23 ДО ДЕКЕМВРИ 19, ЦАРИГРАД

Вестник „Съветник“ печата в подлистник романа на Васил Друмев „Ученик и благодетел или чуждото си е чуждо“.

„Но с най-голямо увлечение четях романа на Друмева — признава Вазов.

Героите на тоя роман, Богдан и Живко, занимаваха мислите ми дене и нощe, и когато наближаваше събота, в който ден идваха писма и вестници от Пловдив, аз отивах извън селото, далеко на полето, да чакам пощаджията и да приема вестника от него. Препрочитах подлистника по няколко пъти още същия ден и очаквах с нетърпение следващата събота.“ (Шишм., с. 19.)

КРАЯ НА УЧ. ГОДИНА (ВЕРОЯТНО КЪМ ПЕТРОВДЕН—29 ЮНИ)

Завършва класното училище.

„След като свърши ученето на 14-та си година, баща му го тури на дюкяна си. Но Иван само четеше книги, каквито му попадняха на ръцете, живописваше Крали Марко и Муся Кеседжия на големи хартии и ги лепеше по дюкяна, а от него малко се интересуваше. А щом се освободеше, затваряше се в къщи и цял ден поглъщаше книгите.“ (Поетическа биография на Иван Вазов до 20-годишната му възраст. ССБП. Т. 19, с. 28.)

1864, СОПОТ

„Но в Сопот аз не четях само романи. Тук четох няколко пъти и Царственика на Христаки Павловича и изследванията на Венелина, преведени от стария Ботйов. От тях се запознах с българската история. Особено обичах да чета за боевете (напр. за боя при Анхиало) и за Симеоновата епоха. В Сопот четях и всичко, което пишеше Славейков. . .

Под влияние на всичко това разнообразно четиво, към 14-та ми година се пробуди най-сетне и у мене поетическото въображение. И почнах да пиша стихотворения, без да имам обаче и най-малко понятие от размер, от прозодия; ако и у Йордан Йенов да бях изучавал и пиитика.

Вдъхновен от Царственика и от фразеологията на Раковски, аз съчиних в това време една песен „Крум и Никифор". . .

Това стихотворение, което не е обаче първият ми поетически опит, е изгубено. Помня отломки от една своя елегия, вдъхната от Войникова — „Преславските развалини". . ." (Шишм., с. 20—21.)

1865

ЯНУАРИ 9

Излиза последният бр. 41 на втората годишнина на в. „Съветник" с откъс от романа на В. Друмев „Ученик и благодетел".

Вазов разказва на Шишманов:

„Тоя роман остана, както ти казах, ненапечатан. По-после, при срещата ми с покойния Климент, аз му разказах колко неговият роман е пленявал моята юношеска душа, и го питах има ли продължение. Той отговори, че го имал в книжата си. Но защо го е прекъснал, не знаеше. Може би в. Съветник да е престанал. Помня, че в романа имаше и психологични разсъждения и отклонения, които ми се нравеха. Запечатала се е в паметта ми особено една фраза: „Унижение, унижение, Богдане, на всяка стъпка унижение!" Тая фраза я изнасях често в разни случаи." (Шишм., с. 19—20.)

НАЧАЛОТО НА УЧ. ГОДИНА, КАЛОФЕР

„Баща ми, по съвета на сопотчанина, учителя *Съйков* — разказва Вазов, — ме прати в 1865 г. да учителствувам в Калофер, та и да се потъркам между хората и да стана по-отворен (по-общественен и смел)." (Шишм., с. 22.)

ОКТОМВРИ 15, СОПОТ

В дома на Минчо Вазов има голяма радост. Братчето на Иван Вазов, Георги) което след заболяване е загубило говора си, отново проговаря. (Вазов, Вл Цит. труд, с. 36.)

1865, СОПОТ

Ражда се по-малката сестра на поета, Вълка. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 43.

1865/1866 УЧ. ГОДИНА

КАЛОФЕР

„В Калофер аз (петнадесетгодишен подидаскал) преподавах азбуки на децата в долния етаж на главното училище, учех учениците да пишат на пясък по чиновете (полукръгове нямаше). Сам още дете, държах все пак дисциплина в немирния клас и на края на годината показах, че не напразно съм получавал 1000 гроша заплата.

Но училището ми доставяше все пак най-голяма радост не поради успеха на децата, а поради библиотеката.

. . . поглъщах руските книги от шкафа — особено многобройните томове от „Отечественные записки“ със статии и съчинения от Белински, Лермонтова, Пушкина, Григоровича, Гончарова и др. . . И понеже не ходех почти никъде и постоянно се ровех в библиотеката, цял нов мир се откри за мене. Нов вкус се разви така благодарение на руската литература.“ (Шишм., с. 22—23.)

КАЛОФЕР

„Даскал Ботю, добър елинист, ми даваше уроци по някаква гръцка книга с исторически разкази, която превеждахме в библиотеката.“

„Висок, снажен, почти колос, какъвто беше и знаменитият му син, стар и грохнал вече, но бодър духом и с ведър ум, той внушаваше неволно уважение.“ (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 73, 72.)

1866

ПРОЛЕТТА, КРАЯ НА УЧ. ГОДИНА

„След изпитите в 1866 год. аз напуснах Калофер и се прибрах при баща си в Сопот, да му помагам в дюкеня“ — разказва Вазов. (Шишм., с. 25.)

1866, СОПОТ

Пловдивският валия посещава града. Сопотненци го молят да им опрости 70 000 гроша от държавния данък, но той отказва. Тогава Минчо Вазов поискал няколко деца от Сопот да бъдат изучени на държавни разноски в медицински лицей в Цариград. Валията дал съгласието си за 4 българчета. В списъка на посочените деца бил включен и Иван Вазов, Но понеже той отказал да учи медицина, вместо него за Цариград заминал 11-годишният му брат Кирко. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 32.)

1866—1867

Помага на баща си в търговията и упорито се занимава със стихотворство, без да има „даже елементарни понятия по него“. (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 29.)

Първите тайни на поетическото майсторство е разкрил пред него учителят Съйков в Калофер: „Пишеше гладки стихове и ги четеше с тих, напевен глас. Аз ги слушах с голямо наслаждение. Ние живеехме с него в учителската стая. . . Често нощя в просъница аз отварях очи и го виждах, станал на леглото и по бели гащи, при свещ, че скрибуца с перото по една хартия, положена на колене му, сегиз-тогиз броейки на пръсти нещо с тайнствен вид. Ние тогава трябва да сме наумявали сцената на Бориса *Годунов*, когато постриженикът Гриша Отрепьев съзерцава от леглото със страхопочитание отца Пимена, пишущ летописа си. . . (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 75.)

1867

КРАЯ НА АВГУСТ ИЛИ НАЧ. НА СЕПТЕМВРИ, НАЧАЛОТО НА УЧ. ГОДИНА, ПЛОВДИВ

Минчо Вазов завежда сина си Иван в Пловдив, за да учи в шестокласното епархийско училище „Св. Кирил и Методий".

Тук младият поет за първи път се среща със „знаменития" Яким Груев— директор на училището:

„Видях един къс човек с тъмно строго лице и с остър взор, с черна турска брада. . . Той ме разпита какво съм учил.

Когато му изнаредих дългата върволица от високи и дълбоки науки, които съм погълнал в Сопотското училище, той се фана за брадата зачуден, като че искаше да каже на баща ми:

— Е, че тогава защо го водите? Той може да бъде мой професор! После ме изгледа дълго, примижал, па каза:

— Вие ще постъпите в четвърти клас.

Това решение ме обиди. Когато излязохме навън, аз изказах на баща си възмущението си." (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 76.)

В Пловдив Вазов се настанява на квартира у съгражданина си Никола Хаджи Лилов, който има в къщата си фабрика за стеаринови свещи.

„Тук, във фабриката, аз се сприятелих с работниците, между които имаше и полски евреи. От тях научих и някои песни от еврейско-немски жаргон („Warum bist du denn so traurig") с някакъв припев жон-жон, или бом-бом и др.). Стаята ми в къщата на неженения хаджи Лилов беше на горния етаж, бедна и гола.

Хранех се по кръчмите, но най-вече в къщи, повече с хляб, сирене и суджуци." (Шишм., с. 25.)

1867/1868 УЧЕБНА ГОДИНА ПЛОВДИВ

Вазов с интерес изучава всички предмети, с изключение на гръцки и турски.

С особен авторитет се ползува пред учениците си с познанията си по история, преподавател по която му е Яким Груев.

„Макар в четвърти клас — разказва той, — аз обичах да му слушам уроците и в по-горните. Особено по всеобща история. В тоя предмет аз бях влюбен и много бях чел по него. Еднаж той зададе въпрос на шестия клас:

— С кой мир се свърши Трийсетгодишната война?

Пита мнозина шестокласници, чака дълго да отговори някой, но всички мълчаха. А мене отговора беше в устата! Аз търпях, търпях, па най-сетне се не удържах, въпреки всичките усилия на волята си и като се подигнах, казах:

— С Вестфалския мир!

От тоя ден славата ми на непостижим авторитет по историята порасте и гръмна из гимназията. . ."

Беранже и Ламартин са първите френски поети, които чете тук и обиква. (Даскалите. Т. 8, с. 76—79.)

В училището се носи славата му и на поет. Атанас Илиев разказва, че

даже една година след заминаването му, между учениците още се е говорело: „. . . да беше чул стиховете на Ивана Минчов, ще се зачудиш.“ (Илиев, Ат. Спомени. С., 1926, с. 80.)

1868

МАЙ 14, СОПОТ

Ражда се братът на Иван Вазов — Владимир. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 44.)

ЮНИ КРАЯ, ПЛОВДИВ

Завършва учебната година. (Груев, И. Моите спомени. Пл. 1906, с. 23—24.) За изпита по френски учителят Богдан Горанов е възложил на своя ученик от Сопот да научи наизуст песента на Беранже „La Sainte Hélène“.

„Безброй пъти съм си повтарял този поетически къс, упоителен за слуха и душата по мъжествената звучност и образи от величава мрачна фантазия. . .

Тогава именно се зафанах да се опитвам в стихотворството и първият ми труд беше преводът на Беранжеовата песен „La mère aveugle“. Разумява се, стиховете ми нямаха ни просодия, ни мярка на звучност, ни ритми, понеже за такива считах думите само с еднакви букви на края; от тайната на даскал Партениевата пиитика нищо не бях разбрал!“ (Даскалите. Т. 8, с. 79.)

ЯНУАРИ — ЮНИ

Като ученик в Пловдив през 1868 г. за пръв път вижда Найден Геров.

„Той беше руски консул. Какво обаяние имаше за нас тая дума: руски консул, и това име — Геров! В унижението на робството това име звучеше на юношеските ни души сладко и чудно, то изглеждаше тъй благородно, като че предопределено да го носи представителят на руския цар. С каква дълбока почит срещахме Герова на Узунчаршия — и с почет и гордост — че той е наш, че той е българин, пред чието слово се прекланят пашите. . . и у когото смееше да нощува дякон Левски!“ (Вазов, И. Първите дни на свободата. — Бълг. сб., VIII, кн. 1,1 ян. 1901, с. 3—16.)

ЮЛИ, СЛЕД ЗАВЪРШВАНЕ НА УЧ. ГОДИНА

Напуска Пловдив и се завръща в родния си град.

„В 1868 год. баща ми ме повика от Пловдив да пазя дюкяна и да подхвана търговията му, обаче и тоя път се оказах крайно небрежен. Обзет внезапно от истински „бяс“, аз пишех стихотворения даже на кориците на бащините си тефтери. Всеки свободен час се затварях в една стая в новата къща, в двора, и пишех неуморно дене и нощ. Сега имах вече високо мнение за поезията и исках да стана поет по призвание.“ (Шишм., с. 28.)

СОПОТ

Наскоро след завръщането си Вазов отново започва да изучава турски език при учителя Никола Ковачев.

„И ето ме — пак станах ученик. С Никола Ковачев аз бях на равна нога

и другарувах с него по разходки и „гуляи“. . . Ковачев беше още чудак и шегобиец, любител на виното, на песните и лудориите. . . Без да бъде свободолюбив, той беше волномислещ философ, враг на приличията и на обществените условности.“ (Даскалите. ССБП. Т. 8, с. 80—81.)

1868—1870
СОПОТ

„В тоя двугодишен период (1868—1870), който бе от голяма важност за развитието ми, аз написах голям брой стихотворения и други поетически опити, от които обаче само част оцеляха и влязоха в „Майска китка“!“ (Шишм., с. 28.)

Вазов изучава Славейковата „Смесна китка“ и е озадачен защо неговите собствени стихове са грапави и спънати и мъчно се четат, докато Славейковите вървят гладко и имат музикалност?

„Няколко месеца той си би главата по тоя въпрос. Най-после откри техниката на Славейкова. Еврика! Това откритие даде нов тласък на поета, и той записа стиховете си с увереност и въодушевление. . .

Темите му бяха най-различни. И природа, и любов, и моми, и описания, и калугерици, и сатири, и еротика. Отечеството идеше най-после. . . Той не намираше още пътя си. Той се търсеше. . .“ (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 30—31.)

Инспириран от руските поети, написва стихотворението „Цвете мило, цвете красно. . .“, на което съученикът му Никола Иванов стъкмява мелодия по някаква гръцка песен. За хилядагодишнината от покръстването на българския народ изпраща на Петко Славейков стихотворение за в. „Македония“, но той не го отпечатва. Започва и една драма — „Светослав Тихо“. (Шишм., с. 29.)

„Баща му, за да го приучи на работата си, води го по хасковските села в Родопите за купуване тютюни, води го в Плевенско да купуват вълна, води го в Карлово да купуват мешини от табаците турци; връзваха денкове с тая стока и с гайтани, които изпращаха за Влашко. Той се събираше нови теми за поезия.“ (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 34.)

1869
ЮЛИ ПРЕДИ 18

Левски посещава Сопот и основава революционен комитет, в който влизат: Ганчо П. Николов, Никола Ефтимов, Фратю Попов, Тодор Спицерина (Кошников), Иван Ил. Белчев, Ив. Куйков, Ганчо Кюрьоглу (редактора) и Аврам Павурджиев.

Членовете на комитета Фратю Попов и Тодор Спицерина стават прототипи на Вазовите герои от „Под игото“: Господин Фратю и д-р Соколов. (Димитров, Георги. Княжество България. . . Ч. II. Пл., 1896, с. 342—343.)

ЮЛИ 18

Найден Геров в писмо до Христо Георгиев описва случилото се с Левски в Сопот: „Преди някой ден Василий Левський (Дяконъ-тъ) ся намирал в Сопот и някой си смъкнал сюртука му от гърба, че уж бил краден, та го занесъл в

Карлово на забитина. Там намерили в джобовете на сюртука прокламация, печяти от восък и няколко тезкерета, от които едно е на някой си момък от Калофер. Той момък е сега затворен тука. Бастисвали са и някои къщи в Карлово и Калофер да търсят, но ничто не са нашли. . .“

Тази случка с Левски Вазов вплита в романа си „Под игото“ (гл. II. Бурята; V. Продължение от нощта; VI. Писмото; IX. Разяснения.)

ЮЛИ ОКОЛО 18

Известно време Левски се крие в Балкана или, както твърдят някои, в скривалището си в Сопотския метох, откъдето през Карлово поема пътя за с. Дъбене. (Вж гл. III. Манастирът от „Под игото“.)

ОКТОМВРИ 15, с. БУДУРОВО, ХАСКОВСКО

Вазов придружава баща си до с.Будурово за закупуване на тютюн. Тук се ражда идеята за стихотворението „На една майка селянка“.

„Като гледах тук една майка как целува детенцето си, оплаквах нея и него, че ще бъдат роби.“ (Шишм., с. 32.)

1869, СОПОТ

От това време датира първата любов на Иван Вазов.

„Влюбих се страстно към 19-та си година в една около 30-годишна красива покръстена еврейка (жена на Васил Кьорооглу), със среден ръст, мургаво лице, мечтателен поглед, ориенталски тип — иначе простичка, необразована жена. . . Любих я около година и половина, без да знае тя. Когато минеше край нас, бивах потресен от силно чувство, цял ден изгубвах апетит и падах в меланхолия. Най-после се срещнах с нея в дома им. Взех едно писмо в ръцете си, за да маскирам истинската цел на посещението си пред домашните ѝ. Тя ме покани в стаята (познаваше ме, защото беше приятелка с майка ми). Прие писмото. Казах ѝ, че е от мъжа ѝ във Влашко, и понеже не беше грамотна по български, помоли ме да ѝ го прочета. Аз тогава с разтреперан глас ѝ казах, че писмото е само един предлог, да проникна до нея. Помня, че тя с бохча отиваше на баня. И развълнуван цял, ѝ открих сърцето си, как съм я обичал от една година насам и как сега съм щастлив, че мога да ѝ кажа това. Тя няколко време мълча, па ми каза тихо: „Иванчо, щом като ме обичаш ти — и аз ще те обичам. Но сега нашите са на двора, и аз отивам на баня. Ела довечера да си поприказваме повече. . .“ (Шишм., с. 31.)

1870

ЯНУАРИ ИЛИ ФЕВРУАРИ, БРАИЛА

В „Периодическо списание“ (I, кн. 2, с. 103—106) се печата за пръв път стихотворение на младия поет. Това е „Борба“, подписано с фамилното име на автора си — „Вазов“.

„Моето първо печатано стихотворение не е „Борът“, напечатано на 1871

година в Периодич. списание. Но комитетът, който се завзе да устрои юбилея на моята 25-годишна дейност, счете него за първото ми печатано стихотворение, основавайки се на една моя бележка под него *септември 1870* г., Сопот. А тая дата означаваше просто времето и мястото, когато е повален борът от бурята." (Моето първо печатано стихотворение. ССБП. Т. 19, с. 175.)

ФЕВРУАРИ 28, ЦАРИГРАД

Султанът издава ферман за учредяване на българска екзархия. (Снегаров, Ив. Българската екзархия. С., 1969, с. 21.)

ЮЛИ 19

Обявява се Френско-пруската война. В автобиографията си, написана в трето лице, „Вазов разкрива чувствата, които са го вълнували:

„В. „Македония" се четеше с глас от младежите в кафенетата, дето се тълеха от пътя любопитни да чуят новините от бойното поле. Както в цяла България, и тук симпатиите бяха на страната на Франция.

Вазов, който покрай френския език и литература обичаше всичко френско, изпита силно огорчение от неуспехите на френската армия . . . Германците му бяха ненавистни. Защо? И той сам не знаеше. Случи се обаче един учител, който държеше с германците. При една гореща препирня в кафенето размениха се между В. и учителя юмруци." (Вазов, И. Поетическа биография на Ивана Вазов до 20-годишната му възраст. — Напред, II, бр. 350,20 авг. 1920, с. 1, подпис „Г-ски".)

Мисли и настроения, свързани с войната, поетът излива в стихотворенията „Дунав" (вж 1870, ноем. 14) и „Днес" (вж 1871, февр.13).

АВГУСТ 7, СОПОТ

Левски посещава Сопот. Тук той неведнъж е намирал убежище при приятелите си Иван и Цвятко и при сродниците си калугерки Евпраксия и Христина. (Димитров, Георги. Княжество България. . . Ч. II, Пл., 1896, с. 344.)

Калугерката Христина става прототип на Госпожа Христина от „Под игото". (Шишм., с. 242.)

СЕПТЕМВРИ 21, СОПОТСКИ МАНАСТИР

„Силна буря изкъртва исполинския бор в двора на сопотския мъжки манастир „Св. Спас". . . Вазов е потресен от това зрелище. Без бора манастирът е погрознял, стои като обезглавен. На тези емоции се дължи стихотворението му „Борът"." (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 34.)

ОКТОМВРИ 1, ЦАРИГРАД

Сп. „Читалище" (I, кн. 1, с. 28) помества елегията на Петко Славейков „Не пей ми ся".

За отношението на Вазов вж 1871, дек. 6.

НОЕМВРИ 5

Младият поет подарява снимката си на Кошников (прототип на д-р Соколов от „Под игото“) с посвещение: „За спомян на Господина Доктора Т. Кошникова. Приятел Ив. М. Вазов.“ На снимката е Вазов, в цял ръст, в момент, когато се ръкува с Кольо Зафиров от Дряново. (Фотокопие, МИВ, I, 60.)

В спомените си авторът на „Под игото“ разказва:

„Най-близките му приятели били двама: д-р Тодор Кошников и Никола Иванов (д-р Соколов и Николай Недкович в „Под игото“). Първият бил бивши турски военен фелдшер в някой табор къде Черна гора; но в Сопот го нарекли доктор. Знаял гръцки и италиански. По-после разпален патриот и приятел на Левски.

Малообразован, но добряк, жизнерадостен и хубавелек. Като знаел много добре турски, старият бей — администраторът на Сопот — го направил домашен лекар. Младата жена на стария бей се увлякла в хубавия фелдшер. . .

В. и той биле почти неразделни. Понякога слободията ги хващала и нощ гърмели с пищови из докторовия комин, за да смущават нощната стража.“ (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 35.)

НОЕМВРИ 14

Във връзка с Френско-пруската война скицира стихотворението „Дунав“, върху което работи и в началото на следващата година. (Вж Пер. сп., кн. III, 1871, с. 108—109.)

ДЕКЕМВРИ?

Любимата на Вазов, Катерина, заминава при мъжа си в Румъния.

„. . . Раздялата ни беше раздирателна.

Два месеца след нейното заминаване и аз тръгнах за Румъния, където баща ми ме прати при чича ми, да стана търговец. Тук обаче вече не я видях.

Моята първа любов остави дълбоки следи в юношеското ми творчество. Посветих на любимата си много стихотворения, които заедно с друга една сбирка стихотворения от друг характер, останаха в Сопот, у дома, и изгоряха при опожаряването на града от башибозуците.“ (Шишм., с. 31—32.)

1870

Пише стихотворението „Възвръщание в отечеството“. (Вж ССБП22. Т. 2, с. 432—434.)

1871

ФЕВРУАРИ 1, КАРЛОВО

В Карлово се играе за пръв път пиесата „Многострадална Геновева“. На представлението присъствува и Вазов. Там една млада и хубава девойка му прави силно впечатление. Това е Елена Божинова. Вечерта в хана на Кирко Бухала написва стихотворението „На непознатата девойка“. (Попов, Ив. Миналото на българския театър. Т. II, 1942, с. 554—555.)

ФЕВРУАРИ, НАЧАЛОТО

Иван Вазов заминава за Румъния.

„През пролетта на 1871 година произлезе прелом във Вазовия живот: чичо му Кирко Вазов от Олтеница го поиска за свой помощник в търговията си с жита. Бащата дълго се колеба, па най-подир реши да го изпрати при брата си във Влашко — негли там ще се зарази от търговския дух и да стане търговец — идеал на бащата.

Уви, той се лъжеше! И син му се лъжеше, като бе помислил, че наистина може да стане тежък търговец във Влашко, съзнавайки, че с песни не се живее, както му думаше баща му." (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 39.)

За Румъния тръгва с трима свои съграждани, „стари влашки хаджии", изпратен от домашните си и много сродници далеч извън града до „Плачи орехче". (Вж стихотворението „Плачиорехче". ССБП. Т. 3, с. 39.)

По пътя го застига на кон приятелят му Т. Кошников и го изпраща до Канарския хан, където пътниците се отбиват да закусят. Там заварват „двама италианци" — единият от които според Вазов е Левски.

Срещата си с Левски, когото взима за италиански разбойник, поетът описва през 1892 година в разказа „Из кривините" (ССБП. Т. 6, с. 181—186.)

ФЕВРУАРИ ПРЕДИ 13, ОЛТЕНИЦА

С пристигането си в Олтеница младият поет се настанява в къщата на чичо си Кирко, „стар ерген, който върти търговия с жита за сметка на бр. Евл. и Хр. Георгиеви в Букурещ."

„В Олтеница нямах ни български, ни руски книги — разказва той — и четях само румънски автори. Чичо ми беше ми взел учител по румънски, някой си Крицулеско, който вътре в 2—3 месеца ме запозна с тайните на своя език. В това време поглъщах главно Александри Болинтинеану и др. . . Румънските поети ми дадоха по-после размера за много мои стихотврения, но по сюжет румънската поезия ми остана чужда." (Шишм., с. 33—34.)

ФЕВРУАРИ 13

Във връзка с Френско-пруската война, все още в разгара си, написва стихотворението „Днес". (Вж — Свобода, II, бр. 16, 17 апр. 1872, с. 2.)

ФЕВРУАРИ

Преработва започнатото още в България стихотворение с тематика от Френско-пруската война „Дунав". (— Пер. сп., кн. III, 1871, с. 108—109, с дата 14 ноември 1870.)

Вазов погрешно счита, че „Дунав", а не „Борба" е неговото първо печатано в „Периодическо списание" стихотворение. (Вж — Пер. сп., кн. II, 1870, с. 103—106.)

„Спомням си, че първото печатано мое стихотворение в „Периодическо списание" беше *Дунав*. То бе писано през пролетта на 1871 година, през продължаващата се още Френско-пруска война, веднага след пристигането ми в Румъния (Олтеница). (Моето първо печатано стихотворение. ССБП. Т. 19, с. 175.)

ЧИТАЛНЯ
БАН Институт за литература БИБЛИОТЕКА

ФЕВРУАРИ 26, БУКУРЕЩ

В „Отечество“ (II, бр. 78) излиза първата публикация на стихотворението „Станси. Стара планина“, свързано с възпоминания за красотите на отечеството, с мото от Байрон: „О, Каледонио! Обичам твоите хълми горделиви. . .“

АПРИЛ, НАЧАЛОТО

Левски предприема обиколка из Тракия за подготвяне дейността на тайните революционни комитети и събиране на средства за оръжие. Посещава и Сопот. (Димитров, Георги. Княжество България. . . Ч.II, Пл.,1896, с. 348.)

Запазен е един недатиран списък за „спомоществувания“, направен от Левски, на който са отбелязани лицата, внесли помощ за народното дело. В него фигурира и името на бащата на Вазов. (Страшимиров, Д. Васил Левски. Т.I, С., 1929, с. 270.)

АПРИЛ 17, БУКУРЕЩ

„Свобода“ (II, бр. 16, с. 2) публикува стихотворението „Днес“, подписано с инициали „И. В.“

„. . . Това стихотворение изпратих Л. Каравелову, който го напечата в „Свобода“ без никаква бележка с фамилното ми име. По-после Велико Попов (прототип на Владикова в „Хъшове“, бивш учител в Галац) ми каза, че някои емигранти били съветвали Каравелова да ме „нацапа“ за стихот, воренията ми, но той им отговорил: „Вазова трябва да го пазим“. (Шишм.-с. 33.)

АПРИЛ СЛЕД 17, БРАИЛА

„Периодическо списание“ (I, кн. 3, с. 108—109) публикува стихотворението на Вазов „Дунав“, подписано с цялото име на поета: Иван Вазов и с дата: 14 ноември 1870.

Друмев без съгласието на автора внася поправка, като заменя думата „свобода“ с „наука“ в последния куплет.

„денят, във който в красний божий мир
наместо огън и желязо адско
ще се вцари съгласье братско,
Свобода, щастие и мир?“

„Той ми писа, че си позволил тая поправка, понеже списанието се пращало в Турция дето думата „Свобода“ била забранена. (Моето първо печатано стихотворение. ССБП. Т. 19, с. 175.)

ОКОЛО ЮНИ?, БРАИЛА

Вазов забягва в Браила.

„Животът в Олтеница, студен, неприветлив, скоро ми дотегна. Чичо ми, човек благороден, но сприхав и строг, постоянно ме гълчеше за моето нехайство и неспособност в търговията. Особено зъл стана той обаче спрямо мене, когато улови едно мое писмо, адресувано до една красива съседка, румънка. Това ме застави да напусна Олтеница. : .Аз не можах да търпя

повече укорите на чича си и избягах една нощ с една гръцка гемия в Браила само с два минца в джеба, които беше ми оставил баща ми.

В Браила без средства, безпомощен, немил-недраг, слязох в един хотел, който се посещаваше от български хъшове. Тук, попаднал в тяхната среда, аз споделях братски техния живот, техните идеали и авантюри. Повечето пъти се хранех наедно с тях в подземната изба на Никола Странджата, знаменосеца.

Тая епоха от живота си аз описах много подробно в романа си „Немили-недраги“ и в „Хъшове“, гдето сам съм се изобразил под името на младия поет Бръчков.“ (Шишм., с. 34.)

ЮНИ?, БРАИЛА

Вазов се запознава с Ботев.

„Бяхме се срещали най-напред в Браила на 1870 г., когато списваше вестник „Дума“, чрез който заяви своя пръв протест против настоящия строй и своя писателски талант. . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 37.)

Вазов греши, като твърди, че срещата е станала през 1870 г., тъй като от есента на 1870 г. до 11 май 1871 г. Ботев е бил учител в Измаил и от юни 1871 г. е започнал да издава вестник „Дума на българските емигранти“. Първият брой на вестника излиза на 22 юни 1871 г. През юли Ботев заболява от тифус. (Вж Страшимиров, Д. Христо Ботев като поет и журналист. Пл., 1897, с. 153—154.)

За Ботев и срещите си с него Вазов си спомня пред проф. Шишманов:

„Видях го няколко пъти в Браила.

Един ден стана дума за Великсина. „Той е изкуствен поет“, каза Ботйов, „аз съм поет по душа“.

Друг път минахме покрай една черква. „Виждаш ли, това са паметници на глупостта“. (Шишманов, Ив. Д. Спомен. — Ив. Вазов. Двадесет и пет години от смъртта му. Вазов лист. 1946, с. 6.)

Срещите с Ботев оказват голямо идейно влияние върху поета.

„Иван Вазов ми разказваше — пише Захари Стоянов в биографията си за Ботев, — че по това време нашият герой е бил такъв лют комунист и защитник на парижките събития, щото в няколко срещи с него той, Вазов, захванал да вярва, че комуната ще спаси светът.“ (Стоянов, Захари. Христо Ботйов (Опит за биография). Русе, 1888, с. 160.)

АВГУСТ?, БУКУРЕЩ

Поетът решава да отиде в Бакъу при вуйчо си Георги.

На път за Бакъу се отбива в Букурещ.

Гостува няколко дни на приятеля си от Сопот Иван Лилов, който го запознава със забележителностите на града.

Тук среща и вуйчо си Михаил, брат на майка му, когото близките му смятали за изгубен, понеже не им се обаждал.

„Тоя вуйка не беше женен и заемаше службата надзирател на фенерите в Букурещ, с 13 минца месечна заплата. Племенника си той прие много радушно и му даде 10 минца, за да може да продължи пътя си.“ (Шишм., с. 34.)

АВГУСТ?, БАКЪУ (МОЛДОВА)

От Букурещ Вазов пристига с влак в Бакъу при вуйчо си Георги, търговец на колониални стоки.

„Георги, противоположно на чича ми Кирко, — човек много мек и добър — ми даде за 2—3 месеца топло гостоприемство и не ме кара да работя, тъй че имах пълна възможност да пиша."

Далеч от родината младият поет написва стихотворението от 30 куплета „Сопот", в което възпява красотите на родния град и околностите му. (Шишм., с. 35. Стихотворението не е публикувано.)

В Бакъу създава и стихотворението „Де е България?", публикувано за първи път в „Избавление", с. 44—46 с дата: „Бакъу 1872" (погрешно „1872" вм. „1871" г.) В ПСС поетът прехвърля стихотворението към сбирката „Прянорец и гусла"и пред Шишманов обяснява: „Защото бях писал това стихотворение по-рано." (Шишм., с. 197.)

АВГУСТ 29, БАКЪУ

Самотен в чуждата страна, Вазов тъгува не само за родния край, но и за близките си. Като плод на носталгията създава стихотворението „Всесилните сълзи", което посвещава на баща си. (Ръкопис в БИА при НБКМ, II В 1852 а.)

ЕСЕНТА, ГАЛАЦ

След три месеца dolce far niente, вуйка ми Георги ме заведе в Галац и ме настани при един хърватин, някой си *Чучукович*, богат търговец с жита. Тук бях нещо като надзирател при товаренето на храните."

В работата си, изложен на „опасни съблазни", Вазов твърдо устоява и отказва да участвува в злоупотребите при товарене жито на корабите. Не изпълнява и съвета на Велико Попов (прототип на Владикин) да избяга с 250-те наполеона, които Чучукович му бил поверил да занесе на пощата. Шишм., с. 36.)

ОКТОМВРИ 4, ГАЛАЦ

Пише стихотворението „Вярата ми". (Ръкопис в БИА при НБКМ, II В 1852 а.)

За това стихотворение Ботев го осмива в епиграмата си „Защо не съм! . . .", в която иронизира и Пишурката, Сапунов, Владикин, Войников, Пърличев и П. Р. Славейков.

„Но защо не съм и Вазов,
вярата си да възпея:
че ще стане вълк овцата,
а певците като нея?!"

(— Будилник, I, кн. 3, 20 май 1873, с. 11.)

НОЕМВРИ 1, ЦАРИГРАД

Петко Славейков отговаря на Нешо Бончев и на тези, които го насърчават да пише, със стихотворението „Из отговорът към. . .":

„Да пям!. . .Кажи ми на кого?
Защо ли? За какво ли?
Кат' няма друго освен зло,
страданья и неволи!"

(— Читалище, II, кн. 3, 1 ноем. 1871, с. 135—136.)

ДЕКЕМВРИ 6, ГАЛАЦ

Наскоро след публикуването на Славейковото стихотворение „Из отговорът към. . ." Иван Вазов откликва със стихотворението „На един отговор", по настроение близко на „Не пей ми се".

„О, ти харно си го рекъл, че денят не е за песни
що величие възпяват, дарба и дела чудесни,
О, за плач, за плач сме днес!"

(— Читалище, II, кн. 8,15 ян. 1872.)

ЗИМАТА

Когато Дунав замръзва и търговията с жита спира, Чучукович премества своя млад служител в един свой магазин да продава вар. Разполагайки с повече свободно време, Вазов чете френски романи, евтини издания, зле илюстрирани.

„Един ден, като седях в кафене Габрово, гдето ходях понякога на почивка с други емигранти и хъшове, видях се с Ботйов. Той взе от ръката ми такъв един роман, прелисти го и ми каза: „много глупави картини". (Шишм., с. 36.)

За живота на Ботев — Вазов разказва в „Неотдавна", където му прави характеристика, изпълнена с преклонение и възторг:

„Ботев беше роден, за да стои по-горе от общото равнище." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 37—39.)

1871, РУМЪНИЯ

Написва стихотворението „Към природата". (Ръкопис в БИА при НБКМ.)

1871, ПЕТЕРБУРГ

Излиза книгата на Ник. В. Гербель „Поэзия славян. Сборник лучших поэтических произведений славянских народов в переводах русских писателей. С. Петербург, типогр. Импер. акад. наук, 1871". Вазов я притежава в личната си библиотека. (Вж МИВ, № 127.)

1871, СОПОТ

Умира най-малкото му братче Петърчо. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 15.)

1871, СОПОТ

По-голямата му сестра Анка, 13-годишна, се омъжва за Хаджи Никола, син на сопотския чорбаджия Мичо Караязът. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 34.)

1872

НАЧАЛОТО НА ГОДИНАТА, ГАЛАЦ

Вуйчото на Вазов му намира нова работа при един богат търговец на колониални стоки.

„Добрович, хубав, корпулентен, добър човек, имаше магазин на главната улица. Той много добре забелязваше, че във всички свободни часове, а понякога и в работните, се занимавам само с четене и писане, но никога не ми правеше укори. . .“ (Шишм., с. 37.)

ЯНУАРИ 15, ЦАРИГРАД

Сп. „Читалище“ (II, кн. 8, с. 371—372) отпечатва посветеното на П. Р. Славейков стихотворение „На един отговор“ с подпис: И. Вазов. (Вж 1871, ноем. 1 и 1871, дек. 6.)

ПРЕДИ ФЕВРУАРИ 1, ГАЛАЦ

Изпраща на Васил Друмев за отпечатване в „Периодическо списание“ стихотворенията си „Всесилните сълзи“ и „Вярата ми“. (Вж писмо до В. Друмев от 1872, февр. 1.)

ФЕВРУАРИ 1, ГАЛАЦ

Неполучил отговор от В. Друмев, Вазов му изпраща две нови стихотворения: „Борът“ и „Към природата“ с молба да ги публикува „без да бъдат изменени другояче“. В писмото си добавя: „Лаская се с една малка надежда, чтози път надминуват донейде си другите ми, що ги имате вече, и следов[а]телно] щат бъдат удобрени.“ (Писмо до В. Друмев. В: ССБП Т. 20, с. 5.-

ФЕВРУАРИ СЛЕД 1, БРАИЛА

В „Периодическо списание“ (I, кн. V—VI, с. 201—205) се отпечатват за пръв път стихотворенията „Борът“ и „Вярата ми“ с подпис „И. М. Вазов“.

За смисъла, който редакторът на списанието В. Друмев придава на стихотворението „Борът“, поетът разказва: „Написах го в Олтеница, когато живеех при уйка си, Кирка, и го изпратих на редакцията на „Периодическо списание“ в Браила, отгдето скоро получих съчувствено писмо. Редакторът В. Друмев, когото знаех дотогава само по име и по повестите му, похваляваше плавността на моя амфибрахий, но ме съветваше да прибавя още няколко куплета, в смисъл, че една фиданка от тоя бор израсла пак и *расте* бързо и се уголемява. Друмев беше разбрал именно, че стихотворението ми

„Борът“ е символическо. . . Аз не бях вложил никакъв символ в „Бора“. . .“ (Шишм., с. 189.)

Пред Ст. Чилингиров поетът изповядва, че ритъмът и размерът на стихотворението са заимствувани от едно стихотворение на румънския поет Beldiceanu „Amara e viaţa, cand vine bătrăneţea“ (Горчив е животът, когато дойде старостта). (Чилингиров, Ст. Първи печатни стихотворения на Вазова. Ръкопис. ЦДИА, ф. 108, оп. 1, арх. ед. 14.)

ФЕВРУАРИ 11

Великият везир Махмуд Недим паша изпраща до българския съвет по църковните дела в Орта-Кьой тескере, с което изразява съгласието на Великата порта, българите да си изберат за екзарх един от тримата кандидати: Антим Видински, Пайсий Пловдивски и Иларион Ловчански. (Димитров, Г. Княжество България. Ч. I. Пл., 1895, с. 500—501.)

ФЕВРУАРИ 12

За екзарх е избран Иларион Ловчански. (Димитров, Г. Цит кн., с. 501.)

ФЕВРУАРИ 13, 14, 15

Гръцката патриаршия не одобрява избрания екзарх и заставя Иларион да си подаде оставката. (Димитров, Г. Цит. кн., с. 501.)

ФЕВРУАРИ 16

При новите избори за български екзарх е определен митрополит Антим Видински. (Вж 1872, март 15.)

ФЕВРУАРИ 20, ЦАРИГРАД

Учениците от царския лицей представят за пръв път в театър „Османие“ още неотпечатаната драма на К. Величков „Невянка и Светослав“. Авторът изпълнява ролята на Невянка. (— Читалище, II, кн. 10, с. 469—470.)

За разговора си с Величков, състоял се месец-два по-късно в Цариград, Вазов си спомня: „Аз отворих дума за драмата му, за громкият ѝ успех, разгласен от вестниците по цяла България. Величков се изчерви и скромно каза, че „Невянка и Светослав“ имат недостатките на един опит, но той призна, че сам е учуден от силното впечатление, произведено от драмата му.“ (Вазов, И. Възпоминателни бележки за К. Величков. В: Величков, К. Съчинения. Т. I. 1911, с. V—VI.)

ФЕВРУАРИ 26, ЦАРИГРАД

Излиза султанско ираде, което потвърждава избора на екзарха. (Димитров Г. Цит. кн., с. 502. Вж 1872, март 15.)

ФЕВРУАРИ 28, ЦАРИГРАД

В пресата излиза рецензия за пиесата на К. Величков „Невянка и Светослав". Критикът Т. Шишков предрича на Величков бляскав успех и издигане до нивото на Корней, Молиер, Расин и Волтер. (— Право, VI, бр. 51, с. 3.)

Вазов, който следи писаното за К. Величков, разказва в спомените си: „Величков на тая възраст окръжаваше вече ореолец от слава. Неговата драма „Невянка и Светослав". . . беше произвела силно впечатление на българската колония там, вестниците бяха разтръбили навред непознатото дотогава име на лицеиста." (Вазов, И. Възпоминателни бележки за К. Величков. В: Величков, К. Съчинения. Т. I, 1911, с. V—VI.)

МАРТ 15, ГАЛАЦ

Написва „Ода. По случаят на възкачването на първи Български Народен Екзарх на екзаршеский трон в Цариград" (С радост българинът гледа/ после дълговремен мрак /на свещений трон да седа /пастир еднороден, драг! (— Читалище, II, кн. 12, с. 564—565, подпис „И. Вазов".)

МАРТ, ГАЛАЦ

Вазов е принуден да остави Галац.

„По едно време аз се поболях опасно от тифус, но скоро се поправих. След болестта Добрович ме повика в кантората си и ми каза: „Господине, аз както виждам, Вие сте повече за поп и за даскал. Идете си по-добре в България. Там пò има работа за Вас. „Заплати ми, каквото ми дължеше, и аз напуснах Галац." (Шишм., с. 37.)

МАРТ КРАЯ, ГАЛАЦ—ЦАРИГРАД

Заминава от Галац и през Сулина и Черно море, на път за България, пристига в Цариград.

„Когато параходът спря пред моста на Златния рог, аз извадих от куфара ръкописите си и ги скрих на голо. На митницата турците тършуваха в багажите ми, но стиховете ми останаха. В Цариград слязох в дома на един сродник сарафин, на Кум капия, при пристанището." (Шишм., с. 38.)

АПРИЛ, МАЙ, ЮНИ?, ЦАРИГРАД

По време на престоя си в турската столица Вазов посещава „знаменития българин" Петко Славейков в редакцията: „С разтреперано сърце потропах на вратата — и влязох в една бедна и гола стая. По покана седнах на един дървен сандък, тъй като столове нямаше в редакцията. Славейков беше по жилетка и пишеше на масата си, също от голи дъски. Казах му, че съм чел стихотворенията му и се осмелих да го помоля да прочете поемата ми Видул и да ми каже мнението си, но той се извини, че е претрупан с много работа и че не ще може. Разпита ме обаче за емигрантите в Ромъния." (Шишм., с. 38—39.)

ЦАРИГРАД

Тук се запознава със С. С. Бобчев, ученик от медицинското училище, с когото посещава зоологическата градина на Сарай-Бурну.

ЦАРИГРАД

Дружи с Иван Говедаров, управител на книжарницата на печатарското дружество, който става прототип на секретаря на Комитета в драмата му „Хъшове".

ЦАРИГРАД

Подновява дружбата си и със съученика си от Сопот духовития Никола Шишеджиев, чиновник при Екзархията. (Шишм., с. 39.)

ЦАРИГРАД

За първи път се среща с Константин Величков.

„Срещата ни стана в българската книжарница на Балкапан. Помня, че разговорът ни се водеше около литературата, собствено френската литература, която Величков вече познаваше добре — той владееше френски език— Виктор Хюго, Ламартин, Мюсе, Шение. Той ги обичаше. Из Ламартиновото „Езеро" ми издекламува първите строфи." (Вазов, И. Възпоминателни бележки за К. Величков. В: Величков, К. Съчинения. Т. I, 1911, с. V—VI и „Едно интервю с г-на Ив. Вазова по случай смъртта на К. Величкова". — Ден, бр. 1372, 7 ноем. 1907.)

ЦАРИГРАД

По време на тримесечния си престой младият поет написва там стихотворенията си: „Разходка из Босфора", „Един къс от Цариград", „Свещникът да свети!" и работи върху поемата „Видул". (Иван Вазов. Биографически бележки. ССБП. Т. 19, с. 7.)

МАЙ 11, ЦАРИГРАД

Издаден е акт, с който Антим I и Св. Синод обявяват Българската екзархия за самостойна. (Снегаров, Ив. Българската екзархия. С., 1969, с. 23.)

За значението, което поетът отдава на този исторически акт, говори стихотворението „Свещникът да свети!", публикувано в „Читалище" (II, кн. 24.)

ЛЯТОТО, ЦАРИГРАД—СОПОТ

След тримесечен престой в Цариград Вазов се завръща за известно време в родния си град Сопот. (Трифонов, Ю. Иван Вазов. С., 1920, с. 44.)

АВГУСТ

Българската благодетелна дружина предлага на поета да стане учител в Мустафа паша (Свиленград). Той се съгласява. (Иван Вазов. Биографически бележки. — Ил. Светлина, IV, кн. 5, 1894.)

СОПОТ, РОДОСТО, ОДРИН, МУСТАФА ПАША

„По море до Родосто и с талига до Одрин той пристига нощем в градеца. Става главен учител, а е съвсем неподготвен за такъв. Криво-ляво той кара предметите от програмата, но в аритметиката е слаб: той не знае нито тройното правило, нито дробите. По цяла нощ си бие главата да проникне в тия тайни, за да може и учениците си да научи на тях. . .“ (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с. 43.)

МУСТАФА ПАША

Ученик на Вазов от Мустафа паша описва външния вид на своя учител: „Млад и пълен с енергия, Вазов дойде в Свиленград. Той беше нещо като главен учител — „Големият даскал“. На колко години е бил Вазов тогава не зная. Бялото му хубаво лице, хубавите сини очи, дебели вежди, хубавата руса коса издаваха, че той е „*чедо на Балкана*“, а не от рода на „*дипломираните* “сухи и жълти учители и че е гълтал чист балкански въздух . . . Вазов се носеше много чисто и спретнато. Ясно червеният му „а ла азизие“ (на името на турския Султан Азис) фес и малкото „а ла Медхадтие“ (на името на турския Велик Везир Митхад-паша) късо пискюлче хармонираха чудно на неговата руса коса, хубавата физиономия и на правилния му нос. . .“ (Д-в, Ст. Иван Вазов като учител в Мустафа паша. — Напред, II, бр. 379, 24 септ. 1920, с. 1, подлистник.)

АВГУСТ 15, ЦАРИГРАД

Сп. „Чталище“ (II, кн. 22, с. 1039—1042) публикува стихотворението „Цар Борис и идолопоклонниците“ с подпис: „И. Вазов“. На края е отбелязано „следува“, но в останалите книжки на списанието от същата година няма отпечатано продължение.

СЕПТЕМВРИ 15, ЦАРИГРАД

В „Читалище“ (II, кн. 24, с. 1133—1137) са публикувани за пръв път стихотворенията: „Страдающий пътник“ (с подпис: И. Вазов), „Един къс от Цариград“ (с подпис: И. В.), „Свещникът да свети!“ с мото от Беранже (подпис: И. Вазов) и „Сонет към един български списател“ (с подпис: В.).

ДЕКЕМВРИ 25, КОЛЕДА, МУСТАФА ПАША

Вазов подарява обувки и фес на своя ученик Ст. Димитров, когото е изпращал, за по-бързо, да взима направо от пощата пристигналите вестници. (Д-в, Ст. Иван Вазов като учител в Мустафа паша. —Напред, II, бр. 380, 25 септ. 1920, с. 1.)

1872—1873

АВГУСТ 1872 ДО АВГ. 1873

Като учител в Мустафа паша Вазов обучава учениците по всички предмети, но с „особена любов“ им предава българска история. Когато разказва за победите на цар Крум, толкова се увлича и започва да вика, че минувачите по улицата се спирали да разберат „с кого даскалът се кара“.

„Борбата с гръкоманите — разказва сам той — водех главно, като привличах младежите и ги настройвах революционно. Било в читалището, било в разходки край Марица, аз им говорех за близкото въстание в България. Често с тях пеех бунтовнически песни (напр. „Стани, стани, юнак балкански“ и др.)“.

Зает с „преподаване и агитация“, поетът отделя малко време за поезия. Тук написва стихотворението „Марица“, изпратено на „Читалище“ за отпечатване, но останало непубликувано, „Ода на Св. Кирил и Методий“, преозаглавено „Ода на 11-ий Мая“ и „една агитаторска песен против гърците „Българи сме“, на която сам измисля мелодия, за да могат учениците му да я пеят. (Шишм., с. 40—41.)

За педагогическата дейност на своя учител Димитров разказва:

„Един от моите другари, който беше се научил да пуши, ми даде една цигара. Запалих я, седнах на една купчинка камъни да правя „кеф“. Вазов, който от прозореца на своята стая наблюдаваше учениците, ме видя. Той ме извика . . . хвана ме за ухото и пляс, една плесница по лявата страна и каза: „Тъй ха, ти да пушиш като циганин!“

Когато учениците влизат в час, Вазов извиква ученика пред черната дъска и с гръмлив глас му диктува четиристишието:

„Ах проклета и триклета,
Да е таз цигара вонеща,
За която учителят
С плесница ме посреща.“

(Д-в, Ст. Иван Вазов като учител в Мустафа паша. —Напред, II, бр. 380 25 септ. 1920, с. 1.)

1873

ФЕВРУАРИ 6, СОФИЯ

Обесен е Васил Левски. По случай смъртта му Вазов пише стохотворението „Левски“.

МАЙ 11, МУСТАФА ПАША

Ученикът на Вазов Ст. Димитров разказва: „На 11 май, празникът на нашите просветители Кирил и Методий, празнувахме вън от града. Вазов се качи на една малка могилка, както Демостен на Пникс, започна да ръкомаха и да декламира. Ние голи, боси, окъсани, сме зяпнали в устата своя учител, който ни разправя за Солун, за Македония, за Тракия, за Моравия, България, и изведнаж започна пак да декламира: „Питат ли ме где зората ме й огряла първи път?. . . (Д-в, Ст. Иван Вазов като учител в Мустафа паша. —Напред, II, бр. 379, 24 септ. 1920, с. 1.)

ЮНИ 30 (ПЕТРОВДЕН) ИЛИ АВГУСТ 16 (БОГОРОДИЦА)

Вазов пее в църквата „достойно ест“, а учениците му държат исото.

„Бе хубав летен ден — пише Ст. Димитров. — Не помня дали бе Петровден или Света Богородица. Църквата „Света Троица“ бе пълна с народ. Както дядо Пъндел, тъй и другите епитропи бяха на местата си. Вазов също зае място при псалта. След четене и пение на тропари и кондаци дойде ред на „*Достойно ест*“. Вазов, както винаги причесан, очистен, се натъкми да пее. Той потропа с крак. Даде тон и ние, дечурлигата, отворихме уста да държим „исо“. Вазов протегна шия, отвори уста, напрегна своите гласови струни и с един чуден глас изпя „Достойно есть“, както трябваше. Целият народ зяпна и слушаше с внимание, а стари жени и старци пророниха дребни сълзи — толкова „милаимно“ бе. . . Вазов сияеше от радост, като гледаше умилението на народа, но тази радост не бе за дълго, тъй като старият поп Танасаки, който бе голям завзек. . . обръща се към Вазов и му казва: „Ама че го изкъркъниза, като нашия терез. . .“ (Д-в, С. Иван Вазов като учител в Мустафа паша. —Напред, II, бр. 379, 24 септ. 1920, с. 1, подлистник.)

ЮЛИ, СОПОТ

Ражда се най-малкият брат на поета, Борис. (Вазов, Вл. Цит. труд, с.48.)

АВГУСТ, МУСТАФА ПАША

Положението на младия учител става несигурно.

„Той обаче възбуди веднаж силно неудоволствие у гражданите. Замина по железницата Одринския валия. В. не поведе учениците си на гарата, за да отдаде чест на високия сановник, както ставало друг път при подобна случка. Валията се обидил от това незачитане, счел го като революционен признак. В. се отърва само с едно строго мъмрене от настоятелството. Но той беше безпокоен дух, водеше постоянна борба с гръкоманите, доста силни, и в тая борба той бе победен. Някои ученици, като минували край гръцката църква, плюли на нея. Гръкоманите се възмущават. Кой ги е накарал да плюят на светинята? Разумява се, учителят им! Па интриги, па доноси пред властите в Одрин, додето настоятелството решава един ден да се освободи от тоя пакостен учител.“ (Поетическа биография. . . ССБП. Т. 19, с.44.)

СЕПТЕМВРИ, УЗУНДЖОВО

Напуснал Мустафа паша, Вазов се отправя на панаира в Узунджово, където е баща му.

„. . . Тук му помагах да прибира „аладжаха“ си, влязох в сношение и с някои бошнаци, които посещаваха Узунджово. Сумите за събиране бяха с хиляди грошове, а срещу тях баща ми нямаше никакви записи и полици, и при всичко това длъжниците плащаха без да искат разписка. Такава беше честността тогава“. (Шишм., с. 42.)

СОПОТ, ЕДНА СЕДМИЦА

„От Узунджово се завърнах с баща си в Сопот, посрещнат с радостни сълзи от майка си. . . Мина се една неделя и аз получих запитвания от Хр. Дано-

ва, с когото се познавах още от ученичеството си в Пловдив, зная ли френски и турски и не желая ли да стана драгоманин по новостроящата се линия София — Кюстендил. Ако и да не владеях говоримия френски и турски език, аз приех поканата. . .“ (Шишм., с. 42.)

ПЛОВДИВ

Напуска родния си град и придружен от Георги Кирков, който също постъпва като драгоманин по новостроящата се железница, заминава за Пловдив. Тук Хр. Данов му дава препоръчително писмо до Хафъз паша, „известния по-после разрушител на Панагюрище“. (Шишм., с. 42.)

ПАЗАРДЖИК, ИХТИМАН, СОФИЯ

„От Пловдив пътувах до Пазарджик с железницата, а оттам през Ихтиман с кола. В София се представих на Хафъз паша, главния директор на постройката, около 50-годишен човек, едър, пълен, с мургаво дебело лице, който ме остави да чакам дълго в коридора на квартирата си. Най-сетне ме повика и ми съобщи: „Сен гидержексън терджуман Перние“. Това ми е първото посещение на София“. (Шишм., с.42.)

СОФИЯ, ПЕРНИК

Назначен за терджуманин по линията Перник, Вазов разказва:

„Скоро заминах за поста си. . . След петчасово пътуване с талига, пристигнах в Перник и се настаних в една селска къща заедно с двама турски чиновници. Работата ми беше да бъда един вид чиновник за свръзка между българските работници от каменоломницата (кариерата) и един френски инженер, Jullien. В туй време завързах близко другарство и с един инженер белгиец, някой си Бош, който живееше в Перник с жена си: той стар, тя млада. От постоянното общение с това семейство аз можах и практически да усвоя френския език. В Перник се хранех у един далматинец (викаха го Джовани) с италианските и хърватските работници по железницата. Ревнив до болезненост, горещият далматинец ме нападна един ден с револвер, и аз можах с мъка да се спася в една кръчма. След тоя инцидент се преместих в един вид пансион, в който се хранеха само немци. . .“ (Шишм., с. 42—43.)

ДЕКЕМВРИ 5, МУСТАФА ПАША

Жителите на Мустафа паша изпращат дописка до цариградския вестник „Право“:

„Подир учителят ни Х. П. Маркова, който допринесе добри заслуги на училището ни и И. Вазова, който без време остави и си излезе от училището, при всичко, че беше деятелен момък, ний налетяхми на един шарлатанин, от който и да исками сега не можем се избави. Този шарлатанин е от Сопот. Именува се Фратю Ив. Попов“. (—Право, VIII, бр.41, 20 дек.,с.3.)

1873—1875

ОТ КРАЯ НА 1873 ДО ЛЯТОТО? НА 1875, ПЕРНИК

„В Перник престоях около година и половина. . . Тук аз дойдох за пръв път в по-близко съприкосновение с чужденци и разширих значително своите кръгозори, като изучавах и два чужди езици.

Но, което е по-важно, в Перник имах случай да се сближа за пръв път с простия български народ, със селянина, и да изуча неговия бит, неговите нрави и обичаи, всред една девствена природа. . . Там по цели часове мечтаех и се вглъбявах в миналото на България, живеейки с призраците на онова героическо време. . . Интересувах се и за гиздавата носия на тамошните жени, както и за поетическите им имена. . .

Пернишкият период в моя живот бе много продуктивен и от голямо значение за моето творчество. Тук написах стихотворението „Перник", напечатано по-после в календаря на Янко Ковачев в 1878 год. В него възпях победите на Самуила и Кракра. Тук работих и върху една драма „Светослав Тихо", която бях наченал още в Сопот. Тук съчиних и едно загубено стихотворение, в което окайвах тежката съдба на българския селянин. Но най-голямата печалба, която изнесох от Перник, бе сюжетът за поемата „Трайко и Риза", една истинска история. . ." (Шишм., с. 43—44.)

ПЕРНИК

За пернишката си любов поетът пише с вълнение в един от разказите си, скрит под името Пенчо Дебрянски:

„Струмка! Черноока и чернокоса, хубавица, горделива на ход, като Диана — о, тоз моминski образ не е изщукнал из ума му и из душата му. . . Свръзка мимолетна, любов чиста и беззлобна, идилия ясна, която той сега не вярваше, че е съществувала. . ." (След двайсет години. ССБП. Т. 8, с.110.)

ПЕРНИК

Портрет на Вазов от това време рисува Иван Любенов в спомените си:

„Слаб, малко краклест (с дълги крака) млад момък. . . с френк панталони, с жилетка от тъмносиня чоха, закопчана високо на врата, мустачки гъсти, но малки. . . За гуляите на Карпузовата кръчма чувах да се разправят много весели приключения. Веднаж Йованчо Сопотненчето дойде при мене и някак си нерешително ми поиска да му дам за една вечер моята нова салтамарка. . .

Аз едва ли не останах със зевнали уста: Йованчо Сопотненчето в салтамарка! Най-изисканото френк-момче, по което се заглеждаха не само момите, но и булките на чешмата. Повери ми, че щял да ходи на седянка. На другия ден се разправяше най-весело, как Сопотненчето прескачало през плетищата и бягало през бостаните, подгонено от селските ергени". (Любенов, Г. Вазов и един юноша. Ръкопис, собственост на автора.)

1874

МАРТ 15, ЦАРИГРАД

Сп. „Читалище“ (IV, бр. 6, с. 189—190) публикува стихотворението на Вазов „Прибирание в отечеството“, подписано с инициали: „И. В.“

МАЙ 21, П[ЕРНИК]

Пише стихотворението „От всите крайща и земи . . .“ (без заглавие), в което възпява любовта си към България.

МАЙ

Турците убиват чичото на Вазовия баща, хаджи Недко, когато отивал на Ескиджумайския панаир да търгува с копринени сита. Той си бил донесъл от Бруса стан за точене на коприна и бил усъвършенствувал копринарския занаят. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 9.)

ЮЛИ 15, ЦАРИГРАД

Печата се за пръв път стихотворението „От всите крайща и земи. . .“ (—Читалище, IV, бр. 14, с. 404, подпис: „И. В.“)

ЕСЕНТА? ГАБРОВО

Георги, брат на поета, постъпва в Габровската гимназия. (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 36.)

1874

Създава стихотворението „Пътник и Витош планина“ с мото от народната песен: „Заплакала е гората, гората и планината“. (В ПрГ е датирано „1875“, в ПСС — „София 1874“). За него Вазов казва: „Без оригиналност е в мислите и малко плаксиво. Съдържа общи места“. (Шишм., с. 188.)

През същата година пише още и стихотворенията:

1. „Име“ (МК, с. 3, без дата) с мото от Мур: „Oh, breathe not his name.“ [О, не изговаряй името му]. При препечатването на стихотворението в ПСС мотото от Мур е заменено с мото от Лермонтов и е датирано: „Сопот 1874“. Пред Шишманов поетът казва:

„Това е първата ми Сопотненска изгора Катерина.“

2. „Сусана“. (МК, с. 33, без дата. В ПСС стихотворението е препечатано без началните 3 строфи и е датирано: „1874“.)

„Под това име се крие една моя приятелка, селянка в Перник, за която ухажвах тогава. Писано е в Сопот“.

3. „Кадро на една калугерица“. (МК, с. 37, без дата. В ПСС заглавието е „Портрет“. Там е означена и датата на написването.)

„Пак под влияние на Парни“.

4. „Пътешествието“. (МК, с. 13, без дата. Датирано е в ПСС.)

„Тук наполовина издавам името на първата си любов (Рина = Катерина)“.

5. „Де е моят рай?“

„Посветено също на Рина („Тоз рай чуден днес при Рина | В тоя свят го имам вече“). (Шишм., с. 210.)

1875

ФЕВРУАРИ 15, ЦАРИГРАД

Печата се за пръв път стихотворението „На чужбина“, с подпис: И. Вазов. (—Читалище, V, бр. 3, с. 127—128.)

МАРТ 22, ЦАРИГРАД

В. „Век“ (II, бр. 12, с. 3) помества дописка от Чирпан от 28 февруари, в която се съобщава за смъртта на една умряла от глад жена. Вазов написва още същия ден баладата „Сиромашия“. Години по-късно разкрива пред Шишманов генезиса на творбата си: „Един цариградски вестник (в. „Право“ или друг) беше писал, че в Чирпан умряла една изоставена от мъжа си жена. Мисля, че го напечатах преди „Бора“ в някой цариградски вестник. То има голям успех и се декламираше в училищата. . .“ (Шишм., с. 189.)

МАРТ 30, ЦАРИГРАД

Сп. „Читалище“ (V, кн. 6, с. 272—273) публикува за пръв път стихотворението „Тежка мисъл“ с подпис: И. Вазов.

АПРИЛ 8, СОПОТ

Създава стихотворението „На бой (На панагюрските въстаници)“ с мото от Плещеев: „Вперйод без страха и сумненья“. (Публикувано за пръв път в ПрГ. В ПСС е съкратено с една строфа, заглавието е променено на „Панагюрските въстаници“ и има дата: „1875, април“.)

„Съчиних го в надвечерието на въстанието и се пееше навред като популярна бунтовническа песен“. (Шишм., с. 190.)

ЮНИ 14, ЦАРИГРАД

Излиза първата публикация на „Ода на 11-ий майя“, подписана с цялото име на автора си. (—Напредък, IX, бр. 46, с. 184.)

ЮНИ 30, ЦАРИГРАД

В сп. „Читалище“ (V, бр. 12, с. 562—564) се печата за пръв път с името на Вазов баладата му „Сиромашия“.

При включването на баладата в стихосбирката „Пряпорец и гусла“ авторът променя заглавието на „Сиромахкиня (Балада)“, но не поставя дата. В бележка под линия обяснява повода за написването.

ЮЛИ ПРЕДИ 27, СОФИЯ

Напуска Перник, защото турското правителство известно време престава да заплаща на чиновниците си, и отива в София.

„Мислейки, че ще мога да прибера сумата, която ми се дължеше, аз отидох в София и се явих при самия Хафъз паша, с когото бях се срещнал веднаж и в Перник. Но пашата ми каза троснато: „пара йок!“ (няма пари). Когато го попитах кога ще има, той ме изгледа свирепо и ми отговори: „Не заман олруса“ (когато ще има). След това аз си подадох оставката.“ (Шишм., с. 44.)

СОФИЯ

Живее няколко месеца в София сред компания от млади хора и „във веселби“. Събират се обикновено в хана на Трайкович. Младежите се наричат Шозовци, т. е. хора, които представляват нещо (от френската дума chose — нещо). За творческата си дейност поетът казва: „В литературно отношение тая епоха от живота ми не се отличава с голяма плодовитост, тъй като водех разсеян живот.“ (Шишм. с. 44.)

ЮЛИ 27, СВ. ПАНТАЛЕЙМОН

В с. Бояна има храмов празник. Вазов и приятелите му отиват на сбора: „Понеже турците вилнееха, големи разходки извън града не бяха възможни. Само веднаж ходих с компания до Бояна на сбор и да се полюбувам на водопада и разкошната природа.“ (Шишм., с. 45.)

Плод на разходката до Бояна и Боянския водопад е стихотворението „Витошо мила. . .“

ЮЛИ

Избухва въстание в Босна и Херцеговина. (Вж—Напредък, X, бр. 51, 19 юли 1875, с. 203.)

„С икономисаните от Перник 70 лири аз се опитах в туй време „да стана богат“ и влязох в съдружие с няколко души предприемачи по линията, двама българи и един турчин, но внесените 35 лири пропаднаха, тъй като скоро цялата линия биде изоставена поради Херцеговинското въстание.“ (Шишм., с. 45.)

АВГУСТ 15, ЧЕПЕНИ

Останал без работа, поетът е принуден да напусне София и да се прибере в Сопот. Раздялата си със София ознаменува със стихотворението „Сбогом на Витош планина. Посвящавам на Г-да Ш-ци в София,“ с мото от Байрон: „О! дайте ми горите височайши!“

АВГУСТ СЛЕД 15, СОПОТ

Отново е в родния си град:

„Блудният син се връща вече при баща си. Но вместо кесия с пари, той му донася цял куп стихотворения. Баща му впрочем го приема радо-

стно. Почва се пак безделнишки живот, другарува с учители и младежи. В 1874 г. революционното движение заразява и Сопот. В. и другари младежи ходят с евзалии пушки при манастиря да се учат на мерене — с тия пушки ще избият турската армия! Даже се отсичат черешови дънери за топове, които ще сразяват турските крупове. Иде Каблешков, проповядва сред кафенето революция, основава комитет. Въодушевлението расте." (Поетическа биография. . . ССБП. Т.19, с. 45.)

АВГУСТ

Излизат „Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова. Книжка I. Букурещ, печ. Знаме, авг. 1875. 69 с."

„Под влиянието на новите революционни идеи и на книжката с Ботйовите и Стамболови стихотворения аз почнах да пиша в това време бунтовнически песни, по-голямата част от които излязоха после в „Пряпорец и гусла". Едно стихотворение „Боят настава", поместено тук под заглавието „Песен на Панагюрските въстаници", стана много популярно в Априлското въстание и бе пяно в цяла България." (Шишм., с. 46.)

СЕПТЕМВРИ 2

Написва стихотворението „Новонагласената гусла".

„Това ми стихотворение беше въведение към „Пряпорец и гусла". То беше първото написано към 1874—75 година, под влиянието на революционната агитация в България. Тогава кръстосваха вече апостоли страната.

По-рано аз подражавах на Парни и др." (Шишм., с. 189.)

СЕПТЕМВРИ 6, ЦАРИГРАД

Излиза първата публикация на стихотворението „Сбогом на Витош планина" с подпис: И. Вазов. (— Напредък, IX, бр. 58, с. 230.)

СЕПТЕМВРИ 26, СОПОТ

Създава в духа на народните песни стихотворението „Мамино чедо". Публикувано за пръв път В ПрГ и невключено по-късно в ПСС.

„Изхвърлих го — обяснява Вазов, — защото го намирам слабо подражание на нар. песни." (Шишм., с. 188.)

ОКТОМВРИ 8—20, ПРАГА

В отговор на стихотворението „Сбогом на Витош планина" приятелите му Ш[озов]ци, на които е посветено, му отговарят с поздравителна кръстословица:

Аритмограф

(От страна на Ш-ци).

1-2-4-5-14 река в Западна Русия
2-14-5-10-8-1-16 град в Италия
3-2-4-8-15 град във Франция
4-5-14-5-17-17-2 женско име (старо)
5-17-2-12-5-4-8-1-16-7-10-2-14 град в Русия
6-17-7-13 мъжко кърстно име
1-8-10 река в Египет
2-10-8-17-2-1-12-5 приморски град във Франция
3-8-4-9-16-1-12 град в Прусия
4-16-7-7-8-11 европейска държава
5-14-4-5-8 стар сега разпръснат живот
6-8-9-8-12-2-4 мъжко кърстно име
7-4-3 земеделческо оръдие
3-16-12-16-15-8 град в Перу
5-10-8-1-8 стар народ
7-16-10 къщна потреба
1-2-1-7-8 гр. в сев. изт. Франция
8-9-2-9 глагол в първо лице ед. ч.

От 17 букви нека се комбинират 18 речи, на които началните букви, четени отгоре надолу дават възклицание към един българин, на когото името ще узнаете, ако на намерените речи прочетете последните букви *отдоле на горе*. Съставил С. Вацов (погрешно отпечатано „Вазов“) Прага 8/20 окт. 1875.

Н аре В
А велик О
П ари З
Р евекк А
Е катериносла В

Решение:

Д ойн Ю [Напред, напред с песни милии приятелю Вазов]
Н и Л
А ликант Е
П иемон Т
Р осси Я
Е вре И
Д имита Р
С р П
П отоз И
Е лин И
С о Л
Н анс И
И ма М — Напредък, X, бр. 65,25 окт. 1875.)

ОКТОМВРИ 10, СОПОТ

Създава стихотворението „1875 година!“ (ПрГ, с. 12—14.)

ОКТОМВРИ 15

Написва стихотворението „На една майка селянка“, което датира: „Будурово (Хасковско), 1875, октомври 15.“ „Будурово“ фактически означава мястото, където Вазов е осенен от идеята да напише стихотворението.

„По туй време, когато пишех любовни песни, аз съчиних в Сопот и стихотворението „На една майка“, което напечатах после в „Пряпорец и гусла“. Към 1869 г. баща ми беше ме завел именно в Будурово, Хасковско, да купуваме тютюн. Като гледах тук една майка, как целува детенцето си, оплаках нея и него, че ще бъдат роби.“ (Шишм., с. 32.)

НОЕМВРИ 1, ЦАРИГРАД

В „Напредък“ (X, бр. 66, погрешно отпеч. бр. 68, с. 262) излиза първата публикация на стихотворението „Луиза“ с мото от Хомяков. Носи подпис: Ив. Вазов и дата „С. 1875“. (В Изб. е датирано „1874“, а в ПСС не е поставена дата.)

„Беше една полякиня в Букурещ, с която дружах, без да имаме по-интимни отношения. Тя беше образована, но индеферентна към нашата кауза. („Тя с хладнокръвие ме слуша, „България“ кога реча.“) (Шишм., с. 196.)

НОЕМВРИ 17

Пише „Епиграма. Г-ну Богорову“, в която осмива крайността му да чисти „наш беден язик“.

ДЕКЕМВРИ 1

Сътворява стихотворението „Завет“. (Първата му публикация е в ПрГ.)

ДЕКЕМВРИ 2

Написва стихотворението „Приветствие на Леди Странгфорд“.

ДЕКЕМВРИ 6, ЦАРИГРАД

Печата се за пръв път „Епиграма. Г-ну Богорову“ с подпис: „В-ов“. (— Напредък, X, бр. 71, с. 282.)

ДЕКЕМВРИ 20

Създава стихотворението „Волентиринът. (На майката на. . .)“. Публ. за пръв път в ПрГ. В ПСС е публикувано в 7 куплета, без посвещение и дата само годината „1875“.

„Казваше се Дончо Йовев, много решително момче от Сопот. Познавах го лично. В 1875 забегна в Херцеговина и взе участие във въстанието под Любобратича. . .“

Размерът е на Шевченка. Даскал Партений (Белчев) в Сопот ни декламираше неговата „Катерина“. . . (Шишм., с. 190.)

ДЕКЕМВРИ 22

В писмо до редактора на вестник „Век“, Марко Балабанов, Вазов пише:

„С настоящето си ида да Ви заявя благодарността и съчувствието на съгражданите си, за гдето чрез Вашите статии по днешните тежки за народа ни обстоятелства Вие станахте верен отзив на страданията му и дързостен изобличител на неправдата и поборник на нашите правдини и желания. . .“ (ССБП. Т. 20, с. 6.)

КРАЯ НА ГОДИНАТА

Революционната вълна залива Сопот. В града пристига Каблешков.

„Той основа революционен комитет, в който влязоха всички учители и голяма част от младежта; в него взех участие и аз. Преди да основе комитета, Каблешков заведе бъдещите бунтовници на манастира Св. Спас и ги накара да се закълнат над евангелието и меча, че ще се жертвуват за свободата на България. Между оглашените имаше и няколко чорбаджии и попове: Мичо Кючюкът, Христо Багаров, поп Еньо и др.“ (Шишм., с. 46.)

„Когато пръв път зачу баща ми, че шаваме, че кроим нещо тайно и безумно, той се намръщи и ми изложи грубо, разбира се, всичкото безумие на такова невъзможно предприятие и за да ми представи нагледно това, той важно каза: *Ние се намираме в чрево адово*! Никога няма да забравя тия изразителни думи! Уви! Те бяха истинни. . .

Мина се немного време и потокът упояваше и обфащаше. Баща ми каза подир един дълъг разговор: *Тъй и тъй ще се мре, барим*. . . Той беше опит от общото замайване. . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 17.)

1875, СОПОТ

Написва стихотворението „На приятелите ми Г. и А.“ При отпечатването му в ПрГ в бележка под линия обяснява: „Григор Божков и Антонов, когато минаха още през 1875 година през Сопот, отивайки за Клисура, за да подготвят въстанието.“

1875, ПЕТЕРБУРГ

Излиза книгата на Ник. В. Гербель „Английские поэты в биографиях и образцах.“ С. Пб., типогр. А. М. Котомин, 1875. Вазов си я набавя. (Вж книгата в МИВ, личната библиотека, инв. № 125.)

1876

ЯНУАРИ 6

Написва стихотворението „Дедите наши злочести“.

ЯНУАРИ 24, ЦАРИГРАД

Публикува се за пръв път стихотворението „Приветствие на Леди Странгфорд“. (— Напредък, X, бр. 78, с. 305, подпис: И. Вазов.)

ФЕВРУАРИ ПРЕДИ 13?

Каблешков и Волов в продължение на 10 дни обикалят селищата на IV революционен окръг, в който са включени и Сопот, Карлово и Клисура. (Страшимиров, Д. История на Априлското въстание. Т. II, Пл., 1907, с. 124.)

Специално за обиколката Вазов пише: „През февруари на 1876 г. Каблешков за втори път се яви в Сопот, свика членовете на разстроения комитет и ги разпали с огненото си слово.“ (Загорчинов, С. Т. Каблешков, С. 1961, с. 54.)

МАРТ 20, ЦАРИГРАД

Публикува се за пръв път стихотворението „Първий сняг“ (В детинството ми, в онуй ах, време) (— Напредък, X, бр. 86, с. 342, подпис Ив. Вазов.)

МАРТ

Заедно с Волов Каблешков обикаля редица селища като Сопот, Карлово и достига до Шипка. (Според Н. Беловеждов в книгата му Първата пушка. С., 1918, с. 43, Волов и Каблешков заминават за Клисура на 13 март. Вж и 1876, февр. преди 13?) Срещите на Каблешков с революционните дейци в Сопот Вазов описва в „Под игото" в гл. VII. Комитетът:

„Каблешков, една от най-симпатичните и оригинални личности измежду рояка апостоли беше 26-годишен момък. . ."

АПРИЛ 2, ЦАРИГРАД

Излиза първата публикация на стихотворението „Гора и поле". (— Напредък, X, бр. 88, с. 350, подпис: „В.".)

АПРИЛ 10

Пише стихотворението „На пушката ми". (Публикувано в ПрГ, с. 35—36.)

АПРИЛ 10, ЦАРИГРАД

В. „Напредък" (X, бр. 89, с. 352) отпечатва за пръв път стихотворението „Пролет" (Настана пролет, цветя цъфнаха. . .), подписано с „В.".

АПРИЛ 14

Заседава конгресът на Оборище под ръководството на Георги Бенковски. Като представител на Сопот участвува Ганчо П. Николов. (Страшимиров, Д. История на Априлското въстание. Т. II, 1907, с. 211, 225.)

„Каква развълнувана пролет беше! — пише Вазов в спомените си. — Събитията, едно от друго по-нови, страшни, потресаващи с необикновена скорост се следваха, сблъскваха, надпреваряха. . .". (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 7.)

АПРИЛ 18, КОПРИВЩИЦА

Революционните дейци в Копривщица провеждат събрание, на което избират Военен съвет, който да играе ролята на временно българско правителство и да движи всички военно-революционни задачи. За негов ръководител е определен Тодор Каблешков. (Сестримски, Ив. Тодор Каблешков. С., 1955, с. 56.)

При първата публикация на спомените си „Неотдавна", отпечатани в сп. „Наука", Вазов посочва „18 април" като дата на избухване на Априлското въстание. При по-късните публикации внася корекция в датата.

АПРИЛ 20, СУТРИНТА, КОПРИВЩИЦА

Турците успяват да арестуват с изненада Георги Тосунов. Задържат и един от аазите — Брайко Енев, също революционен деец. Сам Неджиб ага иска да залови с хитрост Каблешков и отива у дома му. Майка му успява да го прикрие. (Юбилеен сборник по миналото на Копривщица. С., 1926.)

10 ЧАСА

В дома на д-р Рашко Стойчев под ръководството на Т. Каблешков се взема решение за вдигане на въстанието.На път за конака една група въстаници среща заптието Карахасан и Георги Тиханек го прострелва в челото. Знакът за обявяване на въстанието е даден и над смълчаното градче проехтява тревожен и тържествен камбанен звън. Младият учител Беловеждов под диктовката на Каблешков пише историческото „кърваво" писмо до апостолите Бенковски и Волов в Панагюрище, с което ги зове на борба. Писмото е написано с мастило, а на края му е изписан един кръст с кръвта на убития турчин. (Цит. по-горе кн., с. 59—64.)

„Историята рядко ни дава пример за такава самонадеяност, която приближава до лудост — пише Вазов. — Българският национален дух никога не се е дигал до такава висота и надали ще се дигне друг път. . ." (Под игото. Гл. XVI. Пиянството на един народ. ССБП. Т. 12, с. 276.)

АПРИЛ 21, КОПРИВЩИЦА

Отслужва се молебен и се освещава въстаническото знаме. Камбаните на двете църкви бият тържествено, събрал се е целият народ, празнично облечен; въстаниците един по един целуват зеленото копринено знаме с извезан със златни конци разярен лъв, под краката на който има стъпкан полумесец, а над главата му надпис: „Свобода или смърт".

С девиза на знамето Вазов написва стихотворението „Свобода или смърт". (Вж 1876, май 5.)

„Бунтът прибърза с десетина дена преди срока и тая преждевременност на избуха причини първото смайване, първото колебание: то беше една първа несполука! Такова положение на бездействие държаха и повечето градове и села." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 7.)

АПРИЛ 22, СОПОТ

Вазов пише стихотворението „На Гергьовден", посветено „На С-ци" с мото: „И го пиет оно благо вино, благо вино со люта отрува. Нар. песен. (При публикацията в ПрГ посвещението гласи: „На невъстаналий град К.")

„Бях възмутен от Карлово, което едничко не ззе никакво участие във въстанието. Сопот поне беше се приготвил. Карловци се отказаха даже да образуват комитети. Поне тъй знам. Но може би причината на безучастието им лежи в големия брой на турското население." (Шишм., с. 188.)

Турците взимат мерки за потушаване на въстанието. Вазов трябва да напусне Сопот.

„В селото, което оставях, нямаше въстание. Имаше само решение за съпротивление, което просто значеше: мируване. . . При това турската власт, която до сега присторено дремеше, реши да действува и фана да лови. Двама конници пристигнаха от Карлово за мене . . . Опасността беше неминуема." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 7.)

АПРИЛ НОЩТА СРЕЩУ 23, СОПОТ

Подготвя бягството си.

„През нощта един предан приятел ми достави тескере на мое име и с неверни очертания! Също и кола."

От творбите си решава да вземе само една тетрадка с еротически стихове.

„Всичките си други съчинения, съставящи няколко обемисти тетрадки, аз бях заровил. . . у дома в зимника, при нощвите, под купа жълта глина, която лежеше там от много време.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 7, 19.)

АПРИЛ 23, СУТРИНТА

Отправя се към Пловдив с една „каляска“, карана от турчин. Въпреки че е пазарен ден, пътят е „пуст и мъртъв“. Картината се променя, когато влизат в едно турско село:

„На площада седяха на търкало във зелената трева около петдесет души турци — стари, млади и деца. На всички в ръцете бяха разни оръжия, едни точеха големи ножове, прави или прикривени, други търкаха с парцали пушки и пищови, други лееха куршуми на един малък огън . . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 8—9. При първата публикация в „Наука“ датата е април 22, а при следващите: „23 апр.“)

АПРИЛ 23, ПРИВЕЧЕР, ПЛОВДИВ

„По мръкнало“ поетът пристига в Пловдив.

„Още от пръв поглед познаваше се, че в града ставаше промяна. Някакво смущение владееше. Дюкените се затваряха или бяха затворени вече. По улиците рядко се срещаше християнин. . . Мюсюлманското население беше развълнувано, уплашено, разярено. . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 13—14.)

АПРИЛ 23, ВЕЧЕРТА, ПЛОВДИВ

Установява се в гостилницата Кацигра.

„Пристигнах тъкмо навреме. Едвам успях да сваля от колата пътното си ковчеже, големите пътни врата на гостилницата се затвориха с трясък и веригите злобно дрънчаха. . . Наобиколиха ме тозчас приятели и познайници, взеха да ми задават хиляди въпроси за новини откъде нас. Аз съгледах, че те не бяха осърнали, не бяха уплашени; бяха само безпокойни, но весели.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 14.)

АПРИЛ 23, НОЩТА СРЕЩУ 24, ПЛОВДИВ

Чуват се топовни гърмежи и пламва пожар — сигнал за въстание.

„Но никакъв глас, никакъв вик не се обаждаше.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 15.)

АПРИЛ 24, СУТРИНТА, ПЛОВДИВ

Научава подробности около дадените сигнали за въстание през нощта.

„Тялото на съзаклетниците в града било решило да се запали градът през нощта на Гергьовден на няколко места. Планът отчасти се турил в действие. Едно свещарче запалва свещарницата си, пълна със свещи, лой и сапун, като присъвокупило при тях десет ковчега с газ. . .На две други места

пак в Узун чаршия се намериха два ковчега с газ.Съзаклетниците, не се знае как, не успели да ги подпалят.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 16.)

ПРЕДИ ОБЯД

Решава да отпътува по обяд за Цариград и отива да си „каяти“ тескерето. Турчинът — тескераджия установява, че тескерето не е Вазово, тъй като възрастта и цветът на очите и косата не отговарят на неговите и му казва да донесе поръчителство, за да му издаде ново. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 21.)

АПРИЛ 24, ПО ОБЯД, ПЛОВДИВ—ТЪРНОВО—СЕЙМЕН

След като намира поръчител в лицето на сродника си Петраки Сомов, когото описва в „Под игото“ като шпионина Заманов, Вазов си изважда ново тескере и напуска Пловдив.

„Минахме без никакво особено приключение до новия мост на Марица при Търново—Сеймен. Тук влакът постоя повече време, за да приима стока. . . . В туй време на горизонта се издигна пушекът на одринский влак. . . Вагоните (сичките бяха около 50) бяха препълнени, набити, натъпкани със страшна сган от азиатци, дрипави, гнусави, полуголи. . . цял пандониум от зверообразни същества, фанатизирани, разпалени, побуели, гладни, настървени за кръв, пожари, убийства, опустошения. . .“

ОДРИН

„. . . Стигаме Одрин. Какви силни спомени! Виждам ту Крума като поразява под стените му византийците, ту Симеона, комуто Моролеон предава ключовете на древний Адрианопол, ту мрачний Самуила,като прави диверсия на страшния си противник Василия II, ту Святослава, северен сокол, че води руските си дружини край античните му порти. . .“ (Неотдавна. — Наука, I, 1881.)

КАРААГАЧ

В Караагач Вазов среща Юр. Трифонов. (Юруков, Д. Спомени из политическия живот на България. С., 1932, с. 39.)

АПРИЛ 25, ЦАРИГРАД

Влакът спира на Сиркеджи-Скелеси в Цариград. Поетът отсяда в Бал-Капан, където Т. му дава гостоприемство. През нощта научава за избиването от озверена турска тълпа на френския и германския консул в Солун. (Неотдавна.ССБП. Т. 5, с. 26.)

АПРИЛ МЕЖДУ 26 И 30, ЦАРИГРАД

Следи отзвука от Априлското въстание:

„Вестниците донасяха новини чудовищни и безсмислени. Ту казваха, че въстаниците са повече от 100 000 души, ту че в Балкана имало 20 000 души сръбска войска, ту че Пловдив станал на пепел. По-после известията фанаха да стават по-положителни и правдоподобни. Явиха, че панагюрци още

владеят Панагюрище, че копривщенци убили забитина си и че в много села в Средна гора дигнали оръжието.

В Цариград се дигна тревога. Турците бяха уплашени и раздразнени. Българите се потаяха. Всяка заран изпращаха войска на Сиркеджи Скелеси с музиката. . .

В същото време дойде страшното известие за баташкото клане! И вярваха, и не вярваха. Но в Цариград димеше нещо." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 27.)

АПРИЛ 27 ПРЕДИ ОБЯД, ЦАРИГРАД

Вазов заедно с В[еличков] и М[аджаров?], ученици от медицинското училище, седят с чашка кафе в ръка на един балкон в Бал-Капан, когато няколко хиляди софти правят внезапно демонстрация пред палата на султана против Махмуд Недим паша. В града настава неописуема паника. Тълпи от всички посоки се насочват към моста, който свързва Стамбул с Пера, където са европейските посланици, за да намерят защита „от кипенето на мохамеданския фанатизъм".

Вазов с приятелите си търси също защита в Пера.

„В една улица се срещнахме с младия публицист Б[обчев], разговаряхме се няколко минути и той ми обяви намерението си да остави скритом Цариград, за да избегне опасности, които го застрашаваха." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 27—32.)

АПРИЛ 27, ВЕЧЕРТА, ЦАРИГРАД

Не се връща вечерта в Бал-Капан. Потуля се „в една проста, малоизвестна гостилница при пристанището". Приятелите му действуват пред Екзархията да му извадят паспорт за Влашко. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 32.)

АПРИЛ 28, ВЕЧЕРТА, ЦАРИГРАД

Турската полиция търси поета и прави обиск в дома на приятеля му Т. в Бал-Капан. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 32.)

АПРИЛ 28—29, ЦАРИГРАД

„Аз стоях цели два дена в доброволен затвор. Едничкото нещо, което развличаше погледа бяха турските войски, състоящи се все от азиатци, които не преставаха, заран-вечер, с военната музика да отиват за станцията." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 32.)

АПРИЛ 29, ЦАРИГРАД

Създава стихотворението „Сиркеджи-Скелеси" с подзаглавие „При тръгването на турската войска за България". (ПрГ, с. 41.)

„Сиркеджи-Скелеси" написах във време на бягството си, като гледах как анадолските войски отиваха към Панагюрище. — Слабо. " (Шишм., с. 188.)

АПРИЛ 29, ВЕЧЕРТА, ЦАРИГРАД

„Купих един „Фар дю Босфор“ и зафанах да чета тревожно.

Ненадейно ме стреснаха приблизително тия редове: „Снощи полицията нападна жилището на Т. в Бал-Капан, дето било прието някое съмнително и преследвано от властите лице, наскоро дошло от размирните места. Полицията не го нашла, но е по дирите му.“

Очевидно за мене се касаеше!“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 32.)

АПРИЛ 29, НОЩТА, ЦАРИГРАД

„. . . цяла нощ не спах — разказва Вазов — и в ума ми се въртяха, оживяваха,приемаха образ на пет заптиета зловещите пет реда на вестника.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 33.)

АПРИЛ 30, СУТРИНТА

Поетът напуска Цариград на път за Галац.

„На сутринта аз и двамата ми приятели се качихме от Сиркеджи-Скелеси на лодка и заплувахме по тъмнозелените води на Босфора. Ние се стремяхме към отпътуващия за Галац параход, който стоеше на котва на значително разстояние от брега.“

9 ЧАСА

„По 9 часа колелетата параходни се завъртяха всред пяната,коминът блъвна няколко гъсти облаци дим, който се разфърча на сажди въз пътниците, параходът се поклати, обърна се, тръгна. . .

Аз си отдъхнах.“ (Неотдавна. ССБП, Т. 5, с. 33.)

АПРИЛ 30, ПО ЗАНИК СЛЪНЦЕ

„Мене ми се зави свят. Смути ми се погледът и аз паднах безчувствен. Мене ме фана морето!“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 34.)

МАЙ 1, СУТРИНТА, ДОБРУДЖА

„Осъмнахме къде бреговете на Добруджа. Аз си мислено представих Овида, изгнаника на Августа, как се е разхождал по тия вечно глухи брегове, пред това вечно шумящо море, което му е вдъхвало песните.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 34.)

ПО ПЛАДНЕ, ГАЛАЦ

Параходът навлиза в устието на Дунава при Сулина и спира в Галац.

„Румънският часовой-доробанец, с шапка на Михай-Витяза, ми поиска паспорта, заведе ме в една малка дъсчена постройка, дето респективният чиновник ми го прегледа и визира и аз му благодарих дружески. . .“

ВЕЧЕРТА, БРАИЛА

От Галац Вазов взема веднага парахода, който тръгва за Браила.

Пристига в Браила и отсяда да нощува в хотел „Петербург“. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 34—35.)

МАЙ 2, БРАИЛА

Обикаля града и се среща с познайници.

„На пристанището постоянно се качваха в парахода доброволци за Сърбия, та оттам да минат на чети в България. Старите сподвижници на Раковски, на Хаджи Димитра, на Тотя, подаряваха съдовете си, трошеха стъклата си. Кръвта на хъша пак се обаждаше в тях.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 35.)

МАЙ 3, СУТРИНТА, БРАИЛА

Напуска Браила.

„На заранта тръгнах за Букурещ с железницата. . .“

БУКУРЕЩ

„Когато стигнах на Букурещката гара, аз се качих в едни кола и попитах кочияша в коя гостилница е по-добре да слезна.

— Хотел „Булгария“! — отговори той, като ме позна, че съм българин.

— Добре, в „Булгария“ карай. . . името е добро.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 36.)

МАЙ 4, СУТРИНТА, БУКУРЕЩ

Посещава кафене „Трансилвания“.

„То беше центърът, постоянното свърталище на всичките съотечественици, които искаха да намерят някой свой другар, да научат някоя новост за България, да прочетат някой вестник или просто да блеснат със своето красноречие или патриотизъм на думи. . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 36.)

МАЙ СЛЕД 4, БУКУРЕЩ

Вазов се среща с Ботев.

„През цялата първа половина на май Ботев бе зает с четата си.

От много напрягане, трудове, вълнения по това велико дело беше се измахнал и изменил в лицето. Бузите му бяха доволно слепнати и брадата, която вече беше оставил да расте без стеснение, му придаваше още по-мъжествен, мрачен вид. Той не сядаше, не лягаше, недояждаше в тия дни. Той тичаше от кафене в кафене, от кръчма в кръчма, от хан на хан, от къща на къща, да навижда, да разговаря, да подсеща, да разпаля бъдещите си другари в трудното предприятие. Той се беше преобърнал в мисъл. Смелата, заветна идея, която отдавна мъчеше духа му като таен демон, сега беше се въплътила в него.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 39.)

МАЙ 5, РУСИЯ

Руският вестник „Голос“ призовава Русия да се притече на помощ на поробеното население в Турската империя. (Вж „Русия!“. ССБП. Т. 1, с. 150.)

МАЙ 5, БУКУРЕЩ

Поетът работи отново върху стихотворението си „Свобода или смърт!“, за което казва пред Шишманов: „Съчинено също в надвечерието на въстанието.“ (Шишм., с. 190. Вж 1876, юни 26.)

МАЙ 10, ЦАРИГРАД

Акцията на Великите сили по повод убийството на двамата консули в Солун и изпратените бойни кораби предизвикват силно вълнение в Турция. Великият везир Махмуд Недим паша е свален и е съставено ново правителство, в което е включен Митхад паша, водач на националистите.

Вазов не вярва, че новата политика на турците ще промени положението на българите. (Вж „Политика“. ССБП. т. 1, с. 108.)

МАЙ 17, РУМЪНИЯ, КОЗЛОДУЙ

Ботев с четата си слиза на Козлодуйския бряг.

„Една заран чухме, че Ботев минал Дунава. Това беше на 17 май. Минаха десетина дена без да се знае нещо за по-нататъшната съдба на Ботева и четата му. Пръв, който дойде да ни обади за тях, беше Христо Иванов, младеж от Сопот.“ (Около гроба на Ботева. ССБП. Т. 9, с. 353.)

МАЙ СЛЕД 17, БУКУРЕЩ

Създава стихотворението „Радецки“ с мото на френски език от Lebrun: „О, ти, свобода, която възпявам и обожавам, направлявай кораба ми по тия вълни. . .“ (ПрГ, с. 44—48.)

„Написах го при първата вест за минаването на Ботйова при Козлодуй, в своята букурещка квартира на Intrarea Rossetti, гдето живеех заедно с Висковски, Стамболова, Кавалджиева от Варна, Петра Енчева и др. Никак не подозирах, че това стихотворение ще стане тъй популярно. От кого е мелодията не зная. Много по-после, когато бях в Берковица, Начев, тогава пристав в града и бивш другар на Ботйова, ми каза един ден: „Виж какъв глас ѝ турихме!“ Начев пръв ми пя „Тих бял Дунав“. По-рано не бях чувал мелодията ѝ.“ (Шишм., с. 190.)

МАЙ СЛЕД 17

Наскоро след заминаването на Ботевата чета за България Вазов за пръв път се среща с Любен Каравелов в квартирата му на ул. „Мошилор“, където се помещава и печатницата.

„Влязохме с г. Манчева в една широка, тъмна и тъжна стая, дето всичко беше в голяма безредица. . . Там ни посрещна Каравелов с разрошавена коса, облечен в синя блуза, нацапана, както и панталоните му, с типографско мастило.

Дотогава непознати с него, ние се срещнахме като добри познайници. Полето на литературата, в която той боравеше властно, като пълен господар, а аз едвам още пристъпах боязливо, като неуверен ученик, ни бе сближило. Той ме прие приветливо и просто. Неговата блага усмивка не падаше от лицето му през всичкото време на беседата ни. . . Въпреки очакването ми да найда в него човек угнетен, той беше весел. . . Както и Ботев, той обладаваше изкуството да пленява събеседника си със своята жива, умна, лека реч. Само че поривистостта и жарът на Ботева у него се заместяха от благостта на характера и от природната простота и добродушие, които учудваха у безпощадния бичувач в *Знаеш ли ти кои сме?*“ (Срещите ми с Любена Каравелова. ССБП. Т. 9, с. 161—162.)

МАЙ 18, ЦАРИГРАД

С цел да се осуети интервенцията на Великите сили във вътрешните работи на Турция, султан Абдул Азис е свален от престола и на негово място е поставен Мурад V. (История на България. 2. изд. Т. I, 1961, с. 475.)

Във връзка със станалия преврат е стихотворението на Вазов „Политика“. (Вж 1876, юни 12.)

МАЙ 20, БУКУРЕЩ

Вдъхновен от подвига на Ботев, Вазов създава стихотворението „Песен на юнаците на „Радецки“ (Из „Пряпорец и гусла“). (Вж 1876, юли 31.)

МАЙ 20, БЪЛГАРИЯ

Ботев пада убит. На героичната му смърт поетът посвещава стихотворението си „Вислец“, включено в цикъла „Бунтът“.) (Вж 1876, дек. 9.)

МАЙ, СЛЕД СРЕЩАТА С КАРАВЕЛОВ

Заминава за Олтеница, за да се види с чичо си Кирко. Там престоява един месец. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 40—42.)

МАЙ 27, ОЛТЕНИЦА

Революционното вълнение обхваща и живущите в Олтеница българи. В него се включва и чичото на поета. В доклада си до Министерството на външните работи капитанът на пристанището в Олтеница А. Вълканеску съобщава, че в града е основан комитет, който се ръководи от Кирко Вазов и Димитър Петров. (Вълчев, В. Иван Вазов. С., 1968, с. 138.)

ЮНИ 2, РУМЪНИЯ

Пише стихотворението „Т. Каблешкову“.

„Познавах Каблешкова лично. Бяхме приятели. . . Хванат пленник, той се самоуби в Търново: опушна се с пушка, за да избегне мъченията и да не изкаже други хора.“ (Шишм., с. 192—193.)

ЮНИ 3, АНГЛИЯ

Английският вестник „Spectator“ дава обстойни сведения за турските ужаси в България. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с.91.)

ЮНИ 4, БЪЛГАРИЯ

Българското население в Пловдив, Калофер, Карлово, Сопот, Панагюрище, Клисура, Перущица, Брацигово, Пещера, Батак и Пазарджик изпраща жалба до руския император, в която описва зверствата на турците в Пловдивската епархия. (Документи за българската история. Т. II, с. 239.)

Воплите на народа намират поетично претворяване в лириката на поета.

ЮНИ 8, АНГЛИЯ

Английският вестник „Daily News“ помества нова информация за жестокостите на турците в България. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 91.)

ЮНИ 9

Руският консул Церетелев телеграфира на посланика в Цариград за неспиращите изстъпления над българите:

„Вчера започнаха екзекуциите. Обесиха единадесет души. Телата бяха оставени цял ден. . .“ (Телеграма. В: Освобождението. 1877—1878.С., 1958, с. 47.)

ЮНИ 10

Церетелев съобщава телеграфически за нови зверства на турците:

„. . .Забраняват да се носи храна на затворените. Турците вече поискаха нови екзекуции чрез набиване на кол. . . В разорените села жените и децата ядат трева. . .“ (Телеграма. В: Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 47.)

ЮНИ 12, РУМЪНИЯ

Пише стихотворението „Политика“ (Из „Пряпорец и гусла“) по повод абдикацията на султан Абдул Азис в полза на племенника му Мурад V.

„В Турция стана преврат, и това даде на мнозина повод да ликуват, че Османската империя се възродила. В това стихотворение осмивам европейския печат.“ (Шишм., с. 192.)

ЮНИ ПРЕДИ 19

Отношенията между сърби и турци непрекъснато се изостряТ.

Вазов разказва:„Между това още през юни избухването на една война между Турция и Сърбия стана несъмнено. И двете страни трупаха войски на границите си. Генерал Черняев беше взел предводителството на сръбската

армия. Ентусиазмът на българите отново се подигна, надеждите за нова и по-успешна борба с турчина се възродиха". (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 42.)

ЮНИ 19/ЮЛИ 1

Сърбия и Черна гора сключват съюз и обявяват война на Турция. Поетът възпява готовността и „светлия подвиг" на българските доброволци. (Вж „Подъл ли е българския народ". ССБП. Т. 1, с. 128.)

ЮНИ 23, АНГЛИЯ

Английският в. „Дейли нюз" публикува дописка от цариградския си кореспондент Едвин Пиърс за турските кланета в България. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . .В: Освобождението на България от турско иго. 1878—1958. С., 1958, с. 28.)

Поетът изказва своята благодарност към благородните мъже като Ръсел, лорд Странгфорд, Брайт и Гладстон, „бранители" на слабите, в чието число поставя и Пиърс. (Вж „Векът". ССБП. Т. 1, с. 138.)

ЮНИ 25, БЪЛГАРИЯ

Българите от Пловдивски окръг изпращат изложение до канцлера Горчаков, в което описват жестокостите, насилията и произволите на турците. (НАБАН, ф. Тодор Пеев, №1477.)

Вазов е убеден, че зовът ще намери отзвук в Русия: „Там, там молбите ни се чуват. . ." (Вж „Русия!". ССБП. Т. 1, с. 148.)

ЮНИ 26, ЛОНДОН

На заседание на камарата Дизраели оспорва верността на сведенията за турските изстъпления в България и обвинява дописниците, че искат да създадат настроение срещу правителството на Турция. (Вж „Дизраели". ССБП. Т. 1, с. 115.)

ПРОЛЕТТА ИЛИ ЛЯТОТО, БУКУРЕЩ

Вазов призовава С. С. Бобчев, който изпълнява функция на руски кореспондент в Белград, да дойде в Букурещ, за да обединят „усилията" си и да бъдат „полезни на отечеството". (Писмо. ССБП. Т. 20, с. 6.)

ЮЛИ 10, БУКУРЕЩ

По инициатива на Вл. С. Йонин, делегат на Славянските благотворителни общества в Петербург и Москва, в Букурещ се основава Българско централ-благотворително общество. (У-Г.,Д. Българското централно благотворително общество. . .— Светлина, VI, кн. 1, ян. 1896, с. 2.)

Вазов обяснява причините за създаването му:

„Емиграцията осъзна, че пред настъпващия велик момент трябва да се организува. Всичките български общини от Влашко и Молдова пратиха свои представители в румънската столица, които избраха комитет, натоварен да ръководи деятелността на емиграцията. Тоя комитет беше едно под-

новяване на прежния исторически букурещки Централен революционен комитет. . .За благовидност настоящият прие названието „Централен Благотворителен“. . .

Централният благотворителен комитет имаше главна цел засега препращането доброволци в Сърбия за четите на Тотя и на Панайота и снабдяването им с пътни разноски“. (Неотдавна. ССБП, т. 5, с. 42.)

ЮЛИ 15, БУКУРЕЩ

Става избор за ръководство на Българското централно благотворително общество (БЦБО). (—Стара планина, I, бр. 72, 12 май 1877, с. 2.)

За председател е избран Кириак Цанков, почетен председател — Вл. Йонин, подпредседател — Олимпий Панов, секретар първоначално д-р Золотов, а по-късно Д. П. Иванов и членове: Ив. Вазов, П. Енчев, Иван Кавалджиев и П. Х. Висковски. След време в състава на членовете влиза и Стефан Стамболов. (У-Г., Д. —Светлина, VI, кн. 1, ян. 1896, с. 2.)

За включването си в редовете на БЦБО Вазов разказва:

„Някои от новопристигналите емигранти Комитетът прие в състава си, между тях — г. Ст. Стамболов, Олимпия Панов и пишещият тия редове. . . В това същото време се пробуди и *Добродетелната дружина* на „старите“, която си основа орган *Стара планина* под редакцията на г. С. Бобчев, избягал наскоро от Цариград. . .“ (Неотдавна. ССБП, т. 5, с. 42.)

Пред Шишманов Вазов споделя, че участието си в БЦБО дължи на Олимпий Панов, който бил заявил: „Господа, тук в Букурещ живее нашият млад поет Вазов. Престъпление е от наша страна, да го държим далеч от нас.“ И тогава ме приели едногласно“. (Шишм., с. 48.)

ЮЛИ 18, БУКУРЕЩ

Възмутен от политиката на европейските правителства да пазят целостта на Турция и от бездушното им отношение към гибелта на българите, Вазов написва стихотворението „Към Европа“. (Датата е взета от публикацията в „Пряпорец и гусла“. Вж и 1876, авг. 1 и авг. 7.)

ЮЛИ 23, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „На гуслата ми“ (ПрГ, с. 58—60). При по-късните публикации заглавието е променено „На лирата ми“ и датата е: 7 юли 1876.

ЮЛИ 26/АВГ. 7

Руският вицеконсул Церетелев изпраща доклад до управляващия Азиатския департамент, Н. К. Гирс: „Дълбоко отчаяние е обхванало народа. Той няма сили да се съпротивлява. Спасение може да дойде само отвън. Трябва ли да говорим, че българите възлагат всички свои надежди на руския цар, на православна Русия?. . .“ (Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 48.)

ЮЛИ 28, ГЮРГЕВО

Във в. „Нова България“ (I, бр. 18, с. 1(69) излиза Вазовото стихотворение Политика“, с подпис „Пейчин“ и дата: 1 юни 1876. При публикациите в ПрГ и ПСС датата е: 1876 юни 12. Поетът не вярва, че смяната на султана и провъзгласените реформи ще подобрят положението на раята.

Правилната политическа ориентираност на Вазов по отношение необходимостта от Априлското въстание и демагогията на турските реформи съвпада със становището на Макгахан, който пише:

„Казват, че българите не трябвало да се надигат и че щом въстанали, трябвало да понесат и последиците от потушаването. . . Истина е, че никой народ в света, освен тези българи, не би изтърпял нито ден насилията, грабителствата и потисничествата, на които са подложени от векове. Ако някой само би се опитал да въведе в Англия данъчната система, която се прилага тук, народът би се надигнал против правителството като един човек.“ (Дописка от 28 юли 1876. В: Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 54—55.)

ЮЛИ 28

Макгахан, военен кореспондент на английския вестник „Daily News“, изпратен да разследва турските зверства при потушаване на Априлското въстание, пише в дописка, три дни след пристигането си:

„Едва съм започнал разследването и онова състояние на духа, което бях решил да запазя, каквото и да се случи, вече ме напусна. Боя се, че престанах да бъда безпристрастен и положително вече не съм хладнокръвен. . . Има факти, при които кръвта гневно закипява в жилите и кара мускулите да се свиват от внезапно негодувание. . . Вече разследвах достатъчно, за да се уверя, че освен от чисто статистична гледна точка, по-нататъшното разследване е ненужно. . . Когато освен това вие имате ужасните подробности за най-долни издевателства, вършени над жени; за деца, рязани на парчета и нанизвани на щикове, и когато тези подробности ви се повтарят от стотици хора, не от българи, а от разните консули в Пловдив, от немските чиновници по железницата, както и от гърци и арменци, свещеници, мисионери и дори от самите турци, струва ви се, че по-нататъшното разследване е излишно. . .“ (Дописка на Макгахан. В: Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 52.)

Вазов следи дописките на „английския филантроп“, или както още го нарича „незабвений наш приятел Макгахана“. (Неотдавна. —Наука, I, кн. 2, май 1881, с. 203.)

Картината, описана от Макгахан за посичането на малки деца, поетът претворява поетически в стихотворението си „Векът“ (ССБП, т.1, с. 136).

ЮЛИ 31, ГЮРГЕВО

Печата се за пръв път стихотворението „Песен на юнаците на Радецки“ (Из „Пряпорец и гусла“). Подписано е с псевдоним „Пейчин“. (—Нова България, I, бр. 19, с. 1 (73).)

ЮЛИ 31, АНГЛИЯ

В отговор на Гладстон Дизраели признава, че официалните сведения на английския консул в Русе потвърждават турските зверства, но добавя: „Не е необходимо да приемем тези приказки, казани в кафенето от един неизвестен българин на консула". (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с.92.)

За поведението на Дизраели Вазов пише:

„Но Биконсфилд каза:

— Лъжа е.

А когато целий свят се облада от негодувание и ужас, и кръвта размириса до носът на Еврейнът,той каза:

— Истина е, но по-добре да измрат сто хиляди души, за да се запазят британските интереси!. . .

А тия сто хиляди души, осъдени да мрат, бяха, уви, бедни, беззащитни бащи, слаби майки, дечица на бозка или в утроба още, девици нежни и накичени с пролетни рози, старци, които смъртта забрави и гробът не щеше". (Вж —Народний глас. бр. 179, 10 апр. 1881, с. 1.)

АВГУСТ 1, БУКУРЕЩ

Преработва стихотворението „Към Европа". (Вж —Стара планина, I, бр. 1, 7 авг., с. 1.) Пред проф. Шишманов изповядва: „Европа поддържаше тогава Турция, затова я мразех". (Шишм., с. 192.)

АВГУСТ НАЧАЛОТО, СЪРБИЯ

Сърбия почва да търпи неуспехи във войната. Турците завземат Княжевац и Зайчар. Озлобени от поражението, сърбите започват да сипят нападки срещу българските доброволци. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 92. Вж „Подъл ли е българският народ? ССБП. Т. 1, с. 125.)

АВГУСТ НАЧАЛОТО, АНГЛИЯ

В по-големите английски градове се организират протестни митинги срещу политиката на английското правителство в защита на турските интереси. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 48.)

АВГУСТ 2, ФРАНЦИЯ

Виктор Юго произнася във френския парламент обвинителна реч срещу европейските правителства, които допускат да бъде унищожаван българският народ:

„Дошъл е моментът да се издигне глас. Повдига се всеобщо негодувание. Има моменти, когато човешката съвест взема думата и заповядва на правителствата да я слушат. . .

Кога ще свърши мъченичеството на този малък героичен народ?

Време е цивилизацията да издаде своята величествена забрана да се продължава така.

Ние народите, заповядваме на правителствата да издадат тази забрана. . .“ (Юго, В. Реч. . . В: Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 101.)

Вазов поставя Юго в числото на Гарибалди, Ръсел, Странгфорд, Брайт, Гладстон и др. „що кат лампади светят в мрачината обща на деветнайстий век“. (Вж „Векът“. ССБП. Т. 1, с. 138.)

АВГУСТ 2

В кореспонденция до „Дейли Нюз“ Макгахан описва изстъпления над Батак и жителите му:

„Точно пред нас. . . се разкри гледка, която ни накара да изтръпнем. Черепи, кости от разни части на човешкото тяло, почти цели трупове, започнали да се разлагат, примесени с дрехи и коса, гниеха в един зловонен куп, около който тревата растеше буйно. . .

Всред този куп можах да различа малък скелет, още облечен в ризка, черепът превързан с цветна кърпа, а костеливите глезени обути в пъстри чорапи без стъпала, каквито носеха българските девойки. Навред земята беше обсипана с кости. Кучетата ги бяха разнесли, за да ги глождат на спокойствие. На едно растояние от около стотина метра под нас се простираше Батак.

Нито един покрив, нито една стена не бяха останали цели. Всичко представляваше куп развалини, от който се носеше тихо печално стенание. . .

Приближаваме вече до черквата и училището. Земята е застлана със скелети, по които висят дрипи и парчета разложено месо. . .

Надникнахме в църквата. . Онова, което видяхме там, беше така ужасно, че човек не можеше да спре погледа си повече от един миг. Огромен куп тела бяха наполовина изгорени там и овъглените и почернели останки изпълваха църквата до средата. . . Навред ужаси, ужаси и само ужаси!“ (Макгахан. Дописка от 2 август 1876. В: Освобождението. 1877—1878. С., 1958, с. 55—62.)

Тези ужаси Вазов иска да увековечи в литературна творба:

„Работа още над друго едно по-важно дело — поема: *Черното лято*, но което няма да се свърши скоро, защото не искам да *бързам* и защото искам по-напред да посета и вида Батак, дето се развива действието на поемата“. (Писмо до Сп. Вацов от 1878, ян. 14/26. Вж и писмо до С. С. Бобчев от 1877, дек. 10 и Шишм., с. 68.)

АВГУСТ СЛЕД 2, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Жалби“, преозаглавено по-късно „Жалбите на майките“, като за мото взема цитат от дописка на Макгахан: „И жените ме спираха да ми изказват тъгите си. Те плачеха и се удряха в гърдите, а аз не можех никак да им помогна. Макгахан“

Вазов казва на Шишманов: „А Макгахана ние го забравихме. Поне една улица да имаше в София на негово име!“ (Шишм., с. 192.)

ПРЕДИ АВГУСТ 5?, БУКУРЕЩ

През 1876 г. е написано стихотворението „Мисли върху една картина“ (ПрГ, с. 60—61).

За генезиса на творбата си авторът казва: „*Мисли върху една картина*

(представляваща вързани въстаници). Тая картина бях видял в Букурещ, в една френска илюстрация. . . То не е тъй лошо". (Шишм., с. 188.)

АВГУСТ 5, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Дизраели". (Вж 1876, юни 26 и юли 31.)

„Мразех Дизраели, като цяла България" — признава Вазов (Шишм., с. 192.)

АВГУСТ 5, БУКУРЕЩ

Вазов пише предговор към подготвената за печат своя първа стихосбирка „Пряпорец и гусла":

„Великата драма, която се разиграва днес на възток, е едно събитие толкоз извънредно, толкоз велико, щото очите на всичкият свят са вторачени към Балканский полуостров — театърът на тая кървава и отчаяна борба между цивилизацията и варварщината, между свободата и тиранията, между кръста и полумесеца. . .

В настоящата книжка, която носи название: „Пряпорец и гусла", читателят ще види излиянието на различните ми чувства и впечатления, които са произвождали в мене от година насам тежките обстоятелства, в които живеем. Аз съм пял усилните страдания на народа ни под жестокото му иго; тъй и благородният и велик подвиг негов за избавлението му от гнетът на турчина — до прочутото събитие: минуването на Ботевата чета през Дунава. . .

Ако бъда честит да видя, че туй ми произведение намери съчувствие в българската емиграция, аз ще побързам да ѝ поднеса и втората книжка на *Пряпорец и гусла*, над която работя сега и която има за предмет по-съвременните събития, на които сме свидетели днес.

Съчинителят"

АВГУСТ 7, БУКУРЕЩ

Българското централно благотворително общество провежда събрание, на което решава на овакантените от Загорски и Григоров места да бъдат назначени Иван Вазов за секретар и А. Т. Рунта за касиер. Взима се също решение да бъдат отпечатани стихотворенията на Вазов и да се продават в полза на Обществото. Протоколът от заседанието е първият, на който фигурира името на Вазов като секретар на БЦБО. (Протокол. БИА при НБКМ, ф.№5 арх. ед. 7, л. 63—64.)

АВГУСТ 7, БУКУРЕЩ

Във вестник „Стара планина" (I, бр. 1, с. 1) се печата за пръв път стихотворението „Към Европа", подписано с псевдоним „Пейчин" и датирано: 1876, август 1. В ПрГ датата е: 1876 юлий 18, а в ПСС: 1876 юлий 17.

АВГУСТ 9, БУКУРЕЩ

Подписва разписка за получени от касиера на Благотворителното общество Иван Кавалджиев 100 франка „За един месец от 7 август занапред". (Разписка. БИА при НБКМ, II Д 1453.)

АВГУСТ 14, БУКУРЕЩ

Печата се стихотворението „Дизраели“ с псевдоним „Пейчин“. (Стара планина, I, бр. 2, с. 4.)

АВГУСТ 15, БУКУРЕЩ

По повод амнистията, която султанът дава след Баташкото клане, като изключва българите, които са въстанали, Вазов създава стихотворението „Амнистията за българите“. (ПрГ, с. 61—63. В ПСС няма дата.)

„Прошка! С нази се ругае
йоще този турчин груб!
Тъй си ситий звяр играе
с окървавения труп!“

АВГУСТ СРЕДАТА, АНГЛИЯ

В английските градове Бристол, Кембридж, Бирмингам, Нотингам, Ексетер, Брайтон, Бетфорд и др. се свикват протестни събрания срещу кървавите изстъпления в България. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. 1878—1958. С., 1958, с. 48.)

Противоречието между желанието на народите за мир, прогрес и свобода и официалната политика на Англия и другите европейски правителства поетът отразява в лириката си. (Вж „Векът“. ССБП. Т. 1, с. 139.)

АВГУСТ 18, ЛОНДОН

Свиква се протестен митинг срещу турските издевателства над българския народ. Лондонският градоначалник лорд майор Котон, който председателствува събранието, изказва съчувствието си към българите. (Вж изпратената телеграма от В. на 10 септ. 1876.)

АВГУСТ 19/31, ЦАРИГРАД

В Турция става преврат и престолът се заема от „кървавия султан „Абдул Хамид. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 49. Вж „Абдул Хамид“, 1876, авг. 22.)

АВГУСТ 21, РИМ

В театър „Аполо“ в Рим се свиква протестно събрание в полза на южните славяни. Присъствуват пратеници и на Торино, Милано, Венеция, Болоня, Флоренция, Анкона, Неапол, Месина, Катания и Палермо. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 64.)

АВГУСТ 21, БУКУРЕЩ

Печата се за пръв път стихотворението на Вазов „Тържеството на турчина“ с псевдоним „Пейчин“ и дата: Букурещ, 8 Август 1876. (—Стара планина, I, бр. 4, с. 4. В ПСС заглавието е „Триумфът на турчина“ и датата: 1876, юли 30.)

АВГУСТ 22, БУКУРЕЩ

Във връзка със смяната на султана пише стихотворението „Абдул Хамид“. (Датирано е в ПрГ, с. 63—64.)

„Из Стамбул града гръм се разнася:
един цар пада, други се възглася,
нов султан днеска турчинът посреща
Но! нов тиранин робът съглежда.“

АВГУСТ 29, ГЮРГЕВО

„Нова България“ (I, бр. 27, с. 105) публикува стихотворението на Вазов „Абдул Хамид“, подписано с псевдоним „Пейчин“ и недатирано.

АВГУСТ 31, БУКУРЕЩ

Създава стихотворението „Подъл ли е българският народ?“

В бележка под линия обяснява:

„Написано по повод крайно оскърбителния език на сръбските вестници към нашите доброволци в Сърбия и към българите изобщо през сръбско-турската война на 1876 г. Това раздражение, извикано от неуспехите на сръбското оръжие и от шовинизма на известни сръбски кръгове, се почувствува много тежко от емиграцията ни в Румъния и събуди скръб и силно негодуване, отзвук на което са тия стихове. Искрен привърженик на идеята за сръбско-българско братство, аз ги считам като израз на едно преходно възбуждение и ги поместих тука като характерни за настроенията на оня исторически момент.“

Същият проблем Вазов третира и в „Неотдавна“. (ССБП. Т. 5, с. 181—182.)

СЕПТЕМВРИ 1, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Чуйш ли гръмът при Морава?“, като отзвук на Сръбско-българската война, в която участвуват български и руски доброволци под водителството на генерал Черняев.

СЕПТЕМВРИ 6, АНГЛИЯ

Уилям Гладстон, водач на либералите в Англия, издава в повече от 200 000 екземпляра брошурата си „Българските ужаси и Източният въпрос“. Цяла работническа и интелектуална Англия се раздвижва. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението от турско иго. С., 1958, с. 92.)

За отношението към Гладстон вж телеграмата от 1876, септ. преди 9.

СЕПТЕМВРИ 6, БУКУРЕЩ

Централното благотворително общество издава заповед да бъдат изплатени на Иван Вазов от касиера Ив. Кавалджиев 100 франка за месец септември. (Заповед. БИА при НБКМ, II Д 1488а.)

СЕПТЕМВРИ 7, БУКУРЕЩ

Получава отпуснатите от БЦБО 100 франка за септември. (Разписка. БИА при НБКМ, II Д 1488.)

СЕПТЕМВРИ 8, АЛЕКСИНАЦ

Става голямо сражение около Алексинац, при което сърбите отблъсват напора на турските войски. (Вж описанието на боя от Вазов в повестта „Немили-недраги". ССБП. Т. 5, с. 179.)

СЕПТЕМВРИ ПРЕДИ 9, БУКУРЕЩ

Вазов съставя текста на телеграмата, изпратена от членовете на БЦБО до лорд У. Гладстон, с която му благодарят за защитата на измъчения български народ. (Бълг. центр. благотв. о-ство. —Нова България, I бр. 30, 9 септ. 1876, с. 118.)

„До руската война 1877 г. през цялата зима аз вземах най-деятелно участие в работите на комитета като негов секретар. — Изповядва Вазов. — Водех кореспонденцията заедно с Ив. Павлитов, държах протоколите и съчинявах писма, с които биваха провъзгласявани за почетни членове разни европейски знаменитости — Гарибалди, Гладстон, В. Хюго, Генерал Фадеев и др. Павлитов пишеше повече писма с административен характер." (Шишм., с. 48.)

СЕПТЕМВРИ 9, АНГЛИЯ

Гладстон произнася реч, в която заявява, че при общо съгласие на европейските сили турските власти трябва да напуснат българските земи, така както това са направили вече в Румъния. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 53.)

СЕПТЕМВРИ 10, БУКУРЕЩ

БЦБО изпраща благодарствена телеграма до лондонския градоначалник лорд майор Котон за съчувственото му отношение към българския народ, проявено в председателствувания от него в Лондон на 18 август протестен митинг срещу турските зверства над българите. (—Нова България, I, бр. 32, 16 септ. 1876, с. 125.)

СЕПТЕМВРИ 12, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Що е нашият век?"

„Вдъхнато е от враждебните отношения на Европа към нашата кауза. („Каква е таз Европа, с човещина прочута!") (Шишм., с. 193.)

СЕПТЕМВРИ 15, ГЮРГЕВО

Печата се за пръв път началото на стихотворението „Що е нашият век?“ с мото: „O tempora, o mores!“. Подписано е с три звездички. При включването му в стихосбирката „Тъгите на България“ заглавието е променено на „O tempora, o mores!“, а в ПСС „Векът“. (—Нова България, I, бр. 11, с. 3.)

СЕПТЕМВРИ 16, ГРЕДЕТИН

Втори батальон от руско-българската бригада, който участвува в Сръбско-турската война, състоящ се от 850 българи, облечени в униформи и командувани от капитан Райчо Николов, води героично сражение при Гредетин с няколкохиляден противник. Батальонът не удържа редута, но бойците му спартански се борят и голяма част от тях загиват в битката.

„Но българите омиха лицето си. Героизмът им гръмна навсякъде и запуши устата на клеветата. Генерал Черняев, трогнат от подвига им, ги обсипа с похвали и награди“. (Немили-недраги. ССБП, т. 5, с. 180—186. Вж 1876, септ. 20 и окт. 10.)

СЕПТЕМВРИ 17, ИТАЛИЯ

В Торино се свиква митинг срещу турските жестокости. В почетния президиум фигурира и името на Гарибалди. (Митев, Ю. Гарибалди и българското националноосвободително движение през 60—70 години на XIX в. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 34. Вж адреса от 1876, септ. 23.)

СЕПТЕМВРИ 18, БУКУРЕЩ

„Нова България“ (I, бр. 12, с. 3) публикува края на стихотворението на Вазов „Що е нашият век?“ без означение името на автора, подписано с три звездички.

СЕПТЕМВРИ 20, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Боят на 16 септемврия“. (Вж 1876, окт. 16.)

„Патриотическото мнение на Комитета в изпращане доброволци за Сърбия се обезсърчаваше от лошите новини за горката им участ там. От най-напред приети студено, те скоро станаха предмет на най-оскърбително недоверие, ненавист и презрение. . . (Неодавна. ССБП. Т. 5, с. 43—44.)

СЕПТЕМВРИ 21

Английското правителство излиза с предложение да бъде свикана конференция на силите за уреждане на българския и на другите балкански въпроси. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 93.)

СЕПТЕМВРИ ПРЕДИ 23, БУКУРЕЩ

Излиза от печат първата стихосбирка на поета, посветена на В. С. Йонин: *Пряпорец и гусла*. Стихотворения от Пейчина. Книжка I. Издава за в полза-та си Българското Централно Благотворително Общество в Букурещ. 1876. 64 с. 8° Цена 1 франк. (Вж 1876, септ. 23.)

„Повечето от стихотворенията, влезли в тая ми сбирка, са написани още в Сопот — останалите в Букурещ. Тук живеех под наем в една квартира с Д. В. Манчев, избягал с жена си от Турция. Напечатах сбирката си на свои разноски, благодарение и на Йонина, който ми беше подарил 80 фр. Разпродаваше я Манчев, но от нея не видях ни пара. Аз бях тогава не от мира сего. Не се грижех за доходите си.

„Пряпорец и гусла" излезе под псевдонима *Пейчин*. Подсказа ми го Манчев. Такова име имало в Родопите. Не си турих името, за да не изложа баща си и братята си на преследване в Турция.

Трябва да призная, че Манчев, комуто четех всичките си стихотворения разбираше от езика и често се препираше с мене за отделни думи. Беше пурист и много старателно ме пазеше от русизми. Просто контролираше езика ми. Аз го слушах, защото виждах, че ми е полезен. . . Караше се с мене и за правописанието, но тук не му отстъпвах". (Шишм., с. 187.)

СЕПТЕМВРИ 23, ГЮРГЕВО

„Нова България" (I, бр. 34, с. 134) съобщава, че е излязла от печат книж-ката „Пряпорец и гусла" от Пейчин и ще се продава от Ив. Кавалджиев, член на БЦБО в Букурещ, и от Българските благотворителни общества в Болград, Галац, Браила, Плоещ, Гюргево и Крайова.

Същият вестник (с. 133) публикува благодарствен адрес от членовете на БЦБО до Гарибалди за симпатиите му към „страдущите народи".

СЕПТЕМВРИ 25?, БУКУРЕЩ

Вазов като секретар на БЦБО изпраща писмо до Благотворителното обще-ство в Болград, с което го уведомява, че трябва да съобщи плановете за пред-стоящите си действия, за да ги съгласуват.

„Вие вече знаете за съставянието на руско-българските чети в Сърбия. В писмата, които получихме от генерала Черняева, Милорадовича и полковника Медведовский (главнокомадующия на руско-българските чети), четем, че да видим осъществена целта си, трябва да препровождаме за Сър-бия колкото се може повече българи, които там наедно с русите ще заемат характер на една редовна войска. Разбира се, че за това нещо потребно е да разполагаме с достатъчни материални средства.

Изпращането на хора в принцип се одобри от нас и днес се реши да се изпрати един транспорт от сто души, толкова, за колкото сега средства има-ме. . ."

Съобщава също за заминаването за Русия на К. Цанков и Наботков, за избора на О. Панов, за назначението на Ангел Орукин на мястото на Алтънов. (Писмо без дата, написано с почерка на Вазов. Чехларов, Н. До-кументи по българското възраждане. В: СбНУ, кн. XXII—XXIII, 1906—1907, с. 24—25.)

СЕПТЕМВРИ КРАЯ, ТУРЦИЯ

Турското правителство създава комисия за изработване на проектоконституция под председателството на Митхад паша. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 83.)

СЕПТЕМВРИ, ФРАНЦИЯ

Френският буржоазен публицист и политически деятел Емил де Жирарден издава книга „Позорът на Европа“, в която обвинява английското и френското правителство, че подкрепят разкапващата се Турция. (Паскалева, В. Демократическата общественост в Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 74—75.)

СЕПТЕМВРИ, БУКУРЕЩ

Българското централно благотворително общество изпраща благодарствено писмо до госпожа Тареица Стойчева в Александрия за подарените от нея дрехи „за обличание на страждующите ни братя“. (Писмо №120. Чехларов, Н. Документи по българското възраждане. В: СбНУ, кн. XXII—XXIII, 1906—1907, с. 13.)

ОКТОМВРИ 1, БРАИЛА

Печата се за пръв път стихотворението „Подъл ли е български народ?“, подписано с псевдонима „Пейчин“. (—Възраждане, I, бр. 19.)

ОКТОМВРИ 1, БУКУРЕЩ

Централното благотворително общество издава заповед да бъдат заплатени на Иван Вазов за м. октомври 100 франка. (Заповед. БИА при НБКМ, II Д 1060.)

ОКТОМВРИ 1

Същия ден Вазов получава 100-те франка за м. октомври и подписва съответния документ. (Разписка. БИА при НБКМ II Д 1061.)

ОКТОМВРИ 9

Вазов получава чрез С. С. Бобчев писмо от приятеля си Спас Вацов от Аграм (Загреб). (Вж писмото на Вазов до Вацов от 1876, окт. 10.)

ОКТОМВРИ ПРЕДИ 10

Подготвя за печат нова стихосбирка „Въздишките на България“. (Вж писмото до Сп. Вацов от 1876, окт. 10.)

ОКТОМВРИ 10

Отговаря на писмото на Спас Вацов и му благодари за съставения от него „Аритмограф“, публикуван в „Напредък“.

„. . . Аз тъкмях тогава чрез печата да Ви отговоря по моему, но онова, което тогава не сторих, мога да го стора сега. . .

. . .Истина, приятелю, че Вий сте имали право да се безпокоите за участта на приятеля си в последните грозни приключения. Един ден, един час даже да се бих забавил повече. . . и бог знай дали щяхте да ми пишете или да Ви пиша вече! Аз избягнах преследван от Сопот на връх Гергьовден и ето ме днес в Букурещ. . .

Тук аз съм член на Бълг. Центр. Благотвор. Общество. . . което съществува под маската на благотворителността. . . Тука, в Букурещ се е струпала една голяма част от българската интелигенция, а и всекий ден идат отвред на България младежи и бунтовници — остатки от злополучната Априлска буна. Всички те са в твърде достаплачевно състояние: голи, гладни и нещастни!

Пращам Ви един exemplaire „Пряпорец и Гусла“ от *Пейчина*, който едно време възпяваше Витош-планина.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. 227, арх. ед. 5, л. 1—2.)

ОКТОМВРИ 10, КАПРЕРА, ИТАЛИЯ

Джузепе Гарибалди изпраща трогателно писмо до членовете на Българското централно благотворително общество в Букурещ, в което изразява съчувствието си към българите. Съжалява, че не може лично да участвува в борбата за свободата на България. (Оригинал. БИА при НБКМ, ф. 1, I Б 698.)

ОКТОМВРИ 10

Българското централно благотворително общество издава заповед: „По решението на обществото умолява се г-н Ив. Кавалджиев за сметка на обществото да брои на г-на Пейчина като възнаграждение за трудът му „Пряпорец и гусла“, подарения на обществото, восемдесет франга (80 фр.). Председател: Ол. Панов, секретар: П. Енчев. (Заповед № 119. БИА при НБКМ, II Д 1079.)

ОКТОМВРИ 11

Вазов подписва разписка: „Приех от Българското централно благотворително общество чрез г-на Ив. Кавалджиева осемдесет франга (80 фр.). Пейчин (И. Вазов).“ (Оригиналът в БИА при НБКМ, II Д 1078.)

ОКТОМВРИ 16

В „Стара планина“ (I, бр. 20, с. 2) излиза за пръв път стихотворението „Боят на 16 септемврия“ с подпис: „И. В.“ и дата: Букурещ, 10 октомври 1876. Покъсно Вазов преозаглавява стихотворението на „Боят при Гредетин“ и маха посвещението. В ПСС датата е: 20 септемврия 1876.

ОКТОМВРИ 19, ДРАГОЕВО

Вазов написва стихотворение, посветено на леди Странгфорд, озаглавено „За нашата благодетелка“ (вж 1876, окт. 29).

„Бях чел в нашите вестници какви благодеяния прави тая българофилка на пострадалите от турските неистовства. . .“ (Шишм., с. 193. Вж 1876, дек. 17.)

При публикацията на стихотворението в ПСС датата е: 19 септември 1876.

ОКТОМВРИ 27, БУКУРЕЩ

Българското благотворително общество издава заповед да бъдат изплатени на Иван Вазов чрез касиера Ив. Кавалджиев 100 франка за месец ноември. (Заповед. БИА при НБКМ, II Д 1143.)

ОКТОМВРИ 27

Вазов получава 100-те франка за месец ноември от БЦБО. (Разписка. БИА при НБКМ, II Д 1144.)

ОКТОМВРИ 29, ЦАРИГРАД

Публикува се за пръв път стихотворението „За нашата благодетелка“, подписано с инициали „И. В.“. (—Напредък, XI, бр. 105, с. 414.)

ОКТОМВРИ 29, СЪРБИЯ

Сръбските войски са разбити при Крушевац и турците се готвят да настъпят към Белград. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 49.)

Вазов разказва:

„Подир разгрома на сърбите, с което се осуетиха и нашите патриотически надежди деятелността на Комитета доби много неблагоприятен характер. Понеже изворите на паричните помощи пресекнаха поради последвалото разочарование в сръбското дело, той трябваше всеки ден да повръща гладни или неудовлетворени купове върнали се от войната роптаещи доброволци, които се обръщаха към него за помощ“. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 44.)

ОКТОМВРИ 29, РУСИЯ

Руският император произнася реч в Москва, в която подчертава, че „ако по мирен начин не се подобри положението на християнските народи на Балканския полуостров“, Русия ще го извоюва „със силата на оръжието“. (—Славянски глас, VI, кн. 5—6, 1908, с. 216—217. Вж 1876, ноем. 2.)

ОКТОМВРИ

Написва стихотворението „Пастирят“ (На поп Т-ев) ТБ, с. 15. За невключването му в ПСС казва на Шишманов: „Махнах го, защото когато го напечатах в Букурещ, един революционер Петър Енчев (сега във Варна) ми каза,

че има в него многословие и било „мазнишко“. И наистина видях, че то съдържа повече Хюговска фразеология, отколкото оригинални идеи“. (Шишм., с. 191.)

Посветено е на поп Тилев, изтъкнат русофил и общественик.

ОКТОМВРИ 31

Руското правителство връчва на Високата порта ултиматум за прекратяване на военните действия в Сърбия в срок от 48 часа.

На следващия ден Русия обявява частична мобилизация.

Ултиматумът и мобилизацията постигат очаквания успех. Турция спира военните действия. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 93.)

НОЕМВРИ 2, БУКУРЕЩ

БЦБО изпраща телеграма до руския император, с която благодари за готовността на Русия да помогне на християните в Турция:

„Знаменательныя и великодушныя слова Вашим Императорским Величеством произнесенныя перед депутатами города Москвы глубоко запали в сердцах Болгарь и пробудили в них надежду на скоре избавление Вашей могучей рукой от пятивековаго порабощения. Весь болгарский народ готов как один человек возстать и последовать за своим Освободителем...“

Телеграмата е подписана от 9 души: Кириак Цанков, Олимпий Панов. Петър п. Енчев, Димитър х. П. Иванов, Павел Висковский, Иван Вазов, Панталей Наботков, Иван Кавалджиев и Стефан Стамболов. (—Славянски глас, VI, кн. 5—6, 1908, с. 216—217.)

НОЕМВРИ 3

БЦБО с писмо №222 иска от Г. Стойчев в Александрия (Румъния) да изготви списък на лицата, „които на първи позив да са готови да тръгнат за дето са повикат и съставят първите тука български отряди за в полза на нашето освобождение“.

Писмото е подписано от 9 души, в чието число е и Вазов. (В: СбНУ, XIII, 1896, с. 688.)

НОЕМВРИ 3

БЦБО изпраща окръжно писмо до всичките свои клонове в Браила, Галац, Гюргево, Олтеница, Плоещ, Александрия, Турно-Магурели, Слатина, Търговище, Бузеу, Крайова, Болград и другаде, с което кани българските общини в Румъния и Бесарабия да записват доброволци — готови при първо повикване да вземат участие заедно с руската армия в предстоящата война с Турция.

Писмото е подписано от: Кириак Цанков, О. Панов, Ив. Кавалджиев, Ст. Стамболов, П. Хр. Висковский, И. Вазов, П. Наботков, П. Енчев и Д. П. Иванов. (—Славянски глас, VI, кн. 5—6, 1908, с. 217.)

НОЕМВРИ 4, АНГЛИЯ

Английското правителство подновява поканата си Великите сили да се съберат на конференция в Цариград. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 93.)

НОЕМВРИ 18—22

В Букурещ заседава „Български събор". Изготвя се декларация, в която се излагат желанията на българския народ. Приема се политическа програма, изработена от централното общество, която да послужи като основа при изграждането на българската държава. (Следующата декларация . . . — Нова България, I, бр. 53, 11 дек. 1876, с. 1.)

Вазов разказва:

„По начинанието на комитета събра се главно събрание в Букурещ. То състоеше от представители на другите му клонове в Румъния и от всичките български общини там; дойдоха делегати и от крайдунавските градове на България. Задачата на това многобройно събрание беше да определи и организува поведението на емиграцията през настъпващите съдбоносни събития, а също и да се конституира в тоя момент какво-годе тяло, какъвгоде орган, който да служи като тълкувател на чувствата и желанията на българския народ. . . Разискванията ставаха по строго парламентарен ред, с искане думата, с ораторски прения, с гласуване предложенията. Тоя *сейм*, съставен от интелегенция на България от двете страни на Дунава, беше доста импозантен. Той беше първият неофициален български парламент.

Един от въпросите, който много увлече събранието, беше и определянето етнографическите граници на България. . . Управлението ѝ реши да се положи на широки конституционни начала, който въпрос тоже стана предмет на дълги и жежки разисквания. . .

Главното събрание се фотографира вкупом, па се разотиде." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 44—45.)

Вазов е в общата снимка с членовете на БЦБО. (МИВ I 259 (452).)

НОЕМВРИ 21, БУКУРЕЩ

Българското централно благотворително общество има заседание, на което Йонин се изказва, че духовенството не трябва да участвува в политическата дейност на Обществото. Протоколът е подписан и от Вазов. (Дневник. БИА при НБКМ, II А 2524.)

НОЕМВРИ 22

Вазов пише стихотворението „Росия!" (в ПСС датата е: 1876 ноември 30, Букурещ).

„За първ път възпях своята любов към Русия, откърмена в бащиния ми дом. . ." (Шишм., с. 194.)

НОЕМВРИ 27, ЦАРИГРАД

В. Нейчев в статия, озаглавена „Потребно размишление", съветва да не се раздухва въпросът за турските зверства в България. Намира, че големите

жестокости на турците при потушаване на Априлското въстание се дължат на направена грешка от страна на българите и че те трябва да получат от това „един урок, пълн с поучения и който не трябва да остане забравен: то е, че когато някой ламти да добие наведнаж твърде много, той повечето пъти бедствува да се види лишен и от малкото, което би притежавал. . .“ (—Напредък, XI, бр. 107, с. 1.)

Вазов отговаря със стихотворението „Потребно размишление“. (Вж 1876, дек. 6.)

НОЕМВРИ 30

Пише стихотворението „На теб, Българио свещенна. . .“ (по-късно го озаглавява: „На България“). (Вж 1877, февр. 12.)

„Но през червените порои
що ти проля във таз борба,
аз видя дните ясни твои
на твойта бъдаща съдба.“

ДЕКЕМВРИ 1/13, БУКУРЕЩ

Българският Събор на който присъствуват делегати от българските общини в Румъния и представители от България, изпраща до Великите европейски сили, чрез техните агенти в Букурещ, декларация, написана на френски език. В нея са посочени условията, които трябва да бъдат спазени при създаването на българската държава:

„1. Да се возобнови от България, Тракия и Македония българската държава, дето главния и навред преобладающия елемент е българския.

2. Българската държава, ще се управлява самостоятелно и независимо по една конституция, изработена от едно законодателно тело, избрано от народа.

3. За сичките клонове на управлението ще се съставят особени закони, по духът на устава и съобразно с нуждата на народа.

4. Сичките народности, размесени между българския народ, ще се радват с него на същите политически и граждански правдини.

5. В българската държава ще владее пълна свобода на съвестта.

6. Военната служба и общото просвещение ще бъдат задължителни за секи гражданин на българската държава. . .“

Декларацията е подписана:

„Ний смирени слуги

В името на българския народ и за сичките упълномощени делегати подписват:

К. Цанков, Ол. Панов, П, Енчев, Д. Иванов, Ив. Кавалджиев, С. Стамболов, Ив. Вазов, П. Хр. Висковский.

Букурещ 1/13 Дек. 1876“. (—Мир, XXVII, бр. 6130, 23 окт. 1921.)

ДЕКЕМВРИ 2, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Горко, пилци, вам! (По Виктора Хюго)“. (Вж ТБ.)

ДЕКЕМВРИ 6

По повод статията на В. Нейчев „Потребно размишление“ (публ. в „Напредък“, XI, бр. 107,27 ноем. 1876, с. 1) Вазов пише стихотворението „Потребно размишление“. (Вж 1876, дек. 23.)

„Е добре, но ази гледам —
честно сърце в теб не бий
и високо изповядам,
че изменник в теб се крий.“

ДЕКЕМВРИ 9

Създава стихотворния цикъл „Бунтът“ (В памет на загиналите за свободата), който съдържа 6 стихотворения. Две от тях са посветени на Волов и Ботев. (ТБ, с. 35.)

„Принадлежи към „Епопея на забравените“. Писано е в Букурещ в същия дух“. (Шишм., с. 194.)

ДЕКЕМВРИ 11—12, ЦАРИГРАД

Цариградската конференция провежда предварителни заседания без присъствието на турските делегати, на които взима решения по всички поставени въпроси. . .

По силата на този проект българските земи трябвало да се обособят в две области (вилаети): Източна с център Търново и Западна с център София. Въвеждало се местно самоуправление с главен управител християнин, назначен от Портата със съгласието на силите. (Панайотов, И. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 93—94.)

„. . . Цариградската конференция бе заета със. . . уясняването кои са български страни в Турция, за да се простират над тях реформите, що се препоръчваха султану да осъществи. . . Имаше голям страх, че България ще бъде много нащърбена. . . За щастие конференцията реши въпроса справедливо, като призна за български страни ония, които султанският ферман беше сместил в областта на екзархията“. (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 45.)

ДЕКЕМВРИ 15, БУКУРЕЩ

Печата се за пръв път стихотворението „Росия!“ (Из „Въздишките на България“). Датирано е: 30 ноември 1876. В ПСС по-късно датата е: 22 ноември 1876 и заглавието е: „Русия!“. (—Стара планина, I, бр. 35, с. 1—2.)

ДЕКЕМВРИ 17, БУКУРЕЩ

В. „Нова България“ (I, бр. 54) съобщава:

„Награден със златен медалион

Нашият млад поет г. Вазов са е удостоил да получи тия дни за награда на отличната си поетическа дарба златен медалион, проводен нему от познатата на читателите ни благородна англичанка *леди Странгфорд*. Тая образована и благородна българофилка благоволила да наградн нашия поет за своето към нея поетически приветливо творение, напечатано наскоро у

издавания в Цариград български вестник „Напредък“. Когато един български познайник на милостивата към злощастния ни народ и благородна г-жа превел и представил поклоненото ней стихотворение, тя се обрадвала и заведнъж поръчала да се изработи един медалион с нейния образ, наедно с образа на покойния ѝ съпруг Странгфорда.“

„На смал щях да забравя да Ви съобща една моя радост (ако не сте я узнали вече от вестниците досега)“ — пише Вазов на приятеля си. (Вж писмо до Спас Вацов от 1877, февр. 12.)

ДЕКЕМВРИ 9, ТУРЦИЯ

Митхад паша става велик везир. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 95.)

Вазов нарича Митхад „джелатин“. (Вж „Политика“. ССБП. Т. 1, с. 110.)

ДЕКЕМВРИ 22, ЦАРИГРАД

На заключителното заседание от предварителните заседания на представителите на Великите сили Солсбъри съобщава, че английското правителство е одобрило по принцип всички набелязани реформи.

Същия ден обаче английското правителство уведомява телеграфически Солсбъри, че по никой начин не трябва да бъде упражнен натиск над Турция да приеме решенията на конференцията.

Уведомено било и турското правителство от английския посланик Елиът, че то може да отхвърли предложенията на Великите сили, без да се страхува от последствията. (Панайотов. Ив. Цит. статия.В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 94.)

Английските представители на туркофилската политика „зловещий Елиот, Дизраели и Дерби“ Вазов заклеймява като „гении на злото и изверги големи“. (Вж „Векът“. ССБП. Т. 1, с. 138.)

ДЕКЕМВРИ 23, ЦАРИГРАД

Открива се пленарното заседание на Цариградската конференция, на което Великите сили връчват своите предложения на турските делегати.

С топовни гърмежи турците обявяват въвеждането на нова конституция, която според турските делегати била далеч по-либерална, отколкото предложенията на силите.

От този момент заседанията били запълнени от безполезни и нескончаеми спорове между делегатите на Турция и на силите. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С. 1958, с. 95.)

Вазов гледа скептично на всички реформи в Турция:

„българи, турци се едно значат:
българи имат право да плачат. . .“

(„Политика“. ССБП.Т.1, с. 110.)

ДЕКЕМВРИ 23, ГЮРГЕВО

Печата се за пръв път стихотворението „Потребно размишление“ с подпис: И. Вазов. (При следващите публикации в ТБ и ПСС поетът маха посвещението и заглавието и го печата без заглавие: „Е добре, но ази гледам. . .“)

Стихотворението е придружено от редакционна бележка:

„. . . В. Нейчев е такъв, какъвто го възпява поетът. В Русчюк той беше блюдолизец на Асим паша, от когото се надяваше за голяма някоя служба.“ (—Нова България, I, бр. 55, с. 1.)

ДЕКЕМВРИ 23, ГЮРГЕВО

В. „Нова България“ публикува уводна статия от учителя Д. Ц. Коцов, посветена на поетическата дейност на Вазов.

„. . . Българския гений в твърде късо време показа една удивителна и извънредно жива деятелност пред всеобщия човешки прогрес и още малко той ще бъде на реда във всеобщия европейски концерт. . .

И наистина, може да се каже, че у нашия народ има множество гениални младежи, но ние не щем да ги изреждаме сега; само ще споменем тука, че и у нас съществуват Шекспировци, Дантевци, Гетевци, Декартовци, Жан-Жак-Русовци и др., с които се гордеят другите националности. . . Думата ни е за г. Ив. Вазов, който, тъй да кажем, по своята поетическа дарба и гений надминува всичките, токо речи, досега познати у нас поети. Той умее да схваща великолепните и преизящни страни на въображението. С неговите отлични стихотворения се е красила и „Нова България“; у няколко си от предишните броеве читателите ни са видели стиховете с подпис „Пейчин“, и вярваме, че секи му се е усладило прочитането им. Поетическите творения на г. Вазова се отличават по това, че у тях са облача секи възпят от него предмет в най-гиздава великолепност. . .“ (—Нова България, I, бр. 55, с. 1.)

ДЕКЕМВРИ 26, БУКУРЕЩ

С писмо до редактора на в. „Нова България“ Вазов възразява срещу изказаните за него хвалебствия в статията на учителя Д. Ц. Коцов, в която му се приписват „качества и преимущества“, които никога не е имал, нито има „претенция да притежава“.

„Аз напълно оценявам дружеските чувства на автора към мене що са го въодушевлявали и неговото чисто намерение да ме насърчи, за което му благодаря искрено.

Но мисла, че като имам право да опровергавам злонамерените и несправедливи укори, които биха се явиле срещу мене, така също скромността ми заповяда да отблъсна сичките незаслужени и прекалени хвалби, които би имале за предмет личността ми, от каквито чувства и да са биле вдъхнати.

Прочее, между другото, аз съжелявам почитаемия автор за увлечението му, дето прави сравнение на мене с оние гениални мъже, които са гордост на човечеството, и на които имената трябва да произнасяме с благоговение; мене, казвам, който при тяхното величие съм малък и незначителен, както е бледавата звездичка при заслепителното сияние на слънцето. . .“ (ССБП. Т. 20, с. 8—9.)

ДЕКЕМВРИ 28, ЦАРИГРАД

Цариградската конференция провежда второ заседание. Турското правителство излиза с писмено възражение срещу изработения проект. Намира, че двата нови вилаета се изграждали на етнически принцип, а това било в противоречие с конституцията. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 85.)

ДЕКЕМВРИ 29, БУКУРЕЩ

Излиза печатно „Обявление" за предстоящото издаване на втората стихосбирка на Вазов. В началото на листа е отпечатано стихотворението „На теб, Българио свещенна. . ." Под него следва текстът:

„*Тъгите на България*
Песни и стихотворения от И. Вазова

Под това название решил съм да издам на свят една сбирка от различни лирически стихотворения, на които сюжета са ми дали днешните извънредни обстоятелства. Но за да успее това ми предприятие, аз имам потреба от съчувствието на моите еднородци. За това правя позив към сичките Българи, които ценят изкуството и желаят напредъка на народната книжевност, да благоволят да се запишат спомоществователи на тая книжка, която ще излезе от печат къде края на идущий Януария. . . Като се надявам, че ще намеря съчувствен отзив в българската публика.

Остаям с почитание И. Вазов". (Оригиналът в БИА при НБКМ, II Г 2.)

ДЕКЕМВРИ

Написва сатирическото стихотворение „Към поета".

Пред Шишманов казва: „Вече в Букурещ имаше доста приятели които ме отричаха и ругаеха." (Шишм., с. 197.)

ДЕКЕМВРИ

Създава стихотворението „Южнославянска солидарност" и в бележка под линия обяснява повода: „По случай на изваждането в Белград от сръбските власти на 50-мина българи-бунтовници из парахода „Радецки" в 1876 г., които българи австрийците откарваха да предадат на Турция."

ЗИМАТА

„Времето се влачеше, зимата настъпи. . .

Самият комитет, лишен от всякакви материални средства и гладуващ наравно с останалите братя из Румъния, премести канцеларията си в едно бедно помещение в отдалечената и глуха уличка Intrarea Rosetti, при градината Чишмеджиу. Оттука той продължаваше своята деятелност, водеше кореспонденция със славянофилските комитети, пишеше дописки по руските и европейски вестници, поддържаше духа и надеждите чрез органа си *Нова България*, който проникваше и отсам Дунава. . . От тая уличка летяха възвания и мемоари към Европа, благодарителни депеши за съчувствието им към България, до Гладстона, лорд Роселя, Гарибалди, Виктора Хюго, които ни удостояваха с отговор; дипломи за почетни членове на комитета до

разни деятели руски и европейски: Аксаков, ген. Фадеев, Макгахан, Черняев...

Членовете се натъкмиха с няколко мобилирани стаи на Intrarea Rosetti влажни, тъжни; някои от тях рядко осветляваше огнец. Тук мръзнеха, гладуваха, боледуваха, но бодро очакваха пролетта, чревата с велики обещания... В такава една стая, влажна, със стени подгизнали и замирисали на мухъл, и аз прекарах с покойния Хр. Висковски... Ние съкратявахме нашите потребности до минимума им; от спартански животът ни се превърна в аскетически. Но енергията на младостта беше там: ние пренасяхме юнашки голотията, даже намирахме и вдъхновение: аз да пиша *Тъгите на България* — когато се връщах затоплен в някое кафене, — Висковски — дописките си за *Новое время*..." (Неотдавна. Т. 5, с. 45—47.)

1876, ГАБРОВО

Георги Вазов и други 60 ученици от Габровската гимназия са изключени от училище поради бунт в класа и върнати по родните им места. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 36.)

1876, ПАРИЖ

В Париж излиза речника на Gustave Vapareau. Dictionnaire universel des litteratures. Paris, Hachette, 1876.

Вазов притежава книгата в личната си библиотека. (МИВ №149.)

1877

ЯНУАРИ 5, БУКУРЕЩ

В уводна статия, озаглавена „В. „Стара планина" през 1876 г.", се прави преглед на вестника през изтеклите пет месеца.

„В подлистника напечатахми една част от пътуванията си в Сърбия — се казва в статията: — няколко прекрасни стихотворения на добрия инак, но слабохарактерния г. Пейчина..." (—Стара планина, I, бр. 40, с. 1—2.)

ЯНУАРИ 6, ГЮРГЕВО

Излиза първата публикация на стихотворението „Горко, пилци, вам!" с подпис: И. Вазов. Не е датирано. По-късно в ПСС е поставена дата:2 декември 1877. (—Нова България, I, бр. 58, с. 3.)

ЯНУАРИ 7, БУКУРЕЩ

Засегнат от статията в „Стара планина", Вазов пише писмо до редактора на вестника Бежан (псевдоним на С. С. Бобчев):

„Г-не Бежане!

...С тоя достоен начин може би сте искали да засвителствувате признателността си към един човек, който, като туряше безкористно в стълповете на листа ви трудът си, името и честта си, беше станал негова нравствена поддръжка.

Прочее, ползувам са от тоя ви комплимент, за да ви изразя своето найдълбоко отвращение. Пейчин." (—Нова България, I, бр. 60, с. 4.)

ЯНУАРИ 15, ГЮРГЕВО

В. „Нова България“ (I, бр. 60, с. 4) публикува писмото на Вазов до редактора на „Стара планина“ — Бежан (С. С. Бобчев). (Вж 1877, ян. 7.)

ЯНУАРИ 17, ЦАРИГРАД

Турското правителство свиква Големия диван, който отхвърля предложенията на Великите сили, изготвени на Цариградската конференция. (Панайотов, И. Цит. статия.В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 95.)

ЯНУАРИ 20, ЦАРИГРАД

Свиква се последното заседание на Цариградската конференция, която завършва, без да вземе каквото и да било решение. (Панайотов, Ив. Цит. статия. В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 9.)

ЯНУАРИ СЛЕД 20, ЦАРИГРАД

След закриване на Цариградската конференция Абдул Хамид не се нуждаел повече от услугите на новите османлии. Митхад паша бил свален от поста велик везир и изпратен с военен параход вън от Турция. Конституцията обаче не била отменена. Рано било още за това. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 89.)

„Работите на Цариградската конференция излязоха ялови. Преживяваше се период от мъчителни ожидания, безпокойства и страхуване за съдбата на България. Масата бежанци из нея всеки ден нарастваше. . .“ (Неотлавна. ССБП. Т. 5, с. 45.)

ЯНУАРИ 28, БУКУРЕЩ

Печата се за първи път стихотворението „На унгарските софти“, подписано: И. Вазов. (—Нова България, I, бр. 62, с. 2. В ПСС заглавието е променено на „Сабята на Абдул Керим паша“.)

Една от причините на турското правителство да откаже да приеме изработения проект за реформи от Цариградската конференция е и надеждата за подкрепа от страна на Австро-Унгария. В началото на януари в Цариград пристигнала студентска делегация от Будапеща. Тя била приета в турското военно министерство и поднесла сабя на победителя при Джунис — Абдул Керим паша. (Христов, Хр. Българският въпрос на Цариградската конференция. В: Освобождението на България. С. 1970, с. 86.)

„*Сабята на Абдул Керим паша.* Тя му беше поднесена от маджарски студенти след победата над Сърбия. Това обяснява и извинява достатъчно гневния тон на това стихотворение. . .“ — казва Вазов. (Шишм., с. 192.)

ЯНУАРИ 30

Вазов изпраща на Спас Вацов в Загреб печатна покана за записване на абонати за „Тъгите на България“. На гърба написва: „Получих Ви и второто

писмо и книжката. Благодаря Ви сърдечно и Ви прегръщам. Ваш приятел И. Вазов" (Обявление за „Тъгите на България". БИА при НБКМ, II Г-2.)

ФЕВРУАРИ 1, БУКУРЕЩ

Написва стихотворението „Полет" с мото от Виктор Юго.

„Както виждаш и от мотото, то е вдъхнато от Виктор Хюго (Из Chants du crépiscule). Написах го под гнета на тежкия живот в Букурещ и потърсен от интригите на някои емигранти, които ми завиждаха и ми правеха неприятности". (Шишм., с. 194.)

ФЕВРУАРИ 6, ЗАГРЕБ (АГРАМ)

Спас Вацов връща на Вазов Обявлението за „Тъгите на България", на гърба на което са записани 12 абонати от Загреб, собственоръчно нанесли имената си. На първо място се е записал сам той, а след него: Спас Георгиев, Христо Минчев, Н. Лазаров, К. Чончев, Д. Василев, Д. Х. Попов, П. Панаетов, К. Трайков, М. Михалков, Д-р Н. Златарский, Карагьозов. Към писмото прилага 5 фиорина като предплата за стихосбирката.

Изпраща му свои стихове. (Вж Писмо на Ив. Вазов до Спас Вацов от 1877, февр. 12.)

ФЕВРУАРИ СЛЕД 6, БУКУРЕЩ

Вазов прибавя още един куплет към стихотворението си „На България"

„Аз прочетох Вашите прочувствени стихове — пише той на Вацов — върху туй несигурно бъдеще на отечеството, замислих се тежко и с разклатена вяра, аз печално написах този куплет в стихотворението „На България" под дъня, когото Вие цитирахте:

„Давно таз вяра, туй мечтанье
не се разбие в някой брег
и *твоя* зов да не остане
като в пустинята без ек!"

(Вж Писмо до Спас Вацов от 12 февр. 1877.)

ФЕВРУАРИ ПРЕДИ 12

Под печат е стихосбирката на Вазов „Тъгите на България". Тежкото материално положение на автора обаче забавя излизането на книгата.

„Живеех само със сух хляб (29 стотинки на ден). Повечето време прекарвах в кафенето за топло. Стихотворенията ставах повече нощно време да ги пиша, наметнат с палто и с ръка полузамръзнала. Печатането им беше трудна работа. Печатарят, сърбин, нямаше доста букви и работници, та печатът се провлече около два месеца." (Шишм., с. 191.)

ФЕВРУАРИ 12, БОЛГРАД

В Болград се печата за пръв път стихотворението на Вазов „На теб България свещенна. . ." (без заглавие и дата).

Придружено е от бележка на редакцията:

„*Тъгите на България*". Под това название г-н Ив. Вазов е решил да из-

даде на свят една сбирка от разни лирически стихотворения, на която предмета му са дали днешните извънредни обстоятелства. Ние превождаме стихотворението, поместено в обявлението, което г-н Вазов е разпръснал, за да събира спомоществования. . .

Като сме прочеле почти сичко, което е писал сега нашия млад поет, ние можем смело да рекомандуваме на българската публика трудът му, и молиме я да улесни изданието му." (—Български глас, I, бр. 36, с. 3. При по-късните публикации е озаглавено „На България" и е датирано: 30 ноември 1876.)

ФЕВРУАРИ 12, БУКУРЕЩ

Вазов благодари на Спас Вацов за отзивчивостта му при записването на абонати за „Тъгите на България". Измъчва се от мисълта за „бедствующето отечество."

„Какви големи загуби и безбройни злочестини претърпя то! Как страшно зеят още раните му дълбоки! А при туй надеждата да се изцерат те скоро, отслабва. Бъдущето му, което в една известна минута ни се видя уздравено и светло, пак хвана да мъжди и да тъмнее, като една фалшива светлина в нощта". (Писмо. БИА при БНКМ, ф.227, арх. ед. 5, л. 4—5а.)

ФЕВРУАРИ 16

Сключва се мир между Сърбия и Турция. (Георгиев. Г. и В. Топалов. Кратка история на Освободителната война. 1877—1878. С., 1958, с. 26.)

МАРТ 4, ЦАРИГРАД

Печата се за пръв път Вазовото стихотворение „Полет" с подпис „И. В. (— Напредък, XI, бр. 121, с. 474.)

МАРТ 18, БУКУРЕЩ

Вазов пише покана до абонатите на „Тъгите на България":

„Понеже книгата ми: *Тъгите на България* е отпечатана до половината само, а да се довърши нужни ми са средства, аз моля най-учтиво сичките приятели из Румъния, които имаха добрината да ми съберат спомоществования, да прибързат да ми внесат незабавно поне една част от събраните спомоществования, с което ще улеснят бързото отпечатване на книгата. И. Вазов
Адресата ми е: Букурещ, Интрарея Росетти Н. 7." (Вж — Нова България, I, бр. 72, 24 март 1877, с. 4.)

МАРТ 24, БУКУРЕЩ

В. „Нова България" (I, бр. 72, с. 4) публикува известието на Вазов до спомоществувателите на „Тъгите на България".

МАРТ, АНГЛИЯ

Уилям Гладстон издава втора брошура в полза на българското дело, озаглавена „Уроци по клане". (Паскалева, В. Демократическата общественост в

Западна Европа. . . В: Освобождението на България от турско иго. С., 1958, с. 53—54.)

АПРИЛ 8, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Пролет“ (Сладко вече греят. . .). (ССБП. Т. 1, с. 153—154.)

„В това стихотворение, написано в предвечерието на руско-турската война изказвам надеждата си за скорошното освобождение на България. Стамболов много го харесваше.“ (Шишм., с. 194.)

АПРИЛ 11, БУКУРЕЩ

Българското централно благотворително общество в Букурещ изпраща служебно писмо до Българското благотворително общество в Болград, подписано от председателя К. Цанков, членове: И. Вазов, П. Хр. Висковски, П. Енчев и секретар Д. П. Иванов. (Писмо № 341. МИВ, 643.)

АПРИЛ 12/24, 13 ЧАСА, КИШИНЕВ

Русия обявява война на турците.

От Петербург пристига в Кишинев руският император. Прави преглед на войските си, събрани на Скаково поле. Кишиневският епископ Павел прочита манифеста за обявяване война на Турция.

В Кишинев се полага и началото на Българското опълчение. (Бобчев, С. С. Руско-турската освободителна война (1877—1878) 3. изд. С., 1928, с. 9—11.)

Вазов е окрилен от мисълта за близката свобода на родината. Пише на приятеля си Спас Вацов:

„Войната вече е обявена! Светите наши желания се изпълниха! Какъв възторг за нас, брате! Скоро ще бъда и аз един от оние, които ще стъпат в свещената България!“ (Вж Писмо до Сп. Вацов от 1877, апр. 25.)

АПРИЛ 12, БУКУРЕЩ

Българското централно благотворително общество издава на хвърчащ лист „Възвание към българския народ“:

„Наскоро победоносните руски знамена ще се развеят в нашето отечество и под тяхната защита ще се положи основа на едно по-добро бъдеще. . .

Българи! Всички ний трябва да станим като един човек, да посрещнем братски нашите освободители и да съдействуваме с всичките си сили на руската армия. . .

Въоръжени само, ний ще бъдим достойни за положението, което ни се приготовлява и ще способствуваме да осигурим независимостта на нашето отечество. . .

Нашият интерес, нашето бъдъще, самото наше спасение изисква да въстаним всички. Отечеството ни вика на оръжие!. . .“

Възванието е подписано от следните лица: Владимир Йонин, К. Цанков, О. Панов, П. Енчев, Д. П. Иванов, П. Хр. Висковски, С. Н. Стамболов, Ив. Кавалджиев и Ив. Вазов. (Фотокопие. МИВ. Възможно е Вазов да е автор на Възванието.)

АПРИЛ 14

Българското централно благотворително общество има заседание, на което взема решение да прекрати своята по-нататъшна дейност. (Обявление. . . — Български глас, I, бр. 48, 16 май 1877, с. 4.)

„Комитетът съзна, че неговата мисия е свършена, по-нататъшното му съществуване нямаше вече смисъл. . . Той реши да се разтури и стори това чрез едно възвание." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 47.)

АПРИЛ СЛЕД 14

Вазов подновява срещите си с Любен Каравелов, който, повикан от руската главна квартира, напуска Белград и идва в Букурещ:

„Намерих го бодър и весел, пак такъв шегобиец и добряк. . .

Ние често се срещахме при масите на едно от главните кафенета на улица Поду Могушой (сега Calea Victoriei), гдето идеха и Стефан Стамболов, Олимпий Панов и другите членове на разтурения Букурещки централен благотворителен комитет („младия"). При тия срещи Каравелов, както обикновено речовит и приятен събеседник, даваше тона на разговора." (Срещите ми с Любена Каравелова. ССБП. Т. 9, с. 163.)

АПРИЛ 17, РУСИЯ

„Современные известия" (бр. 103) съобщава за издаденото от БЦБО „Възвание към българския народ".

„Българският комитет в Букурещ издаде възвание, призоваващо българите към въстание, и връчи на руския консул адрес, в който се говори, че руските войски, влизайки в България, ще срещнат в лицето на българите свои предани приятели."

Почти същото съобщение публикуват и „Московские ведомости" (17 апр., 1877, бр. 91). (Улунян, А. Руският печат за националноосвободителната борба на българския народ през време на Руско-турската война. 1877—1878 г. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 158.)

АПРИЛ ПРЕДИ 25

Пише стихотворението „Последната борба. (Песен)". (ТБ, с. 43.)

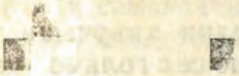
АПРИЛ ПРЕДИ 25, БУКУРЕЩ

Излиза от печат стихосбирката *Тъгите на България*, стихотворения от И. Вазова. Букурещ, печ. Й. Андрич, 1877. 47 с. 8°. Цена 1 франк.

„Всички стихотворения в тая сбирка са писани в Букурещ в квартирата ми на Intrarea Rosetti под впечатлението от грозните новини, пристигащи от България подир потушаването на въстанието и при ободрителните слухове за неизбежността на руско-турската война. . .

Напечатах 1000 екземпляра. Отгде намерих пари да платя, не помня. Нито помня кому дадох книгите да ги разпространява. Знам, че се разграбиха, но аз не получих ни пара за тях. Аз се радвах, че сбирката се посрещна с голямо съчувствие. Каравелов ме ценеше. По това време беше и Богоров в Букурещ. Той ме попита: какво е туй *Тъгите* на България. Бълга-

ринът познава *тъга*, но не тъги. Той не знаеше, че в народните песни има: „Къде се дянаха пустите наши две тъги?“.“ (Шишм., с. 191.)

АПРИЛ 25

Изпраща на Спас Вацов по пощата 20 екземпляра от „Тъгите на България“, като го уведомява писмено за пратката. Моли го да даде четири броя от стихосбирката на някои по-изтъкнати личности в Аграм (Зареб). (Пощенска карта. БИА при НБКМ, ф. 227, арх. ед. 5, л. 15.)

АПРИЛ 27

„Современые известия“ (бр. 113) отпечатва оригиналния текст на Възванието на БЦБО, като го придружава с думите: „Получихме от Български централен комитет текста на възванието, за което вече споменахме. . .“ (Улунян, А. Цит. статия. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 159.)

АПРИЛ, БУКУРЕЩ

Вазов работи върху стихотворението „Топът заехтя“ (Изб.). (Вж 1877, май 3 и май 5.)

МАЙ 2

Главната квартира на главнокомандуващия руските войски се пренася от Кишинев в Плоещ. На 25 май там пристига и Цар Освободител. (Бобчев, С. С. Руско-турската освободителна война. 3. изд. С., 1927, с. 45.)

МАЙ 3, БУКУРЕЩ

Вазов завършва стихотворението „Топът заехтя!“. (Вж — Секидневний новинар, I, бр. 26, 5 май 1877, с. 4. В Изб. датата е: Априлия 1877, а в ПСС: Априлия 1878.)

„Писано в навечерието на войната. Бяха му изнамерили и глас в България. Пееше се особено в Южна България.“ (Шишм., с. 195.)

МАЙ 5, БУКУРЕЩ

В „Секидневний новинар“ (I, бр. 26, с. 4) излиза първата публикация на стихотворението „Топът заехтя!“ с подпис: И. Вазов.

МАЙ 5, ПЛОЕЩ

Българското опълчение в Плоещ получава при тържествена обстановка знамето, подарено от жителите на град Самара. (Улунян, А. Цит. статия в: Освобождението на България. С., 1970, с. 145.)

МАЙ 10, БУКУРЕЩ

На хвърчащ лист излиза отпечатана одата „На негово императорско височество Великий княз Николай Николаевича, главнокомандующий на юж-

норуската армия в Плоещ". (Хвърчащ лист, издаден от „Секидневний новинар", Букурещ 10/22 май 1877. В ПСС заглавието е: „Николай Николаевич".)

„Тая ода напечатах в Букурещ и я пръснах в отделни хвърчащи листове при влизането на руските войски в Румъния. Четеше се с голямо увлечение. Мисля, че пратих един екземпляр и на самия велики княз, но нема никакъв отзив." (Шишм., с. 195.)

МАЙ 10

В уводна статия „Привременно българско правителство" (Стара планина, I, бр. 70, с. 1.) анонимен автор, подписан с инициал „Д" [Гр. Начевич], дава невярна информация, че БЦБО се е провъзгласило за временно българско правителство.

„. . . членовете на самозваното централно българско общество се прокламират детински пред Европа като българско правителство, сякаш че играе комедия, и изисква от нашия народ не послушание към руските власти, но покорство към него самото; днес то излазя да причинява раздяла, да възбужда недоверие между нашите еднородци и избавителите ни и благодетелите ни."

Веднага след статията е отпечатана „Прокламация към Българския народ", която предава фалшифициран текста на издаденото от БЦБО „Възвание към българския народ" с добавен един нов пасаж:

„Български народе! Ти сам ще си дадеш едно правителство. Но за сега покорявай се на Привременното бълг. правителство, което е избрано от хора патриоти. Това правителство скоро ще се еви посред тебе и ще работи по твоята воля. Сега то ти извиква от ромънската земя: напред, българи! Бог е с нас, с нас са и руските ни братя!

Дадено в Ромъния на 7 май 1877.

К. Цанков, О. Панов, П. Енчев, П. Висковский, С. Стамболов, И. Вазов, Д. П. Иванов, И. Кавалджиев"

МАЙ 10, БУКУРЕЩ

Още същия ден членовете на бившето БЦБО искат от редактора на „Стара планина" да съобщи името на автора на клеветата. (Обяснение с редактора на „Стара планина". В: брошурата „Истината и интригите на Стара планина" Букурещ, 12 май 1877, с. 1. Публ. и в „Притурка на „Български глас", I, бр. 48, 16 май 1877.)

МАЙ ПРЕДИ 11

Поместените в чуждестранни вестници неверни информации, че БЦБО се е провъзгласило за привременно правителство, създават враждебно отношение срещу членовете на комитета.

Вазов разказва:

„Гръмове и мълнии се струпаха на главите ни! В. *Политише кореспонденц*, погрешно или умишлено, бе преиначил в превода текста на възванието, от което излазяше, че ние се конституираме в привременно правителство на България, и с такова тълкуване го беше придружил! Руските вестници го препечатаха от немските в същия изопачен вид и със сърдити бележ-

ки. И една буря от негодуване се понесе отвсякъде. Българите студенти от Одеса, Киев и други руски университети напечатаха протести против „престъпните самозванци", нашите руски приятели се слисаха, а в самата емиграция враждебният ропот против нас растеше. . ." (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 47.)

МАЙ 11, БУКУРЕЩ

Членовете на бившето БЦБО в отговор на твърдението на „Д". в „Стара планина", че са се обявили за „привременно българско правителство" излизат с опровержение, подписано от: К. Цанков, Д. П. Иванов, Ст. Стамболов, П. Енчев, П. Х. Висковский, Ив. Кавалджиев и Ив. Вазов. (Отговорът на Д. — Български глас, I, бр. 48, 16 май 1877, с. 2—3. И в: Истината и интригите на „Стара планина", с. 1—3.)

МАЙ 12

Бившето БЦБО официално обявява, че е прекратило дейността си:

„Обявление

Съгласно с протоколът на 14 априлия след влизането на русите в Ромъния ние решихме да прекратим нашите действия като Централно общество. За да прекъснем изворът на разни клевети, които тъй умишлено хвърлят отгоре ни, ние обявяваме формално чрез печатът това наше решение, че преставаме да работим като централно общество. Писмено ще дадем подробни изявления на своите отдели в Ромъния.

К. Цанков, Д. П. Иванов, С. Стамболов, Ив. Кавалджиев, П. Х. Висковский, Ив. Вазов, П. Енчев, Ол. Панов. (— Български глас, I, бр. 48, 16 май 1877, с. 4. Публ. и в брошурата „Истината и интригите на „Стара планина". Букурещ, 1877, с. 4.)

Същия ден БЦБО съставя и една полемична брошура „Истината и интригите на „Стара планина" в отговор на статията „Привременно българско правителство" от „Д". [Гр. Начович], публ. в „Стара планина". (I, бр. 70, 10 май 1877.)

За силата на клеветата Вазов пише:

„При всичките ни оправдания и опровержението, обнародвано от същата *Политическа Кореспонденция*, лошото впечатление не се изглаждаше. Положението ни от неприятно стана опасно, когато русите дойдоха в Плоещ. Едно по предубеждение, породено от горната мистификация, друго — от по-рано получени нашъпвания, че ние в същност сме едно тяло от радикали и комунари и опасни за русите, и за войната човеци, в руската главна квартира е било една минута въпрос да ни уловят и екстернират. . . в Сибир. Тоя удар биде отстранен благодарение на младия, съчувствуващ нам офицерин Соболев — по-после генерал Соболев в България. Между другите доказателства за нашите славянски чувства и благонадеждност Соболев представил даже и моята скоропечатана сбирка „*Тъгите на България*", дето се изражаваха убеждения съвсем други от онния, които интригата приписваше на мене и другарите ми." (Неотдавна, ССБП. Т. 5, с. 47—48.)

МАЙ 14, БУКУРЕЩ

Руският император Александър II влиза в Букурещ. Между посрещачите е и Вазов.

„. . . но го видях вече в Букурещ на 14 май, когато влазяше, посрещнат от стохиляден народ, из който аз, скрит, плачех от лудо възхищение и за да дам отдишка на бурния накип на чувствата си, написах същия ден *Одата на Императора Александра. . .*“ (Първите дни на свободата. ССБП. Т. 8, с. 124.)

МАЙ ПРЕДИ СРЕДАТА

Русите отхвърлят предложението на членовете на бившето БЦБО да бъдат в полза на освобождаващото се отечество.

Вазов си спомня с болка това време:

„Подир това бурята мина. Но недоверието на русите към нас остана. При всичката голяма нужда от интелигентни българи нас ни оттикваха и ни оставяха да ходим сега празни, убити и никому ненужни из букурещките улици. Руският полковник Паренсов, командирован в Букурещ, рекрутираше преводчици за полковете от всякакви безграмотни и неизвестни лица, но нашите предложения учтиво се отклоняваха, както и онова да постъпим в опълчението. . . Горко и мъчително чувство обфащаше душите ни за това пренебрежение подир една честна и патриотическа деятелност.“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 48.)

МАЙ СРЕДАТА ,БУКУРЕЩ

Вазов, както и другите членове на комитета, се движи полугладен из улиците на Букурещ.

„Някои от нас, лишени от средства, както и през зимата, положително гладуваха; но това беше нищо пред моралната мъка. Впрочем те криеха от всекиго това. Между тях бях и аз. Само къде средата на май бях щастлив да се пообогатя с два полуимпериала. Тях ги получих от Любена Каравелов, състоящ вече при русите — за превода на български известното пламенно Аксаково слово. . . и което Любен изново преведе, защото намери превода ми досущ нехелен. . .“ (Неотдавна. ССБП. Т. 5, с. 48.)

МАЙ 16, БОЛГРАД

В. „Български глас“ (I, бр. 48, с. 3—4) помества „Протест“ на Болградското благотворително общество срещу статията на „Д“. „Привременно българско правителство“, която не е нищо друго освен „една низка клевета, една подла интрига“. Публикуват се и материалите, включени в брошурата „Истината и интригите на „Стара планина“.

МАЙ СЛЕД 16

Излиза от печат брошурата „Истината и интригите на „Стара планина“. Букурещ, 10—16 май 1877. Печатана в новата печатница на Д. Веселинова в Букурещ. 4 с. фол. [В края]: Букурещ, 12 май 1877. К. Цанков, С. Стамболов, Д. П. Иванов, Иван Кавалджиев, Ив. Вазов, П. Енчев, П. Хр. Висловски.

МАЙ 21

Членовете на бившето БЦБО обвиняват Г. Начович, че той е автор на дописката, изпратена до виенския вестник „Politische Korrespondenz“, в която невярно е съобщил, че БЦБО се е провъзгласило за привременно българско правителство. (Последен отговор на г-да Г. Начович и С. Бобчев. — Български глас, I, бр. 50, 28 май 1877, с. 2—3.)

ЮНИ 5

„Одесский вестник“ (бр.120) излиза с редакционна статия „Епилог към конфликта между младата и старата българска партия в Румъния“, в която признава, че е бил въведен в заблуждение от старите с фалшифицирана прокламация на мнимото временно българско правителство.

ЮНИ 10, БУКУРЕЩ

Вазов благодари на Спас Вацов за изпратената снимка. Биографичните сведения, които му иска, ще му съобщи допълнително, макар и да намира миналото си за „тъмно и еднообразно“. Съветва приятеля си да остане още в Аграм „доде се проясни кръгозора“. (Пощенска карта. БИА при НБКМ, ф. 227, арх. ед. 5, л. 6—6а.)

ЮНИ 14/26, ПРЕЗ НОЩТА

Руските войски, водени от Драгомиров и Скобелев, преминават с лодки река Дунав при Свищов под град от турски куршуми и гранати. (Крестовский, В. Юбилейна книга на 15-ий юни 1877 година, Свищов, 1902, с. 28—58.)

ЮНИ 15, СВИЩОВ

Вазов разказва:

„На 15 юний ни един турски войник, ни един турчин не останали вече в Свищов и укрепленията. Него ден самите свищовци не са вярвали, че ще се озоват свободни. Завчас по всичките български врати се появили кръстове, а фесовете изчезнали. Секи наложил на глава каквото свърнал: шапка, капела, гугла.“ (Първите дни на свободата. — Бълг. сб., VIII, кн. 1,1 ян. 1901, с. 8.)

ЮНИ СЛЕД 15, СВИЩОВ,

Братът на поета Никола Вазов пристига от Габрово в Свищов. На улицата съвсем случайно среща брат им Георги, който, след като е напуснал Олтеница, се е установил тук и е постъпил на служба като писар при Хаджи Гьока Павлов, собственик на магазин за колониални стоки. (Мусаков, Ил., с.36—38.)

ЮНИ 16, СЛ. ОБЯД, ЗИМНИЧ, ДЕРМЕНДЕРЕ, СВИЩОВ

Руският император тръгва с катер от Зимнич, преминава Дунава и излиза на българския бряг при Дермендере. Прави преглед на войските и раздава

награди на висшите чинове от 14-а дивизия. След това се отправя за Свищов, тържествено посрещнат от духовенството и християнското население, и присъствува на благодарствения молебен в църквата „Св. Троица“. Когато преминава по главната улица, жените обсипват пътя му с живи цветя, населението се хвърля в краката му и целува ръцете и дрехите му. Вечерта императорът, придружен от великия княз, се завръща в Зимнич. (Крестовский. Цит. кн., с. 59—61.)

Под впечатление на разказите за посещението на руския император в Свищов Вазов замисля стихотворението „Царят в Свищов“.

ЮНИ 17, 15 Ч.

На румънския бряг, близо до Зимнич, се извършва молебен в присъствието на императора, престолонаследника и великия княз. Императорът раздава кръстове за храброст на героите. (Крестовский. Цит. кн., с. 61—62.)

ЮНИ КЪМ 25, БУКУРЕЩ

Вазов заедно с другите членове на БЦБО е повикан да се яви пред княз Черкаски.

„Помня добре оня паметен ден, когато се представих на княза Черкаски в Букурещ. . . представих се с десетина други младежи — сички членове на разтурений още при обявлението на войната букурещки комитет. Помня между тях: Стамболова, Олимпия Панов, П. Наботкова, покойний Висковски, П.Енчева. . . Приемът беше студен, даже суров. Ний се явявахме под тежестта на набеда, че сме ненадеждни, опасен елемент, някакви си „омладинисти“ — набеда, извършена, както уверяваха от господина Н. . ., който беше смразен с комитета и стоеше добре пред русите. Черкаски ни обяви, че ни вика да ни проводи като „преводчици“ при разните руски корпуси в България и натъртено ни внуши, че за нашето поведение там ще се следи и мисля, спомена Сибир! Изглежда, че нас ни считаха едвам ли не за хора, способни да играем предателска роля към освободителните войски!“ (Първите дни на свободата. — Бълг. сб., VIII, кн. 1, 1 ян. 1901, с. 4—5.)

ЮНИ, БУКУРЕЩ

Вазов пише стихотворението „Черна гора“ (Изб., с. 38—41.)

„Написах го по повод големите черногорски победи над турците. За него получих по-късно чрез сръбския дипломатически представител в София поздрава на княз Никола, който ме награди и с ордена „Данило“. Това стихотворение е преведено на сръбски език и всеки черногорец го знае наизуст.“ (Шишм., с. 195—196.)

ЮНИ, БУКУРЕЩ

Завършва „Ода на Императора Александра II. По случай на първия му триумфален вход в Букурещ“. (Изб., с. 7—13, с дата юни 1877 г. Вж 1877, май 14.)

ЮНИ, БУКУРЕЩ

Пише стихотворението „Разходка до Баняса или посрещаньето“. (Изб., с. 33—37. В ПСС заглавието е: „Разходка до Баняса (Посрещането на руските войски)“.)

За „Ода на Императора Александра II“ и за „Разходка до Баняса“ Вазов казва:“ Аз съм предал своите възхищения от всичко. То беше едно опиянение.“ (Шишм., с. 50.)

ЮНИ

След срещата с княз Черкаски Вазов напуска Букурещ на път за Свищов, за да заеме там новата си длъжност.

„. . . аз тръгнах за Свищов, преводчик не при корпус, а при губернатора на „Свищовския санджак“. Види се, князът ме намери много миролюбив и хрисим човек, та ме тури по-далеко от писъка на куршумите . . . В Зимнич стигнахме при една нетърпима жега и на сутринта минахме Дунава на лодка, *заедно с Стояна Петков, възпитаник на руската духовна академия*, и Олимпия Панов, който *се отказа от служба* и отиваше да стигне опълченците, за *да постъпи* в редовете им. Помня с какъв възторг приближавахме освободения Свищов; ние пиехме с кривачи мътна вода от Дунава, „свободната вода“, както казвахме.“ (Първите дни на свободата. — Бълг. сб., VIII, кн. 1, 1 ян. 1901, с. 3—16.)

ЮЛИ, ПЪРВИТЕ ДНИ, СВИЩОВ

Вазов е на служба в канцеларията на Свищовския губернатор с 900 рубли годишна заплата. (Чилингиров, Ст. Два документа за Вазова. — Слънце, II, кн. 4, 24 окт. 1920, с. 305.)

„В Свищов аз и Стоян Петков бяхме първите чиновници на канцеларията, която ние открихме и в която не знаехме какво да правим. Геров пристигна след няколко дена и ний му се представихме. Запознат вече с руската литература още от шеснайсетата си година, аз се мислех предопределен от самата съдба за служебен преводчик. Но Геров се фана за косите, когато при опита видя моя руски език, в който бяха изхвърлени сичките осем падежа, и ме направи писец. Така аз имах чест да образувам последното стъпало на канцеларската лестница, най-горното беше губернатора.“ (Първите дни на свободата. — Бълг. сб. VIII, кн. 1, 1 ян. 1901, с. 5.)

За Вазов в Свищов Добре Ганчев разказва:

„Запознах се с него в един ресторант. Хранеха се тук чиновниците от гражданското управление в Свищов. . . И тогази, като през цял живот, Иван Вазов е тих, скромен, мълчалив човек. Хубава гъста черна брада обхваща цялата долна половина на лицето му. Строен, красив мъж. В компания от приятели заема второстепенно и дори последно място. От сромност, от прекалена свитост. Оплаква се дето нямал възможност да се учи някъде в Европа. Другари по служба тогава му бяха все в Русия учили. . .“ (Ганчев, Добре. Спомени. 1864—1887. С., 1939, с. 64. На Ганчев Вазов посвещава стихотворението си „Жива история“.)

ЮЛИ 4, СВИЩОВ

Става тържествено освещаване на губернаторството, „т. е. първото свободно българско управление“ в присъствието на княз Черкаски, генерал Анучин и други руси. Найден Геров възлага на Вазов да напише дописка за тържеството, която да бъде изпратена за публикуване във вестника на С. С. Бобчев „Стара планина“.

„Когато показах Герову за одобрение прозата си, ние внезапно се озовахме на демократическото поле на филологията и писецът се запрепира с губернатора, който му критикуваше някои думи. Помня, че главно се наддумвахме за думата „мечти“ („сбъднати мечти“). Той настояваше да я изфърля, или да я заменя с „надежди“ понеже, според него, *мечти* са неосъществими неща, а ние видим осъществено нашето освобождение. . . Уви, аз само подир няколко години можах да чуя из устата на баба Груевица, майка на Бенковски, жива и днес, хубавата българска дума *блян*, която пръв употребих в стихотворението *Раковски* и сега победоносно засланя в литературата ни „мечти“.“ (Първите дни на свободата. — Бълг. сб., VIII, кн. 1, 1 ян. 1901, с. 5—6. Дописката вж в: Бобчев, С. С. Руско-турската война 1877. Букурещ, 1877.)

ЮЛИ 10, СУТРИНТА, КАЗАНЛЪК

Сопотски пратеници пристигат в Казанлък да поканят русите в Сопот. (Димитров, Г. Цит. кн., с. 211.)

Заедно с делегатите в Казанлък отива и Никола Вазов. Майката на поета пише в спомените си:

„Сопотненците отишли в Казанлък, представили се на генерал Гурко. Той ги приел добре, но им казал, че не може да дойде, защото отива за Стара Загора. . .“ (Вазова, Съба. Спомени. В: ССБП. Т. 19, с. 420—421.)

ЮЛИ 12/24, СОПОТ

Освен сопотските пратеници в Казанлък идват със същата цел и представители на Карлово. Когато двете делегации си тръгват, генерал Гурко наредил казаци от отряда на майор Андреин да ги придружат, за да ги бранят от турците. (Петров, Цочо. Сопот по време на освободителната война. В: Пловдив 1878—1968. Пл., 1968, с. 84—85.)

За идването на казаците в Сопот майката на Вазов разказва:

„. . .Като дошли до Митиризово, казаците поискали да се опростят и да се върнат назад, че им не било позволено да дойдат в Сопот. Но сопотненци с големи молби ги кандардисали да дойдат поне за една минута в Сопот, да види народът какво е нещо руски човек. При това Милю Чавдарът подарил им коня си. Те, като не можли да се противят, дойдоха в Сопот. Ето вече че русите идат. Всичкият Сопот излязъл до реката да ги посрещнат с венци и китки в ръце. . . Имаше някои от радост плачеха и ги даряваха с ризи и кърпи. . . Заведоха ги в конака да си отпочинат, но там нямаше никой, ни заптие, ни онбашият, само Михал Пандуринът се въртеше в конакът. В конака им занесоха закуска, сурова сланина и сирене. . . (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 420—421.)

ЮЛИ 18/30, ПЛЕВЕН

Руските войски имат несполука при Плевен.

Това служи за мотив на Вазов да напише по-късно стихотворението „Голгота“ (вж 1878, септ.). (Първите дни на свободата. ССБП. Т. 8, с. 126.)

ЮЛИ 19, СВИЩОВ

Вестта за руските неуспехи внася смут между населението на Свищов. Вазов разказва:

„Слухът за втората страшна несполука на 18 юли причини една паника. Аз я помня добре.

Разнесе се из града страшната вест: „Турците идат!“ Казаха, че руските войски са разбити при Плевен и Осман паша (това име малко беше известно дотогава) иде по дирята им и наближава Свищов. Тоя слух хвърли в безумен уплах населението. Всичко изгуби глава, мъже, жени, деца тичаха към Дунава, за да минат понтонния мост. . . Настана невъобразима бъркотия из улиците, препълнени с търчащи хора с плахи погледи и пожълтели лица. . . Това страшно смущение трая само един час. Скоро успокоителни известия, че слухът е лъжлив, намалиха уплаха. . .“ (Първите дни на свободата. ССБП. Т. 8, с. 126.)

ЮЛИ 19, КАРЛОВО

„Карловските башибозуци се прибират в града. Заедно с турския отред, сформируван набързо от избягалия аскер, след първото поражение на турците при Шипка, те се готвят да нападнат Сопот.“ (Сава Велев. Златна книга на дарителите за народна просвета. Кн. I. Пл., 1907, с. 221—222.)

ЮЛИ 19, СОПОТ

Рано сутринта жителите на Сопот започват да напускат домовете си.

Майката на Вазов разказва:

„Засъбирахме се и ние да избягаме във вторник, 19 юли, но караулът още пазеше сокака и излязохме на мегдана. Изпречиха се калеко Мичо и Хаджи Гьока, на силом ни връщаха и викаха какво е това да разваляме селото. Но аз се измолих да отидем бари до училището. И тъй ние отидохме в училището и стояхме цял ден и се върнахме чак вечерта. В училището беше събран половината Сопот. Ази всичкият ден все плаках на прозорците и не можех да се утеша, как ще оставим Сопот, такава хубава картина. . .“ (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 423—424.)

ЮЛИ 20, 2 ЧАСА ПРИЗОРИ, СОПОТ

Съба Вазова си спомня:

„През нощта донейде беше тихо, но от 2 часа по европейски стана голям вик по пътя. Ази се ослушах и видях, че това е бяг. Събудих тогава мъжа си и като му виках: „Събуди се, да видим какво става по пътя“, той скочи и като отвори вратнята видяхме коне натоварени, хора зад нас и всеки вика: „Бягайте, че иде сеч!“. . . Едни казаха в манастирската река да се затънним

в някое кюше, а други казваха, по-добре да вървим в Леевица, гдето върви всичкият свят". (Спомени на Съба Вазова. В: ССБП. Т. 19, с. 424.)

ЮЛИ 20

Семейството на Минчо Вазов още по „дрезгаво" напуска Сопот.

Братът на поета, Владимир, разказва:

„Мама взе иконата на св. Богородица. . . и една част от жълтиците си, а останалата част жълтици (лири, рубета, пендари) на баба, мама, а също на кака Анка ги закопахме в кюмурлука". (Вазов, Вл. Цит. труд, с. 22.)

ЮЛИ 22/АВГ. 3

Турците разкъсват отбраната, влизат в Сопот и го подлагат на клането, плен и пожар. Избити са 200 души, а много други загиват от глад, студ и болести, търсейки убежище в Северна България. (Митев, Й. Цит.статия в: Пловдив 1878—1968. Пл., 1968, с. 29.)

ЮЛИ 24, СОПОТ

Минчо Вазов, бащата на поета, е убит от турците в местността Леевица. (Спомени на Съба Вазова, с. 161.)

ЮЛИ СЛЕД 24, СВИЩОВ

Вазов е съкрушен от вестта за смъртта на баща му.

„Узнах скоро, че баща ми бил съсечен в Балкана, настигнат от башибозуците в дола Леевица; а майка ми с няколко от братята ми, също застигнати в Балкана, биле откарани, заедно с други предни сопотски семейства, пленници в Пловдив, а после в молдавския манастир при Родопите. Всеки ден нови бежанци идеха да ми потвърдяват ужасната истина с нови подробности за мъченишкия край на баща ми. . . Когато Ценин видя моя убит вид и узна скръбта ми, той ми каза тъжно:

— Батюшка, помислете, че сега хиляди руси гинат там, при Плевен. Цяла Русия е в траур. . ." (Първите дни на свободата. ССБП. Т. 8, с. 127.)

ЮЛИ 25, ВЕЧЕРТА, СОПОТ

Майката на Вазов, баба му Ана и двамата му братя отиват у Иван Райов, другар на Минчо Вазов в Леевица.

„Ази го попитах — разказва Съба: — „Иванчо, кажи ми нещо за Минча." Той ми каза: „Като видяхме, че идат турци, скочихме да бягаме, но види се, че по шаването на храсталаците пушкаха и ме убиха в ръката и края на главата. Ази паднах, но не умрях. Подире, като се върнах, не видях бай Минча. Само книжата му видях разхвърлени." Ази разбрах, че не иска да ми каже, че е заклан." (Спомени на Съба Вазова, с. 432.)

ЮЛИ 26

Съба търси къде да се подслони със свекърва си и децата. Домът ѝ е опожарен, а и бащината ѝ къща догаря. (Спомени на Съба Вазова, с. 434.)

ЮЛИ 26, ПРЕЗ НОЩТА

Майката на Вазов ражда. (Спомени на Съба Вазова, с. 434.)

ЮЛИ 31, АРАПОВСКИ МАНАСТИР

Майката на Вазов, баба му Ана и братята му Владимир и Борис пристигат в Араповския манастир „Света Неделя", край Асеновград. (Съба Вазова, с. 437—438.)

Т. Бойчев описва пристигането на сопотските жени в манастира и тяхното печално състояние:

„Меланхоличните ридания на старицата Вазова — затулена в някой ъгъл да оплаква сина си Минча, засилваше унинието в манастирските жители." (Бойчев, Т. Преди 50 години. Лични спомени. —Мир, XXXIII, бр. 8115, 22 юли 1927, с. 1.)

ЮЛИ, СВИЩОВ

Вазов написва стихотворението „Развалините в Свищов". Поводът за създаването му обяснява в бележка под линия: „При превземането Свищов от русите, турското население напусна града, обзето от безсмислена паника, след което последва опустошението от българите на оставените му къщи и имоти.

Авторът се сърди на някои свищовски първенци турколюбци, които люто осъждаха постъпката на българите, постъпка естествена при такива обстоятелства и предизвикана от вековни грабежи и унижения, извършвани от турците над българите."

Публикувано в първото издание на „Избавление". В ПСС поетът не го включва и обяснява: „защото ми се видя несимпатична идеята. Аз оправдавах буйствата и грабежите на тълпите." (Шишм., с. 197.)

„Не псувайте народа
и чувства му свети.
Той вижда се в свобода,
и иска да мъсти."

„Жилищата на избягалите още на 15 юни турци зееха разграбени, без врати, без прозорци, поръсени от вътрешността на изтърбушените шелтета и възглавници — разказва Вазов. — Българите и власите свищовски правеха с турските жилища онова, което турците биха направили и направиха с българските при обратния случай. Трябваше да запазим славата си на източен народ. . ." (Първите дни на свободата. ССБП. Т. 8, с. 122.)

АВГУСТ 9, 10, 11/21, 22, 23, ШИПЧЕНСКИ ПРОХОД

Руските войски от Орловския и Брянския полк, заедно с българските опълченци, водят героични битки с турските пълчища на Сюлейман паша, за да запазят Шипченския проход. (Освободителната война през погледа на съвременници. 1958, с. 47—48.)

Седем години по-късно Вазов възвеличава подвига на бранителите на Шипка в стихотворението си „Опълченците на Шипка".

АВГУСТ 17, АГРАМ (ЗАГРЕБ)

Спас Вацов пише писмо до Вазов, което му изпраща заедно с писмото си от 31 декември 1877 г. (Вж писмото на Вазов до Вацов от 14/26 ян. 1877.)

АВГУСТ СРЕДАТА, СВИЩОВ

За службата си при свищовския губернатор Н. Геров Вазов разказва:

„До средата на августа сичкият персонал на канцеларията се натъкми. Началникът ѝ беше Ценин, млад русин, с благородна душа и сърце, когото сички обичахме. Той беше учител по воденето канцеларските дела, не само нам, но и на губернатора, също новак в това нещо. Вицегубернатор беше Драган Цанков, с луличка на устата и гостолюбива трапеза в двора. Казначей — покойний Христо Стоянов, по-после председател на касацията; „чиновници особих поручений": Палаузов и Стоян Петков; Христо Павлов, също руски възпитаник (сегашний председател на касацията) — преводчик. Наша милост изскокнахме до чин регистратор! Не споменувам осталия канцеларски пепелчук." (Първите дни на свободата. —Българска сбирка, VIII, кн. 1, 1 ян. 1901, с. 3—16.)

АВГУСТ, СВИЩОВ

Вазов написва стихотворенията:

„Царят в Свищов" — „Има за предмет едно истинско събитие, което ми разказаха лични свидетели. Аз не присъствувах при влизането на царя в Свищов. Бях тогава в Букурещ. Написах го обаче в Свищов."

„Царят в Бяла". — „Сам не го видях. Стихотворението е писано също по разкази на очевидци."

„Погребените солдати". — „Не е измислено. Истинско събитие." (Вазов оплаква съдбата на трима руски солдати, загинали далеч от родина и близки.) (Шишм., с. 195—196.)

СЕПТЕМВРИ 10, АРАПОВСКИ МАНАСТИР

Около обяд умира бабата на Вазов. По „вечерня" я погребват. Съба безутешно я оплаква. (Съба Вазова, с. 439.)

СЕПТЕМВРИ СЛЕД 10

Съба е много тъжна и самотна и често ходи на черква.

„Мисля, че и сега тронът, в когото стоях, е още влажен от моите горчиви сълзи. . . Една нощ ме обърна на полуда. Гълъбите гукат над стаята ми. Чувам как ги прибира майка им.Ази мисля: не съм ни като гълъбица. Седнала на прага, гледах месеца и захванах да говоря като несвястна:

„Месечко, кажи ми има ли и други очи да те гледат и да те питат: „Видя ли майка, изгубила децата си?"

Като гореше огън на сърцето ми, ази запях:

Ох, не е вода да я изпия,
Но е болка в сърце ми,
Че как да я забравя?

Где ми са чедата,
Аз где се намирам
В тая света обител
Живота си ще да мина.
Аз съм сопотнянка.
Тук съм в заточение,
Дене и ноще сълзи проливам
Ох, гърди ми прогниха
От тежки въздишки. . .

(Съба Вазова, с. 439—440.)

СЕПТЕМВРИ 19

Пристига Киро Вазов, който учи в Медицинския айцей в Цариград. Съба е развълнувана от неочакваната среща със сина си: „А бе, чедо, как дойде тук, като българска душа не може да мине.“ — „Ази, като се научих, че сте в къщи изклани, не можах да изтърпя и тръгнах, без да мисля за мене си.“ (Съба Вазова, с. 440—441.)

СЕПТЕМВРИ 20

Киро запалва свещ на гроба на баба си, яхва дадения му кон и придружен от 1 заптие, заминава за Катуница, откъдето взима влака за Цариград. Той е дошъл с чуждо тескере и се страхува да удължи престоя си в Араповския манастир, а, от друга страна, бърза за Цариград, за да уреди Касъров да бъде препратен от Пловдив в Цариград в сандък като стока, за да не пострада Мачо Лилов, който го укрива. (Съба Вазова, с. 441.)

СЕПТЕМВРИ 23

Съба получава известие от сина си Киро, че е пристигнал благополучно в училището. (Съба Вазова, с. 441.)

СЕПТЕМВРИ, СВИЩОВ

Вазов написва стихотворението „Голгота“, предизвикано от несполуките на русите при Плевен. (Избавление, с. 55—61.)

Селата изгоряха
по нашата земя,
юнаците измряха,
за[нази няма[стряха
под тия нєбєєа.

Теглѝла и мъчила
в земята ни растат!
О, майко моя мила!
На страшните бесила
девойките висят!

(ССБП. Т. 1, с. 188—189)

ОКТОМВРИ ОКОЛО 20, ПЛОВДИВ

Майката на поета заедно с братята му Владимир и Борис напуска Араповския манастир и се преселва в Пловдив. (Спомени на Съба Вазова, с. 442.)

НОЕМВРИ 28/ДЕК. 10, ПЛЕВЕН

След неуспешен опит на Осман паша да си отвори път към София турският гарнизон в Плевен капитулира.

„Било пладне. Опитването на турците да се промъкнат зад Вит не сполучило, но битката все още продължавала. . . Вече четири часа как се продължавала свинцовата буря, защото стотини топове изригвали пламък, дим и желязо. . . Около 12 часа огънят взел да утихва и от двете страни, сякаш по взаимно съгласие. Сетне той престанал съвършено. Не се минало и половин час, когато на пътя зад моста се показал бял флаг. *Плевен паднал! Осман се предал!*“ (Бобчев, Руско-турската война. С., 1928, с. 189. Вж стихотворението „Падна Плевен!“.)

НОЕМВРИ 28, СВИЩОВ

Вазов разказва за посрещането на вестта за падането на Плевен:

„Помня разкаляния под навъсеното и студено небе Свищов, цял пиян от радост при великото известие за великата победа. Светяха лицата на руските офицери, светяха лицата на българите, светяха, сякаш, и калните улици, светяха къщята български, светяха дори от радост и изпразнените турски махали с къщя без врати и прозорци, без стъкла и черчевета, ограбени и оголени до влакно. . . Да, всичко светеше. Българите тогава не знаяха как да празнуват: няколко бедни пряпорчета с руски трикольори — понеже нямахме още национално знаме, — но никога Свищов не е празнувал тъй светло, никога българската душа там не е ликувала по-възторжено“. (Велики спомени в печални дни. ССБП. Т. 9, с. 355.)

НОЕМВРИ 28

Получава писмо от С. С. Бобчев, с което го моли да забравят всичко случило се в Букурещ и да си подадат ръка. (Вж писмо на Вазов до С. С. Бобчев от 1877, дек. 10.)

НОЕМВРИ 29, СВИЩОВ

Написва стихотворението „Падна Плевен! (В чест на руското войнство)“ Отпечатва го в хиляда екземпляра в печатницата на Асен Д. Паничков и го пръска в хвърчащи листове в Свищов. (Оригинал НБКМ, Инв. №7577.)

За величието на момента Вазов си спомня:

„Даже и регистратора при свищовския губернатор намери време да напише, между „входящите и изходящите бумаги“, едно стихотворение: „Падна Плевен!“, което пусна да бъде разграбвано из калните улици свищовски, чрез което той допоразяваше турците:

Падна Плевен в грозен бой!
Турска сила съкруши се,
полумесец помрачи се,
няма веч да светне той!

Да, велик ден беше тоя!“ (Велики спомени в печални дни, ССБП.Т.9. с. 355.)

НОЕМВРИ, СВИЩОВ

При пристигането на руския император на българска земя в Свищов му е била поднесена молба, подписана от 78 българи от различни краища на България. На 40-о място се е разписал и Вазов. Между подписите личат имената на Иван Богоров, Д. В. Манчов, К. Величков, Павел Висковский, Кириак Цанков, Ив. Грозев и др.

В петицията се казва:

„Ваше Императорско Величество,

. . .Подбудени от своята длъжност, наложена особено от днешните обстоятелства да участвуваме и ний с нашите сили, колкото и слаби да са те, в подвизите на храбрите войски на Ваше Императорско Величество, които войски тъй славно и самоотвержено проливат кръвта си, и да споделим жертвите, с които се ознаменува святото и човеколюбивото им дело, припадаме пред подножието на Ваше Императорско Величество и просим да благоволи да разреши всемилостивейше за съставяне на самоволни народни чети, които под заповедите на Висшето Военно управление да могат да зимат участие в препълнените с трудности и опасности подвизи на *войските* и които още със *знанието* на местностите да им бъдат полезни и да им послужат сякога и сякъде. — За жалост! Като не разполагаме с нужните средства за полагането в действие на това наше желание, смеем да просим най-покорно всемилостивейшето за тия самоволни чети покровителство на Ваше Императорско Величество и Височайшето Негово разрешение за организирането и екипирането им под надзора на отредена за това комисия.

А каси, които ще се основат за събиране на доброволни пожертвувания между народа ни, ще могат да спомогнат отчасти в набавянието на някои от потребите на тия чети. . .“ (—Мир, XXXIII, бр. 8143, 24 август 1927, с. 3.)

ДЕКЕМВРИ 10

Отговаря на писмото на С. С. Бобчев, получено на 28 ноември, с което иска да се помирят.

„Аз съм претоварен от работа тук в канцелярията (дето съм преводчик), ноще само, в стаята си, аз посвещавам свободните си часове над поемата: *Черното лято*, на която съм изкарал вече две песни; като ги обработа окончателно, мога да ти ги провода да ги видиш. Виждам, че за моята книга *Тъгите на Бъл.* два пъти са споменали руските журнали, не ми явяваш именно как са се отзовали. Аз те мола да ми пишеш, когато имаш време, за сяко ново явление в руската литература и за сичко, що се споменува в нея за нашата книжнина. . .

Вестници още не са захванали да се издават в Свищов, а не се знае дали ще бъде скоро. Уверяват, че Каравелов скоро ще захване да издава в Търново лист: „Свободна България“.“ (Писмо до С. С. Бобчев. ССБП. Т. 20, с. 13—14.)

ДЕКЕМВРИ 10, БУКУРЕЩ

В. „Българин“ (I, бр. 19, с. 2, с подпис: И. Вазов) публикува стихотворението „Падна Плевен! (В чест на руското войнство)“.

ДЕКЕМВРИ 31, СВИЩОВ

Началникът на канцеларията при Свищовското губернаторство Ценин с докладна записка № 10 моли губернатора да увеличи заплатата от 1 януари 1878 г. на двамата преводчици: Вазов и Караспасов.

Мотивът за повишаване заплатата на Вазов от 900 на 1000 рубли годишно е: „Имея в виду усердие и успешную деятелность по службе г. Вазова. . .“

Още същия ден губернаторът парафира утвърдително искането: „Согласен: Г. М. Золотарев“. (Чилингиров, Ст. Два документа за Вазова — Слънце, II, кн. 4, 24 окт, 1920, с. 305.)

ДЕКЕМВРИ 31, АГРАМ (ЗАГРЕБ)

Спас Вацов пише писмо до поета, в което дава израз на дружеските си чувства. (Вж писмо на Вазов до Спас Вацов от 1878, ян. 14/26)

ДЕКЕМВРИ ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ И ЯН. 1878, ПЛОВДИВ

Положението в Пловдив от ден на ден става все по-тревожно. Една сутрин се разчува, че иде Сюлейман паша и че ще започне голямо клане. Съба с двете си деца отива у Мачо Лилови. Той ги завежда в гръцкото консулство, където прекарват цяла нощ „без сън и почивка“ в една претъпкана с хора стая. Сутринта започват да гърмят топовете от Сахат и Небет тепе. Гръцкият консул се приготвя да напусне Пловдив. Отиват пак у Лилови. Топовете още продължават да гърмят. Тогава търсят подслон в черквата. До вечерта 80 руски войници преминават на салове Марица, а на другия ден руски войски изпълват Пловдив, като едни от тях се отправят за Одрин, други за Куклен, а трети към Марица. (Съба Вазова, с. 442—444.)

ОТ ЮЛИ ДО КРАЯ НА ДЕКЕМВРИ, СВИЩОВ

В Свищов Вазов се среща с много от старите си познайници: с Атанас Шопов, избягал от Цариград, със сопотския си приятел Никола Иванов, който му донася голяма част от стихотворенията, включени по-късно в „Майска китка“.

„Но от особено голямо значение беше за мене срещата ми с младия Величков, който се бави в Свищов около месец, постоянно дружеше с мене и като напусна града, ми остави едно илюстровано издание от „Châtiments“ на Виктор Хюго. Тая книга съставяше едничкият ми прочит в Свищов. Аз я гълтах страстно, изучавах цели стихотворения из нея наизуст и оттогава Виктор Хюго почна да упражнява най-силно влияние върху моето творчество. Особено ме пленяваше стихотворението „L'expiation“.“ (Шишм., с. 51)

1877

В дома на губернатора Драган Цанков Вазов се среща с Петко Каравелов.

„Видях се и с Петко Каравелов, подгубернатор видински, чини ми се. С чизми, с рошава коса на руски студент, пъргав, подвижен, той нещо гневно критикуваше русите — не помня за какво.“ (Велики спомени в печални дни. ССБП. Т. 9, с. 358.)

1877

Поетът написва стихотворението „Не въздишай!“ (Изб., с. 62—63 без дата. Датирано е в ПСС.)

„Обръщам се по повод на мъченическата смърт на баща ми към една наша далечна сродница, госпожа Харитина, сестра на жената на д-р Рашко Стоянов от Салчовци. Тя беше се заселила от Сопотския девически манастир в Свищов и живееше много оскъдно при черквата. Беше красива жена, голяма песнопоица — най-добрата певица в черква.“ (Шишм., с. 196.)

1877

В С. Петербург излиза книгата на Ник. В. Гербель „Немецкие поэты в биографиях и образцах“. С. Пб., типогр. В. Безобразов, 1877.

Вазов притежава книгата в личната си библиотека (МИВ, 126).

1877

Излиза на хвърчащ лист стихотворението „Царю, добре дошел!“ от Вазов с музика от Я. Мустаков. На същия лист е отпечатано и Славейковото стихотворение „На Царя и на Росия“, също с музика от Мустаков. (Ориг. БИА при НБКМ.)

1877

Излиза от печат книгата на Ф. Симидов „Покрита храброст — съвременни записки за българските чети в Сърбия в 1876 г.“, Гюргево, 1877.

В „Неотдавна“, изразявайки възторга си от героизма и самопожертвователността на българските доброволци в сръбско-българската война, Вазов дава следния цитат от книгата:

„То беше да се изразим с простодушно-красноречивите думи на г. Симидова: „Патриотизмът, тая неизцерима краста!“ (Неотдавна, ССБП. Т. 5, с. 178.)

В повестта си „Немили-недраги“, описвайки боя при Гредетин, станал на 16 септ. 1876 г., Вазов под линия обяснява, че е черпил сведения освен от доброволци, участвували в битката, и от книгата „Покрита храброст“. (Немили-недраги. ССБП. Т. 5, с. 182.)

1877

Братът на поета Кирко завършва медицинския лицей в Цариград и е назначен за лекар в болницата Хайдар паша — Чанак кале. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 32.)

1878

ЯНУАРИ НАЧАЛОТО, СВИЩОВ

Вазов отпечатва в печатницата на Асен Д. Паничков в Свищов хиляда броя хвърчащи листове със стихотворението „1878. Чувства по Новата година“.

(В Изб. преозаглавено: „Чувства по Новата година“, а в ПСС „Чувства по Новата 1878 година“ с дата „Свищов 1878“. Ориг. БИА при НБКМ, Инв. № 7578.)

ЯНУАРИ 3/15, ПЛОВДИВ

Русите водят бой за Пловдив и разбиват Сюлейман паша. (Митев, Йоно· Освобождението на Пловдив и Пловдивския край от турско иго. В: Пловдив 1878—1968. Пл., 1968, с. 40.)

ЯНУАРИ ОКОЛО 12, СВИЩОВ

Вазов се среща с Георги Стоянов, който, връщайки се от Montpelier, минава през Свищов. (Вж писмо до Спас Вацов от 14/26 ян. 1878.)

ЯНУАРИ 14/26

В писмо до Спас Вацов Вазов му изпраща отдавна исканите биографични сведения за живота си. Изказва радостта си от големите успехи на руското оръжие:

„Сега, за войната. В тая съща минута приимам известие, че русите превзели Галипол, а един отряд наближава до Цариград! Това са събития толкова велики, толкова необикновени, щото човек мисли, че това е някой сън.“

За поетическата си дейност пише:

„Сега готва нова сбирка от съвременни стихове под названието „Дунавски песни“, която ще тура под печат, щом се въстанови мирът. В нея възпявам дохождането на русите и освобождението ни. Заедно с „Пряпорец и Гусла“ и „Тъгите на България“ „Дунавските песни“ ще състават един трилог, който ще обема най-великата епоха, която преживява български народ, макар

Че за тази епопея
трябва Омир, Пушкин, Тасс,

обаче аз писах и ща пиша, додето всички други мълчат. Нека тая епоха да се отрази малко-много на литературата ни. . .

. . .Както видите, при сичко, че съм чиновник сега, аз пак не се оставям от тая *севда стихотворска*. Това е станало за мене страст и е влязнало в натурата ми. Впрочем кога да е, аз ще се предам исключително на книжевността. Виждам, че там ме влече“. (БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 7 — 12а.)

ЯНУАРИ 18

Вазов написва стихотворението „Гази Султан“, в което осмива султан Абдул Хамид. (В Изб. годината на написването погрешно отпечатана „1877“ вм. „1878“.)

„Една хумористическа работа. Аз имам обичай между сериозните си писания да вмъквам и хумористически. Те ми доставят умствена почивка.“ (Шишм., с. 196.)

ЯНУАРИ 25

Вазов препечатва писмото на К. Иречек до одеските българи, публикувано в „Одесский вестник", в отговор на изпратения му благодарствен адрес за написаната от него българска история.

В бележките към писмото, озаглавени „Писмото на Г. К. Й. Иречека до одеските българи", Вазов изтъква голямото значение на историята на Иречек, „която хвърля нови лучи и нова светлина върху тъмните периоди на нашето минало" и която „укрепява и освежава душевните ни връзки с тая сродна земя" — Чехия. За Иречек пише:

„Както много други учени негови съотечественици чехи, така и той е посветил науката и труда си, за да послужи на българский народ, доскоро забравен от целия свят със своето настояще и своето минало. . .Тая история, която намери одобрителен отзив у учените слависти, е вече преведена на руски, по старанията на одеските българи, от професора Бруна и Владимира Палаузова и се печата сега. Превода е изряден, толкова повече като с преводачите, хора вещи и в немски, и в руски език, трудил се и г. Иречек, който сам коригирал и допълнял колите едно по друго. . ." (—Българин, I, бр. 30, 25 ян. 1878, с. 2.)

ФЕВРУАРИ 8, РУСЕ

Генерал Тотлебен влиза в Русе. Турските войски не се съпротивляват и предават града без бой.

В пресата е описана неизказаната радост на българите от идването на русите:

„Посрещането става твърде тържествено. Н. бл. архиман. Климент Браницки, облечен в свещеническите си одежди,придружен от иконом поп Петър, излезе вън от града, за да посрещне храбрити войски на нашити избавители. С него наедно г. Михалаки Стефанович и г. Андонаки Сяров носеха на ръце обикновений знак за предавани — *хляб и сол*. Улицити бяха пълни с мнозинство ученици, мъжки, женски и малки деца хвърляха отвсякъде разноцветни китки и изкусно уплетени венци. . . Това, което увеличаваше ефекта на тая трогателна сцена, беше приятния глас на руската музика, която вървеше напред начело пред донските казаци. . . (—Българин, II, бр. 35, 11 февр., с. 2.)

ФЕВРУАРИ СЛЕД 8, РУСЕ

Губернаторството е преместено от Свищов в Русе. Вазов изпълнява длъжността преводач.

„Цялата ми работа в канцеларията на губернатора Акимов състоеше в това, да давам в края на месеца общ отчет за произшествията в Русенската губерния, на основание на съобщенията от комендантите в окръзите. Но тая деятелност не ме задоволяваше, защото желаях да напредна по служба в някаква по-сериозна работа. Когато загатнах за това на генерала, който много благоволеше към мене, той се усмихна и ми каза: „Батюшка, защо Ви е повече работа, Вие сте поет и аз ви оставям време да пишете."

Един път генер. Акимов ме взе със себе си при една своя обиколка из губернията. . . Навсякъде губернаторът разпитваше селяните с голям интерес за положението им. Когато поисках да му преведа какво казват, гене-

ралът отговори като винаги в подобни случаи: „Оставьте, я понимаю болгарский язык понятнее в устах этих людей, чем у ученых болгар.“ (Шишм., с. 53.)

ФЕВРУАРИ 19/МАРТ 3, САН СТЕФАНО

В Сан Стефано се сключва Санстефанският мирен договор между Турция и Русия. Според него България става автономно васално на Турция княжество, с християнско управление и народна милиция и включва земите на Балканския полуостров с преобладаващо българско население. (Енциклопедия. А—Я. С., 1974, с. 723.)

МАРТ 12, БУКУРЕЩ

В сп. „Славянско братство“ (I, кн. 4, с. 34—36) е поместена неподписана статия за „Тъгите на България“, в която се казва:

„Под туй заглавие нашия млад поет г-н И. Вазов е написал книжка от стихове, дето възпява тъгите на българския народ, особено на тия мъченици, които бяха изклани по въстанието на 1876 год., както и ония момци, които изгинаха юнашки с оръжието в ръка, на бойното поле, или умряха на бесилниците и в заточение за свободата на отечеството ни. . .“

МАРТ, РУСЕ

Вазов написва стихотворението „На децата“. Вместо мото обяснява повода за създаването му: „Когато ги видях на улицата в Русе, че вървяха в строй, с тоежки на рамената, вместо пушки, под бял пряпорец с червен кръст и пеяха известната песен: „Марш, марш, генералю наш!“ (Изб., с. 68—69.)

АПРИЛ 11, РУСЕ

Канцеларията в Русе изпраща циркуляр със Санстефанския договор до окръжните началници. Документът е подписан от началника на канцеларията — граф Кутузов, а на последно място стои и подписът на Вазов като „младший чиновник особых поручений“. (Саранов, Н., с. 86.)

МАЙ 14

Пише стихотворението „Надей се, Българио!“. В бележка под линия разкрива генезиса му: Написано през времето, когато съществуваше страх за война на Русия с Англия и Австрия, които протестираха против Санстефанския договор. (Изб., с. 81—83.)

МАЙ 18/30

Подписва се предварително споразумение между Русия и Англия за изменение на Санстефанския договор. (Конобеев, В. Д., Е. М. Шапотина и Н. В. Зуев. Организация на народната отбрана на Южна България през 1878 — 1879 година. В: Освобождението на България. С., 1970, с. 221.)

ЮНИ 1, БЕРЛИН

В Берлин започва да заседава Берлинският конгрес, свикан по предложение на Австро-Унгария и Англия за ревизиране на Санстефанския мирен договор. Освен тях участвува Германия, Франция, Италия, Русия и Турция. (Енциклопедия. А—Я. С., 1974, с. 77.)

ЮЛИ 1/13, БЕРЛИН

Сключва се Берлинският договор. Според него България е разделена на 3 части: 1) Васална на Турция българска държава между Дунав и Стара планина, включително Софийския санджак, начело с княз. 2) Територията между Стара планина и Родопите образува автономна област Източна Румелия. 3) Останалите територии от Санстефанска България (Македония и част от Одринско) се връщат на Турция. (Енциклопедия. А—Я. С., 1974, с. 77.)

ЮЛИ 21, РУСЕ

Вазов написва стихотворението „В Русенското театро". (При препечатването му в „Майска китка" заглавието е „В Русенский театър".)

ЮЛИ 30, ГЮРГЕВО

„Българин" (I, бр. 76, с. 4) публикува за пръв път без подписа на поета стихотворението му „В Русенското театро".

АВГУСТ 10

Спас Вацов изпраща на Вазов чрез Филчев, с когото пътува при връщането си за България, свои стихове и писмо. От него поетът научава, че Вацов желае да му издействува стипендия, за да постъпи във висше училище в Загреб. (Вж писмо на Вазов до Спас Вацов от 1878, авг. 31.)

АВГУСТ 15, РУСЕ

Пише „по разказ на очевидци" стихотворението „Здравствуйте, братушки!". (Изб., с. 42—43.)

АВГУСТ 30

По случай именния ден на руския император на градския площад в Русе се отслужва молебен и става преглед на войските. Присъствува генерал Акимов и целият персонал при канцеларията, към който се числи и Вазов. (Царските празници в Русе. — Българин, I, бр. 86, 3 септ. 1878, с. 3.)

АВГУСТ 30, ВЕЧЕРТА

Вазов открива със слово на руски език бала в чест на руските офицери, устроен по случай именния ден на руския цар в салона на хотел „Исляххане". (Вж писмо на Вазов до Сп. Вацов от 1878, авг. 31.)

АВГУСТ 31

Благодари с писмо на Спас Вацов за приятелските му чувства и за предложението да му издействува стипендия в Загреб. Обяснява причините, поради които не може да се възползува да продължи образованието си: „Но за жалост, приятелю, аз не мога да приема това, защото не принадлежа на себе си вече: аз трябва да работа за злочестото си семейство, което чака на моя труд само.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 13—14.)

АВГУСТ, КЪМ КРАЯ

Под печат е стихосбирката „Избавление“, която първоначално Вазов е възнамерявал да озаглави „Дунавски песни“.

„Приятно ми е като мога да Ви известя — пише поетът на Спас Вацов, че сега се печатат новите ми стихотворения под надслов: „Избавление“, от които ща Ви провода 1 екземпляр щом излязат от печат.“ (Вж писмо до Спас Вацов от 31 авг. 1878.)

ЛЯТОТО

Свищовският губернатор изпраща десетина момчета да учат в Одеското юнкерско училище. Между тях е и Георги Вазов. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 36.)

СЕПТ. 1, ОДЕСА

Георги Вазов постъпва в Юнкерското училище. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 36.)

СЕПТ. 3, ГЮРГЕВО

В. „Българин“ (I, бр. 86, с. 3) публикува информация за състоялия се бал по случай именния ден на императора, открит от Вазов със слово, в което е изтъкнал заслугите на русите и горещата признателност на българския народ.

СЕПТ. 22, РУСЕ

Сп. „Славянско братство“ (I, кн. 12, с. 100) помества обява за излизането от печат на „Избавление. Съвременни стихотворения от И. Вазов.“

СЕПТ. 25

Младежите от Русе, между които е и Вазов, създават Клуб „Съединение“ и провеждат първото учредително събрание. В задачите на клуба стои „*Полезното занемаване на членовете му чрез получаване и прочитание на вестници, периодически списания, книги, сказвания, сказки и разисквания върху дневните наши народни въпроси*“.

На събранието в продължение на повече от два часа се разискват мненията на Марин Дринов и Иван Вазов относно целта на Клуба:

„. . . първий от тези Г-да предложи да бъде: Клуба да се труди само за образованието на „народа“, а вторий да се труди изобщо за доброто на *народа*. Прие се по вишегласие второто мнение и тъй—Русчушкий Клуб ще има за цел да се труди за доброто на народа, разбира се, в умствено, нравствено, веществено-промишлено и във всяка възможно отношение.“ (— Българин, I, бр. 93—94, 28 септ. 1878, с. 3.)

ОКТОМВРИ 5/17, АГРАМ

Спас Вацов отговаря на писмото на приятеля си от 31 август. (Вж писмо на Вазов до Спас Вацов от 16 окт.)

ОКТОМВРИ 5, ПРИЗОРИ

Избухва Кресненско-Разложкото въстание. Нападнати са Кресненските ханове, където е настанена турска войскова част. Участвуват 400 души — селяни от Кресна и близките села, под ръководството на Стоян войвода. (Кирил, патриарх български. Съпротивата срещу Берлинския договор. Кресненското въстание. С., 1955, с. 84.)

На Кресненското въстание Вазов посвещава по-късно стихотворението „Македония въстана!“ (Вж 1878, ноем. ')

ОКТОМВРИ 8

В Русе се учредява благотворителен комитет „Единство“, който си поставя за цел да подпомага „страждующите братя в Македония“. За председател на комитета е избран Иван Вазов. (Циркуляр № 1 на Русчушкия благотворителен комитет „Единство“. — Слънце, II, кн. 4, 24 окт. 1924, с. 306.)

За участието си в комитета Вазов уведомява приятеля си Спас Вацов. (Вж писмо до Вацов от 1878, окт. 16.)

ОКТОМВРИ 15, ГЮРГЕВО

В пресата има съобщение за излизането от печат на новата стихосбирка на поета: „Избавление. Съвременни стихотворения от И. Вазов. 1878, г. Издават Илия Р. Блъсков и Г. Цончов. Букурещ (печ. на Дор. П. Куку) 1878. Цена 1.50 лв.“

В съобщението е отбелязано, че книгата е издадена в румънска печатница и поради това са допуснати много грешки. (— Българин, II, бр. 98, с. 4.)

За патриотичните настроения на поета по това време говори поместеното в „Избавление“ стихотворение „Блонт. (Английски консул в Одрин, който подбуди фанатизма на турците да опустошат Тракия)“.

За него Вазов казва пред Шишманов: „Не го познавах лично, но от вестниците знаях, колко бил вреден за българите. Тогава аз бях свиреп към всеки неприятел на България. Чувах, че моето стихотворение било преведено на английски и изпратено на Блънта от негови неприятели.“ (Шишм., с. 197.)

ОКТОМВРИ 16, РУСЕ

Вазов изпраща един екземпляр от новата си стихосбирка на приятеля си Спас Вацов и в писмо му изказва мнението си за нея: „. . . тоя път не съм благодарен от труда си и го намирам слаб в сравнение с прежните си съчинения. Аз мисла, че две са причините на това: едно, че аз съм писал тие стихове, като съм бил винаги заглъхнал и обременен от канцеларски занятия, та не съм имал достатъчно време да си съсредоточа мислите в тишина и да се въодушева, или защото първий ентузиазъм премина към русите, които преимуществено възпявам, и аз гледам равнодушно на това; както и да е, това ослаби вярата ми в мене си и аз няма вече никога да пиша *политически и патриотически* стихотворения, които са плод на минутни увлечения и преходни въодушевления." (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 16—17.)

ОКТОМВРИ 18, РУСЕ

Русчушкият благотворителен комитет „Единство" изпраща в градовете на губернията циркулярно писмо № 1, подписано от Вазов като председател и Н. Данев — секретар, с което призовава основаването на благотворителни комитети, за подпомагане освободителното дело в Македония.

Писмото гласи:

„Господа,

Нуждите на Отечеството ни в това време са твърде големи; но една от най-вопиющите за сега е спомаганьето на страждующите Братия в Македония. . .

Ний Ви молим прочее да побързате, колкото е възможно по-скоро да съставите Комитет в града си, подобен на нашия, който ще събира помощи в пари и други работи — в града и селата, за да можем по-скоро да отговорим на вопиющите нужди на братията ни в Македония. . .

Надяваме се, че с усърдие ще отговорите на позива ни и ще ни съдействувате енергически в това човеколюбиво и патриотично дело." (— Македония, I, бр. 88, 23 окт. 1920, с. 1.)

ОКТОМВРИ 19, СУТРИНТА, РУСЕ

В Русе пристига княз Дондуков-Корсаков, императорски привременен комисар в България. Устройва му се тържествено посрещане, при което вероятно участвува и поетът. (— Българин, II, бр. 101, 26 окт. 1878, с. 3.)

ОКТОМВРИ 20, РУСЕ

Княз Дондуков-Корсаков прави преглед на строената на площада българска артилерия и на новобранската дружина. (— Българин, II, бр. 101, 26 окт. 1878, с. 3.)

ОКТОМВРИ? (ИЛИ СЕПТЕМВРИ)

В Русе пристига заедно с печатницата си Любен Каравелов. Вазов подновява връзките си с него. (Каравелова изгубихме! ССБП. Т. 9, с. 303.)

„Той ме намери в канцеларията и ми се видя твърде уморен и отслабнал.

Той ми обади, че има намерения да основе вестник *Основа* в Търново и ми предложи да стана редовен сътрудник, което аз приех на драго сърце.

Но вестникът не се зафана: немилостивата болест, която отдавна глождеше организма на Любена и която по-после го завлече в гроба, го търти на леглото, за да не стане вече. При честите навестявания, които правех на болния, аз със скръб забелязвах успеха на недъга му, лицето му измършавяваше, силите му слабееха, разширените му очи блещяха с трескав огън. Бедния, въпреки силните страдания и очевидността на неминуемата трагическа развързка на болестта му, пак хранеше надежда да живее и ми говореше за *Основа* и заедно проектирахме програмата на вестника, който трябваше да бъде политико-литературен с либерална насока. И погледът му ставаше по-блестящ при мисълта за тая нова деятелност, която щеше да развие във възроденото отечество." (Срещите ми с Любена Каравелова. Т. 9, с. 164.)

НОЕМВРИ 4

За Кресненското въстание Вазов написва стихотворението „Македония въстана!" (Вж 1878, ноем. 9.)

НОЕМВРИ 4

Същия ден създава и сатиричното стихотворение „Наший Доктор". (МК, с. 43—44.)

НОЕМВРИ ПРЕДИ 8

Вазов се фотографира в студиото на F. Bauer á Roustchouc et Giurgevo, в униформата си на чиновник с еполети. (Ориг. снимка. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов II Г-9.)

НОЕМВРИ 8

Надписва на Спас Вацов своята снимка, правена при Франсоа Бауер: „За спомен на приятеля ми С. Вацова. 8 ноември 1878. И. Вазов". (Писмо до Спас Вацов, 1878, ноем. 15.)

НОЕМВРИ 9, ГЮРГЕВО

Печата се за пръв път стихотворението „Македония въстана!" (— Българин, II, бр. 105, с. 3, подписано с три звездички.)

НОЕМВРИ 12, ГЮРГЕВО

Излиза първата публикация на стихотворението „Наший Доктор". (— Българин, II, бр. 106, 12 ноем. 1878, с. 3—4, подписано с три звездички.)

НОЕМВРИ 14, ПЛОВДИВ

Печата се за пръв път стихотворението „Марш". (— Марица, I, бр. 32, с. 6, с подпис: И. Вазов.)

НОЕМВРИ 15, РУСЕ

Изпраща в писмо до Вацов снимката си, надписана за него още на 8 ноември.

„Тука новини важни нямаме, — пише му той. — Само туй е, че сега се е възбудил въпрос тука за избора на княза (това, види се, ще стане скоро). За въстанието в Македония се научаваме, че успява. Тука има комитет, който му праща пари и хора. . .

Като те поздравлявам сърдечно

съм твой приятел *И. Вазов*." (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 18—18а.)

ДЕКЕМВРИ 7, ГЮРГЕВО

В пресата излиза съобщение, че редакцията на „Знание" издава „Нова песнопойка", която съдържа народни песни и стихотворения от Каравелов, Ботев, Стамболов и Вазов. (— Българин, II, бр. 113, с. 4.)

ДЕКЕМВРИ ОКОЛО 21

Вазов посещава тежко болния Любен Каравелов един месец преди смъртта му.

„. . . той ме уплаши със своят смъртнобледен и сух вид: очите му бяха хлътнали, но още светяха с виражение и сила; бузите му се бяха слепили о кокала и устните му имаха един досущ безжизнен цвят. Той силно кашляше и аз в смущението си не знаях какво да му кажа за утешение. Но той ме погледна доверчиво и ме успокои с тия думи:

— Това вече не е нищо. . . минуваме още малко дни и ний ще можем да почнем вестника.

Тая надежда го крепеше до последните дни на живота му." (Каравелова изгубихме! ССБП. Т. 9, с. 303.)

ДЕКЕМВРИ 25

Спас Вацов пише на Вазов, че е бил болен, но вече е възстановил здравето си. Изразява „благосклонното" си отношение към стихосбирката на Вазов, разсъждава за „направлението" на неговата „поетическа деятелност". (Вж писмо до Спас Вацов от 1879, ян. 18.)

ДЕКЕМВРИ 29

Вазов написва стихотворението „Рафйе". (Вж 1879, януари 4.)

1878

Поетът прави своя пръв драматически опит:

„Един ден русенският губернатор Акимов, в канцеларията на когото служех, реши да се даде литературно-музикална вечеринка с благотворителна цел и ме покани да напиша някоя лека пиеска за случая. Аз приех и написах за няколко дена фарса „Михалаки чорбаджи", в който всичко е фикция. . . Написана по поръка и много набързо, тя даде материал на някои

мои злобни критици да ме цитират дълго време (още в Пловдив) само като автор на „Михалаки чорбаджи", макар че бях станал вече отдавна известен като автор на „Пряпорец и гусла", „Тъгите на България", „Избавление", „Видул", „Грамада", „Гусла" и пр." (Шишм., с. 198.)

1879

ЯНУАРИ 4, ГЮРГЕВО

Излиза първата публикация на стихотворението „Рафйе", подписано с три звездички, във в. „Българин" (II, бр. 120, с. 3). В МК е със заглавие „Кямиле".

ЯНУАРИ 5

Обнародван е Органическият устав на Източна Румелия. (Радев. Защо. . — Ил. Светлина, X., кн. 4, апр. 1900, с. 4.)

ЯНУАРИ 17 (ИЛИ 18), РУСЕ

Вазов навестява Любен Каравелов.

„Три дена преди да издъхне аз отидох да го посетя. Заварих го, че чете лежишком: той четеше Бокля.

— Какво има ново? — попита ме той.

— Новото е, че народното събрание ще се събере вече в Търново — отговорих аз.

— Що думаш? Ах!. . . сега трябва да се пише, трябва да се работи, а пък аз, дявол го зел, още лежа. . . А кога ще стане събранието?

— На десети февруари!

— Ах — отговори той, — дотогава ще успея и ще вървя право в Търново. . . Сега е време за работа, прибави той, като се позамисли малко. И за да ме увери в скорото си оздравяване, той си повдигна главата от възглавницата, подпря си лактете и ръцете на постелята и се помъчи да седне, но пак си отпусна главата на възглавницата, силно дишащ. . ." (Каравелова изгубихме! ССБП. Т. 9, с. 303—304.)

ЯНУАРИ 18

Пише на приятеля си Спас Вацов: „. . . искам съвършено да си възстановя здравето, което миналото лято беше доволно разстроено. Аз имам нужда от душевно спокойствие, което се старая да съхранявам, като избягвам, по възможности, напряженията и умствените занимания. . .

По същата причина, аз Ви отговарям, че предложението Ви да издадем *една книга от леки лирически стихотворения наши* и *друга от преведени от други славянски поети с биографиите им*, което е превъзходно и което приемам с благодарение, може да се осъществи къде пролет." (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 19—20а.)

ЯНУАРИ 21, РУСЕ

Каравелов завършва жизнения си път.

„На 21 още заранта се зафана агонията му, мъчителна, тежка. На 12 и

половина часа през деня той изпусна дух, обиколен от сродници и приятели.“ (Каравелова изгубихме! ССБП. Т. 9, с. 304).

„С него заедно отидоха в земята и мечтите му да служи изново на свободното ни отечество, което беше тъй много длъжно на горещото му слово да приготви борбата, що доведе избавлението му, отидоха безвременно в гроба и великия дух, и великите нравствени сили на знаменития син на България, тъй много нужни за зиждителната работа в новия й политически живот.“ (Срещите ми с Любена Каравелова. ССБП. Т. 9, с. 164.)

ЯНУАРИ 23

Извършва се погребението на Л. Каравелов. Поетът присъствува.

„Главните улици на града се обкичиха с черни флагове.

Скръбта беше национална.

. . . От черковата погребалното шествие се отправи към Силистренските порти, а оттам към полето за гробищата. Най-напред вървяха всичките ученици. Зад тях беше хорът. Той се съставляваше изключително от сърби, хървати, далматинци и чехи, които бяха дошле да заявят своята скръб и уважение на човекът, който в продължение на двадесет години в Москва, в Нови Сад, в Белград, в Букурещ с перото и със словото прокарваше идеята за славянската солидарност. . .

Каравелова го свалиха в гроба и ний за последен път, като го посипвахме с пръст, казахме прости и вечная памят на человекът, който ще живее повече от всинца нас.“ (Каравелова изгубихме! ССБП. Т. 9, с. 304—305.)

ЯНУАРИ 23

Пише статията „Каравелова изгубихме!“ (Вж — Българин, II, бр. 127, 28 ян. 1879, с. 1—2.)

ЯНУАРИ 28, ГЮРГЕВО

В-к „Българин“ (II, бр. 127, с. 1—2) публикува статията „Каравелова изгубихме!“, подписана с инициал „В“.

ФЕВРУАРИ НАЧАЛОТО

Поради лошото си здравословно състояние Вазов решава да напусне Русе.

„Страдащ постоянно от треска, аз се обърнах за консултация към двама български лекари, немски възпитаници.

След като ме прегледаха грижливо, те почнаха да се съвещават по немски, без да подозират, че разбирам. Като чух, че са засегнати и двата ми дроба („auf beiden Seiten attakiert“), аз се уплаших, да не би това да е начало на туберкулоза, и реших да напусна Русе, тоя град винаги пълен с прах и миазми. За щастие, тъкмо по онова време беше дошел в Русе Марин Дринов, тогава министър на просветата, и ми предложи да отида при него като началник на отделение или — в Берковица, като председател на окръжния съд. Аз разпитах за Берковица и като узнах, че е планински градец, реших да отида там. . .“ (Шишм., с. 54.)

ФЕВРУАРИ 4

Написва стихотворението „Тя коя бе, не попитах". (Вж — Българин, II, бр. 130, с. 3.)

ФЕВРУАРИ 8, ГЮРГЕВО

Излиза първата публикация на стихотворението „Тя коя бе, не попитах" с подзаглавие: „По случай на Народното събрание", подписано с три звездички. В сбирката „Майска китка" е преозаглавено „Хубавица". (— Българин, II, бр. 130, с. 3.)

ФЕВРУАРИ 15

Вазов изпраща телеграма, адресирана „до управляващия съдебния отдел Лукиянов" в Търново, написана на руски език:

„Предлаганата длъжност председател на Берковския съд приемам с благодарност. Очаквам по-нататъшните нареждания на Ваше превъзходителство. Вазов." (Саранов, Н. Вазов като съдия. — Годишник на Соф. университет. Юридически факултет. Т. XXXVIII, 8, 1942—1943, с. 112.)

ФЕВРУАРИ 17, РУСЕ

Русенският губернатор генерал Акимов изпраща телеграма № 1397 до Търново:

„За назначаването на Вазова за председател на берковския съд няма пречки." (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 112.)

ФЕВРУАРИ 19, ТЪРНОВО

Вазов е назначен за председател на Берковския окръжен съд. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 111.)

ФЕВРУАРИ 21, ТЪРНОВО

С писмо № 145 от Управлението на Руския императорски комисар в България, отделение съдебно се известява на Вазов, че е назначен за председател на Берковския окръжен съд със заплата съответстваща на длъжността. Предписва му се веднага да замине за Берковица и след като положи установената клетва, да встъпи в длъжност. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 112.)

МАРТ 7, БЕРКОВИЦА

Вазов напуска Русе и с параход до Лом и оттам с кола през Кутловица пристига в Берковица, където поема новата си длъжност. (Вж телеграма № 15 от 1879, март 8 и Шишм., с. 55.)

„Съдебната зала, дето берковската Темида раздаваше правосъдие, беше една гола и бедна стаичка в конака, служила по-рано за турско мехкеме. ..

В съда се занимавах с членовете на „съдебните правила" и на турския

наказателен закон, а вън от него поетизирах, мечтаях, любех слънцето, свободата и горите. . .

Аз, както и моите другари съдии носехме униформа: фуражка, рединготът със златни еполети и жълти копчета и саби." (Живея в Берковица. ССБП. Т. 19, с. 206—208.)

МАРТ 8, БЕРКОВИЦА

Вазов изпраща служебна телеграма № 15, написана на руски, че на 7 март е пристигнал в Берковица, положил е клетва и е встъпил в длъжност. Изразява и желанието си да участвува в политическия живот на страната: „Най-покорно моля разрешението на Ваше превъзходителство да замина за Търново, за да се възползувам от правото на депутат в Народното събрание." Върху телеграмата му е поставена резолюция на руски език: „Да се отговори на г. Вазова, че право да бъде депутат по разпореждане на Императорския комисар остава да. . . (не се чете!) С. Л. " (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 113.)

МАРТ 11, ГЮРГЕВО

В. „Българин" (II, бр.139, с. 4.) печата съобщение, че Вазов е назначен за председател на окръжния съд в Берковица, и изказва увереност, че това „е момъкът, който няма да посрами постът, за който са назначава".

АПРИЛ 17

Първото българско Велико народно събрание избира за княз Александър Батенберг. (История на България. 2 изд., Т. II. С., 1962, с. 17.)

„Поздравлявам те най-сърдечно и ти честита новоизбраний бълг. княз Александър Батембе[р]гский" — пише Вазов на приятеля си Спас Вацов в Аграм. (Вж Писмо до Спас Вацов от 1879, апр. 21.)

АПРИЛ ПРЕДИ 21, АГРАМ

Спас Вацов изпраща на Вазов свои стихове за мнение и му предлага да участвува в сборника, който проектира да издаде. (Вж писмо до Спас Вацов от 1879, апр. 21.)

АПРИЛ 21, БЕРКОВИЦА

„Твоите любовни (лирически) стихотворения — пише поетът на приятеля си Спас Вацов, — са написани леко и с изящество и са твърде хубави, за това занимавай се с постоянство по тая част (поезията), която тъй много любиш и за която имаш дарование."

Относно предложението да участвува в проектирания сборник добавя: „с удоволствие приемам, но не зная дали ще мога да го изпълна защото в новата си длъжност неимоверно съм претоварен с работа и не ми остая ни време ни воля да пиша".

Съобщава намерението си да пише писмо на Н. Доганов, изпълняващ длъжност председател на Градския съвет на Русе или до самия председател

Данев, член на училищния съвет с молба и препоръки Спас Вацов да бъде назначен за учител в Русе. (Писмо. БИА при НБКМ. ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 21—21а.)

ЮНИ ПРЕДИ 23

Пише стихотворението „Грабвам лирата и свиря".

ЮНИ 23, СОФИЯ

„Витоша" (I, бр. 8, с. 2) помества две стихотворения на Вазов: „Сбогом на Витош-планина" (публикувано за пръв път в „Напредък", X, бр. 58, 6 септ. 1875), и „Грабвам лирата и свиря" — непечатано.

ЮЛИ 19, БЕРКОВИЦА

Написва стихотворението „Настоящий гражданский химн", в което бичува пошлостта, кражбата, подлостта и кариеризма.

ЮЛИ 26, РУСЕ

Печата се за пръв път стихотворението „Настоящий гражданский химн", подписано с три звездички. (— Българин, II, бр. 178, с. 3.)

АВГУСТ 19, СОФИЯ

В. „Витоша" (I, бр. 23, с. 3) публикува дописката „От Лом до София през Берковица" с подпис „П", в която се изтъква голямата изостаналост на Берковския край и неправилната политика на окръжния управител. Прави се препоръка да бъдат сменени някои членове на градския и окръжния съвет, а също и един от членовете на окръжния съд — Иван Стоянов.

СЕПТЕМВРИ 16, 18^{30} Ч., БЕРКОВИЦА

На път за Румъния княз Батенберг пристига в Берковица. Особена благосклонност проявява към Вазов, на когото казва, че стиховете му са широко известни и че той и занапред трябва да обогатява българската поезия. Кани го да присъствува на уредената в негова (на Батенберг) чест вечеря. (— Витоша, I, бр. 34, 22 септ. 1879, с. 3—4.)

СЕПТЕМВРИ 17, СУТРИНТА

Князът прави преглед на 21-ва Берковска дружина и, изпратен от множество народ и войници, напуска Берковица на път за Лом-паланка. (— Витоша, I, бр. 34, 22 септ. 1879, с. 3—4.)

СЕПТЕМВРИ 22, СОФИЯ

В. „Витоша (I, бр. 34, с. 3—4) публикува дописка, изпратена от Берковица, с подпис „Б" за пребиваването на княз Батенберг в града. Между другото предава и думите на княза, отправени към Вазов, „че вече периода

на войните и потрясенията на България премина и настава период за умствена работа и развитие и ся отваря поприще за музите и затова той, като поет, длъжен е в песни да предаде на потомството великите преврати и събития, на които всички бяхме свидетели, а най-вече, прибави князът, в българските песни тряба да звучи името на нашият велик Цар-Освободител. Последните две думи, Князът, който говореше по французки, изрече ги на български."

ОКТОМВРИ 5

Като председател на съда Вазов подписва писмо № 601 на Окръжния съд в Берковица, с което нарежда на берковския окръжен пристав да доведе от с. Бистрилица селяните: Иван Георгин, сина му Филип Иванов, Петър Ценин, Генко Истатков и Митар Георгин. За секретар се е подписал: М. Петров. (ССБП. Т. 20, с.24.)

ОКТОМВРИ 6, 18 ЧАСА

На връщане от Румъния княз Батенберг пристига в Берковица и остава до 10 часа на следващия ден. (— Витоша, I, бр. 38, с. 4, кол. 3.)

ОКТОМВРИ 16

Вазов като председател на Берковския окръжен съд подписва писмо № 619, с което нарежда на берковския окръжен пристав да призове чрез стражар Рангел Ангелов от с. Винице, Берковско, във връзка с делото на Коста Пастармаджията от Лом-паланка. За секретар се е подписал М. Петров. ССБП. Т. 20, с. 24.)

НОЕМВРИ 7

Спас Вацов телеграфира на поета, че в Берковица пристига К. Иречек. Вазов веднага се погрижва да намери квартира за госта и изпраща стражари, които да го посрещнат. Те го очакват до полунощ, но той не идва, тъй като е останал да преспи в Кутловица. (Иречек, К. Български дневник. Т. I, 1930, с. 15—16. Вж и писмо до Сп. Вацов от 11 ноем. 1879.)

НОЕМВРИ 8, СУТРИНТА, БЕРКОВИЦА

Константин Иречек пристига в града. За посещението си в Берковица той бележи в дневника си:

„*Берковица*. Голямо село, дълги улици, нищо забележително, надписи и цифри по къщята. Часът е 9. Слязох в хотела на една сръбкиня. Реших да потърся поета, сега председател на окръжния съд, Вазов. Отидох на пощата, немски говорещ чиновник (сърбин?). Стражари ме заведоха при Вазова, тъкмо заседаваше окръжният съд, членовете в европейски и селски дрехи. . . С Вазова отидохме в хотела и там с него няколко минути говорихме за поезия, литература, новобългарската политика. Той е от Сопот, бил дълго време и в Перник, много би искал да се махне оттук; знае основно моята история; изглед от Ком на Рила, Витоша, македонските планини и Пловдивското поле: бил там горе с околийския началник Иванов поради изве-

стието, че сърбите поставили там граничен знак, излязло вярно. . .“ (Иречек, К. Български дневник. Т. I. 1930, с. 15—16.)

Впечатленията си от Иречек Вазов предава в писмо до приятеля си Спас Вацов в Лом:

„. . .той е човек със сичките качества и дарба, които могат да очароват когото и да е. С една реч аз ти благодаря, за дето не си пропуснал тоя случай да ме познакомиш със знаменития наш историограф. Удиви ме същолеснината с която говори български, което никога не си бих представил.“ (Вж писмо до Спас Вацов от 1879, ноем. 11.)

НОЕМВРИ ПРЕДИ 11

Вазов пише на Спас Вацов:

Гогол да бяхази, при нашите хора,
щях да спиша нещо като *Ревизора*.
Тук ще найдеш люде, типове таквиз,
що не ще да срещнеш от Крим до Париз.
Нашите граждáне в нищо нужда нямат,
техний идеал е само за да дрямат,
и за клуб им служи Вакуфският хан,
де едвам се виждат в гъстият думан.

. . . . . .

На никой,обаче, артист ил поет,
който в красотата търси вдъхновенье
аз не бих съветвал да доде при мене.
Или филологът, който се гордей
с язика, без друго тук ще подлудей.
Колко си изплащат клетите глаголи!
Тук язикът наши от вратът се коли.
Наместо „поръчах“ казват „запрещах“
и „отказах“ думат вместо „припознах“,
на втория — *двеки*, на мъжът *она*;
турлак на селякът, на войник: *война*!“
Гаче всите тия преблажени хора
урок са зимали от дяда Богора!

(Вж писмо до Сп. Вацов от 1879, ноем. 11.)

НОЕМВРИ 11

В писмо до Спас Вацов го информира за литературната си дейност:

„Аз сега, по тие дълги нощи съм се завзел да пиша една поема или подобре повест, извлечена из шопский живот, под название „Грамада“. Сюжетя ѝ заех от един процес, който стана тука. Дошъл съм до половината, и като я свърша, ща побързам да я напечатам. Впрочем и сега мога да туря в някой вестник началото ѝ.“

В писмото си Вазов прилага и стихотворното си „Писмо до приятеля ми г. С. Вацов“ с разрешение, ако желае, да го даде да се публикува. (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 23—24а.)

НОЕМВРИ 16

Завършва поемата „Грамада“. (Вж — Българска илюстрация, I, св. 2, с. 15—16, св. 3, с. 6—8, 10.)

Репортер на сп. „Светлина“ след разговор с Вазов през 1905 г. публикува следните подробности:

„Един селянин от село Охрид дал тъжба против съселяните си, че го биле проклели по начина, който се изобразява в „Грамада“. Тая тъжба естествено била оставена без удовлетворение, но тя не остала без последствие в душата на поета. . .“ (В: Посещение на г. Вазова. (Из интимния живот на нашите знаменитости) —Светлина, XIII, кн. 11—12, ноем. — дек. 1905, с. 7—9.)

НОЕМВРИ 29, СОФИЯ

В. „Целокупна България“ (I, бр. 40, с. 2 — 3) помества стихотворното писмо на Вазов под заглавие „Новости из наший град. (Писмо до приятеля ми г. С. Вацов)“, подписано с инициал „В“.

ДЕКЕМВРИ 22

Д-р Чобанов уведомява чрез пресата, че организираната от него лотария, чиято главна печалба ще бъде конят му, ще се тегли на 10 януари. Умолява лицата, които са получили билети, да отчетат стойността им. (—Витоша, I, бр. 5, дек. 22.)

Този оригинален начин на д-р Чобанов да продаде коня си чрез лотария прави на Вазов много силно впечатление и той го увековечава в романа си „Нова земя“. (Стойчев, Ив. Иван Вазов и д-р Чобанов, с. 10, МИВ.)

1879

Излиза от печат „Видул, тракийска идилия и писмо до г-на С. Вацова. „София, печ. Янко С. Ковачев, 1879, 29 с. 8°. Цена 1 франк.“

1879

Вазов се записва за „спомоществовател“ на книгата на С. С. Бобчев „Руско-турската война 1877—1878 г.“, издадена в Търново, 1879 г. Още преди излизането ѝ от печат внася изцяло стойността ѝ. (Вж Бобчев, С. С. Руско-турската война. 1879, списък на спомоществователите.)

1879, СОПОТ

Сестрата на Вазов Анка встъпва във втори брак с Димо Ив. Пачев, търговец. От тоя брак има деца: Иван, Галинка, Събка и Николинка. (Вазов,Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 34.)

1880

ЯНУАРИ

Вазов написва стихотворението „На детето“ (публикувано за пръв път в Българска илюстрация, I, св. 1, 1880, с. 16 с подпис: И. Вазов).

„Израз е на моите горчиви наблюдения. Бях почнал именно вече в Берковица да се взирам по-сериозно в живота и това ме направи песимист. Що съм го написал, не помня. То не е лошо.“ (Шишм., с. 199.)

ЯНУАРИ 16

Членът на Окръжния съд Ив. Стоянов прави оглед във връзка със заведеното от братя Игнатеви дело срещу Иванчо Попов, че владее незаконно място, което им принадлежи.

Иванчо Попов се явява пред Вазов и прави оплакване, че Иван Стоянов по време на огледа се напил и започнал да бие свидетелите. (—Витоша, I, бр. 73, 1 март, 1880, с. 3.)

ЯНУАРИ 16

Вазов като председател на окръжния съд подписва продажния акт, с който Николчо Митрев Чиревар продава на Васил Аралампиев едно лозе в Майле Баири. (Акт. МИВ, 236.)

ЯНУАРИ 21

Иван Вазов разглежда делото на братя Игнатеви срещу Иванчо Попов и го решава в тяхна полза. (—Витоша, I, бр. 73, 1 март, 1880, с. 3.)

ЯНУАРИ 23, СОФИЯ

В рубриката си „Книжевност“ в. „Витоша“ помества кратък положителен отзив за поемата „Видул“.

„. . .ний нямаме прочее поетическа дарба и не можем да се произнесем върху ценността на това изящно съчинение. До колкото виждаме обаче и можем да съдим, забележваме, че и този път г-н Вазов се отличава със своят поетический дух и книжката му заслужава особена препоръка. От наша страна, желали бихме, щото българската интелигенция да оцени това изящно дело и да насърчи с това издателят ѝ, младият наш поет.“ (—Витоша, I, бр. 63, с. 4, кол. 1.)

ЯНУАРИ 25, ПЛОВДИВ

Излиза за пръв път публикацията на поемата „Самуил или Мечтания на Перник“, подписана с инициал „В“. (—Марица, III, бр. 155.)

ФЕВРУАРИ 6, ЛОМ

Спас Вацов изпраща писмо на Вазов. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, февр. 13.)

ФЕВРУАРИ 9

В. „Витоша“ (I, бр. 68, с. 3, кол. 3) публикува предупреждение, че ще обнародва факти за „волни и неволни“ грешки на Берковския окръжен съд, ако не се вземат мерки за подобряване на работата му:

„От няколко време насам ний слушаме доста оплаквания срещу Берковский окръжен съд. Нам е жалко, като известявами тая неблагоприятна новина за тоя Съд, но ний правим това с цел, щото съставът на този съд за напред да бъде по-безпристрастен, по-предосторожен и по-внимателен в извръшваньето на длъжностите си. . .“

ФЕВРУАРИ 12

Чрез пресата се съобщава, че излиза от печат „Майска китка“. (—Марица, III, бр. 160.)

„Тая ми сбирка съдържа стихотворения, писани още в 1874 г. в Сопот, но я напечатах тепърва в 1880 г. — изповядва Вазов. — . . .Още Данов, който напечата първото издание, ми забеляза, че в нея вътре има много стихотворения „учкура-якън“. . .Сега просто ме е срам, че съм печатал такива цинични неща. Но аз бях тогава под силното влияние на Парни, па и нямаше още у мене самокритика.“ (Шишм., с. 210.)

ФЕВРУАРИ 12, ВЕЧЕРТА

Вазов се среща с ломския акцизен надзирател Коста, който му предава поздрави от приятеля му Спас Вацов. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, февр. 13.)

ФЕВРУАРИ 13

Отговаря на запитването на Спас Вацов в писмото му от 6 февр. с. г.:

„Предупреждавам Ви, че „Видул“, както го виждам напечатан никак ми се не аресва и се разкайвам защо пуснах на свят едно слабо произведение. . .Да Ви характеризувам „Видула“ с малко думи: това е едно непрекъснато описание на природни картини и тихий селски живот. Освен това, във „Видула“ не видите никакви страсти, борба и душевни проявления, които да говорят на сърцето! . . .Със същата откровеност казвам, че „Грамада“ е нещо съвсем противоположно на „Видула“, нещо хубаво.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Спас Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 25—26а.)

ФЕВРУАРИ 16

„Български глас“ (I, бр. 16, с. 3—4) публикува началото на „Грамада. (Съвременно съчинение из шопский живот)“, придружено от следната бележка под линия:

„За да задоволя любопитството и отговоря на мнозина приятели, които ме запитват за поемата „Грамада“, скорошното появление на която се бе известило, но което по някои причини ще закъснее до неопределено време, аз молих почитаемата редакция на „Български глас“ да обнародва в листът си настоящето извлечение из казаната поема. Вазов.“

ФЕВРУАРИ 16, СОФИЯ

Петър Панделиев Карапетров — Черновежд, секретар на Върховното съдилище, скрит под инициали „П. П. К.“, излиза в пресата с нападки срещу Вазов:

„Освен това ние си позволяваме най-искрено да кажем Г-ну Вазову, че той по-добре ще стори, ако бъде или само поет, в което ще по да сполучи, или само съдия: но ако предпочита това последнйото звание, той трябва да прочита по-често и по-внимателно Временните Правила за устройството на съдебната част в България, както и другите материални закони по тая част, за да не прави неволно, от незнание такива погрешки, каквито ся е случвало да прави понякога по делата на службата си при извършването на съдебните решения и присъди. . .

Ако му остава повече време свободно от заниманието по длъжностите на службата му, г-н Вазов нека не пише само поезии, но да напише нещо и по своята част, по народното, обичайното право, което на сегашното време по-полезно и по-потребно е за народа, отколкото „Видул“, който твърде малко ни е полезен сега. . .Или пък, ако се е залюбил в поезията Г-н Вазов нека посвети себи си на поетското, писателското поприще, и тогава ще има доста свободно време да мисли само за едно нещо, па да си въобразява и да ся возхищава, колкото ще с лирата си, по хубавите и романтични берковски места; да си пише колкото ще и каквито му е драго идилии и поезии, а така, както е сега, той не ще бъде нито отличен поет, нито достоен съдия — ще бъде никакъв. Г-н Вазов знае, че „две дини под една мишница не могат да ся носят“.“ (—Витоша, I, бр. 69, с. 4, кол. 2, под загл. „Една забележка“.)

ФЕВРУАРИ СЛЕД 16

В отговор на нападките на П. Карапетров Вазов му посвещава две епиграми

„На П.П.К.

Ти Зоиле строги във балканска блуза,
много зле изпсува бедната ми муза.
Ти моите песни да покрийш със срам
на цял свет ги сочиш, викаш въз поетът,
и тъй правиш сички кой съм да усетат.
Аз пък твойта проза с почит най-голям
йоще вчера заран хвърлих я на сметът.

II

Да, всякой длъжен е да прави
туй за което е роден,
логичен си ти тоя ден,
приимам тез резони прави;

певецът трябва да й певец,
съдията да съди
а вчерашний подлец —
такъв и днес да бъде!“

(Вж писмо до Сп. Вазов от 1880, февр. 27.)

ФЕВРУАРИ 23

„Български глас“ (I, бр. 18, с. 1—2) публикува втори откъс от „Грамада“

ФЕВРУАРИ 27

Вазов иска мнението на Спас Вацов относно два варианта на един и същ куплет от стихотворението „Поздравление към Н. Височество княза Александра I".

(Отнася се към княза):

Теб, честта е, твой е дел
наште сълзи да добършиш.
Пред теб има славна цел.
Теб се пада, бъди смел
епопеята да свършиш.

Или:

Господарю! Твой е дел
наш народ в едно да свържеш.
Пред теб стои славна цел:
Теб се пада! Бъди смел
епопеята да свършиш.

В писмото си добавя, че П. П. К. (Петър Карапетров) е „бивш турски шпионин в Цариград и злоупотребител на народни пари". (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 27—28.)

МАРТ 1

Иванчо Попов, който е изгубил заведеното срещу него дело, разглеждано от Иван Вазов на 21 януари с. г., обвинява чрез печата поета, че е допуснал за свидетели по делото роднини на обвинителите и на направената му по този повод бележка го заплашил, че ще му турне една халка на устните и ще го води из пазара като мечка. След това решил делото, без да разпитва свидетелите. (—Витоша, I, бр. 73, 1 март 1880, с. 3.)

МАРТ 8

В. „Витоша" (I, бр. 75, с. 3, кол. 1—2) помества дописка, подписана „Един гражданин", в която се описва как се раздава правосъдие в Берковица и как „поети като г-на Вазова, които си дават различни епитети пред хората. . . като: консерватист, либерал, комунист и др. т. п.", си гледат работата.

„Трябва да ся забележи още, че двамата постоянни членове Юрдан Иванов и Ив. Стоянов са личности почти съвсем неграмотни (безкнижни), но твърде кисели и надути, защото са търговци и роднина с всичките почти жители от градът (съпругата на Ив. Ст. е туркиня), сир. с турците и българите; освен това те си живеят добре с г. Ив. Вазов, прочее няма за какво да ся грижат и пощат Временните правила; ами си ходят честичко по Комарево (гдето са магазините с вино на цял град), от гдето председателят се връща в такова поетическо положение, щото не може да ся държи на краката си от драгост. . ."

В рубриката „Разни" на същия брой на „Витоша" (стр. 4, кол. 2) е поместена друга нападка срещу Вазов:

„. . .председателят на един съд едвам що не е захванал да пише решенията и присъдите в поезия. За доказателство на това що казвами, ний молим читателите си да прочетат поезията „Грамада", обнародвана в последните бройве на вестник „Българский глас", в която ще видят, че ся споменува за лица, които ся съдят сега в един окръжен съд, а писателят на тая поезия е председател на тоя съд. . ."

МАРТ 19

В дописка, подписана „Един селянин“, недоброжелател злослови по адрес на Вазов:

„Раздава ся слух из градът, че г. Иван Вазов, председателят на тукашният окружний съд, или по тукашно му наречен „председателят с червената фурашка“ (наистенна Господство му ходи в делник само с фурашка бшита с чървени шарени украйки; а в празник — с калъч прекачен чрез плечо с чървена широка до 4—5 пръста лента, сюртук с лъскъви метални чески копчета и еполети) бил плащал на почетните членове само по 45 франка в месяц; и ги карал да подписват, че приимали 90 франка. . .

Такожде ся слуша, че негово висококлагородие (тая титла я претендира от всякиго, с изключение на селяните на които казвал да му викат *братушка*) бил отишел с жандарми в окр. болница и на сила извадил от там една публична болна. . .“ (—Витоша, бр. 78, с. 3, кол. 3.)

МАРТ 19

Княз Батенберг на връщане от Русия, където е бил по случай 25-годишния юбилей на Царя Освободител, минава през Берковица.

Вазов го приветствува със стихотворението „Поздравление към Негово Височество княз Александра I“.

Стихотворението е датирано „19 март“, въпреки че е било написано порано (вж писмо до Вацов от 27 февр. 1880). Датата е вероятно на деня, в който е било прочетено пред княза.

МАРТ ПРЕДИ 22

Вазов изпраща писмо до редакцията на вестник „Витоша“, с което иска да бъдат опровергани като неверни поместените срещу него дописки във вестника. (Вж — Витоша, I, бр. 79, 22 март 1880, с. 4.)

Опровержение на дописките във „Витоша“ срещу Окръжния съд и лично срещу него поетът изпраща и до вестник „Целокупна България“.

Петко Славейков обаче не го отпечатва. (Стойчев. Иван Вазов и д-р Хр. Чобанов, с. 12. Ръкопис МИВ.)

МАРТ 22, СОФИЯ

Редакцията на в. „Витоша“ отговаря:

„Г-н И. Вазов, председател на Берковский окръжен съд, ни праща една бележка, с която ни моли да опровергаем дописките, поместени в предишните бройве на вестникът ни против негова милост, като ни заплашва същевремено, че отговорността щяла да падне върху нас. . .От наша страна няма защо да ся боим от заплашванията на един съдия, особено когато той, както ся вижда работата, не ще бъде в състояние да докаже неточността на писаното против него . . . Ако проче г-н Вазов желае да го почитат българите и да го не укоряват публично, той трябва да си изпълнява точно и чистосъвестно своите длъжности. . .“ (—Витоша, I, бр. 79, с. 4, кол. 1—2.)

МАРТ 22, БЕРКОВИЦА

„Не знам дали г. Данов е изпратил в София от книгата ми „Майска китка" (това название, твърде претенциозно и твърде вулгарно в същото време, ѝ го е дал не знам защо Данов) — пише Вазов на Светослав Миларов. — Тая книжка съдържа: елегии, сонети, послания, песни, романси, епиграми и разни други стихотворения с леко и любовно съдържание. Както ще видите, тя има характер съвсем отличен от „Видул", аз бих желал да зная и за нея вашето просветено мнение." (Писмо. БИА при НБКМ, ф.112, арх. ед. 33, л. 1.)

МАРТ 26

Излиза първата публикация на стихотворението „Поздравление към Негово Височество Княза Александра I" с подпис: „И. Вазов". (—Български глас, I, бр. 27, с. 1.)

МАРТ 27

Братът на поета, д-р Кирко Вазов, е назначен за околийски лекар в Старозагорска околия. (Свидетелство № 29 от 22 апр. 1886. МИВ, 137.)

МАРТ

Написва стихотворението „Подир погребението" с философски размисли за живота и смъртта. (Гусла, с. 43—45.)

АПРИЛ ПРЕДИ 5

Вазов завежда дело пред Берковския съд срещу д-р Чобанов, когото обвинява като автор на дописките, публикувани във в. „Витоша". От редакцията на вестника иска да му бъде съобщено официално името на автора и да му бъде предаден и самият ръкопис. (Вж —Витоша, I, бр. 82, 5 април 1880.)

АПРИЛ 5

„Витоша" (I, бр. 82, с. 3, кол. 1) публикува антрефиле под заглавие „Съдебна тактика", в която иронизира Вазов, че не познава закона, защото делото, което с завел срещу д-р Чобанов, не е подсъдно на Берковския, а на Софийския съд съгласно принципа за местоизвършването на престъплението.

„Догдето се готвяхме да отговорим на почитаемия Берковски съд върху незаконната му постъпка, като е обвинил г-н д-р Чобанов за дописник на „Витоша", без да е положително уверен, получаваме и друга телеграма от председателя на същия съд г-н Вазов, който ни заповядва да му съобщим името на дописника и да му изпратим оригиналът. Това не показва ли доста ясно, че председателят на Окръжний съд в Берковица няма никакво понятие от правосъдие и съдебна тактика. . ."

АПРИЛ ПРЕДИ 7

Берковският съд под председателството на Вазов разглежда тъжбата на Еленко Атанасов срещу Михал Първанов, че едно от кучетата му е изяло 19 ярета и агнета. Съдът натоварва Герасим Истатиев да установи загубата, която е претърпял Еленко Атанасов, и отлага делото. (—Знаме, II, бр. 48, 12 окт. 1896, с. 2, и Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 36.)

АПРИЛ 7

Продължава да се разглежда делото на Еленко Атанасов срещу М. Първанов. (—Знаме, II, бр. 48, 12 окт. 1896, с. 2—3.)

АПРИЛ 12

Съдът прочита присъдата по делото на Еленко Атанасов срещу М. Първанов на основание 811 ст. от Временните Съд. Правила:

„Кучето на Михал Първанов да ся убие, съгласно с духът на 170 — от Отомански наказателен законник и овчарят Георги Пчелинджията от с. Слатина да плати възнаграждение на Еленко Атанасов 180 гроша.

Тая пресъда е неокончателна и се прочете в окончателна форма на 12 априлия 1880 година от който ден се почва двенеделний срок за обтъжването пред Софийский Съд съгласно 885 и 863 т. от Врем. Съд. Правила.“ (Присъда №132 на Берковский Окръжен Съд. — Знаме, II, бр. 48, 12 окт. 1896, с. 2—3, и Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 37—39.)

АПРИЛ 17, 10 Ч. И 1 М., БЕРКОВИЦА

Изпраща телеграма до министъра на правосъдието в София:

„Покорно моля разрешение за седмичен отпуск до София. . .Председател Окружного суда. Вазов.“

АПРИЛ 17, 10 Ч. И 30 М., СОФИЯ

Телеграмата се получава в столицата и министърът слага резолюция:

„Разрешавам. Х. Стоянов.“ От негово име е изпратена телеграма на Вазов в Берковица: „Исканый Ви седмичен отпуск до София разрешавам. Министр Правосъдия.“ (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 111 и с. 113, където погрешно е дадено 17/II вм. 17/IV.)

АПРИЛ 17?, СОФИЯ

Вероятно още същия ден Вазов пристига в столицата. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 111.)

„Аз я посетих тогава, идяйки от Берковица, във величествен каяфет. . . носях еполети на черния редингот с жълти лъскави копчета на гърдите, на левия ми хълбок блещеше дръжката на шпага. Аз бях председател на Берковския окръжен съд! А г. Бурмов беше председател на Министерския съвет. Една от първите му заповеди до съдебните чиновници в България беше да облекат незабавно парадната форма на руски статски съветник.

Моето появяване в кафенето на хотел „Искър“, дето слязох — най-пър-

вия хотел тогава, — предизвика възхищение и иронически усмивки по устните на присъствующите.“ (София на 1880 година. ССБП. Т. 9, с. 334.)

АПРИЛ 18?, СУТРИНТА

Спас Вацов посещава приятеля си в хотела и като го вижда облечен във „войнственото му рухо“, се изсмива гръмогласно.

„— За бога, по-скоро облечете други дрехи. . .тук никой не носи тия чудеса. . .“

ПО ОБЯД

В ресторанта на хотел „София“, където обядва, поетът се среща с Петко Каравелов и Стефан Стамболов. (София на 1880 година. ССБП. Т.9, с. 334—336.)

АПРИЛ 19, СОФИЯ

„Целокупна България“ (бр. 75) в статия „На една кола грънци една сопа стига“ критикува редакцията на „Витоша“, че „по повод на това, гдето Берковския съдебен председател г. И. Вазов повикал клеветника-дописник Витошин — д-р Чобанов, не отговаря зарад хулите, пръснати в листа и против същия Вазов — а влиза в бакалски разсъждения за свободата на печата. . .“ (Стойчев. Иван Вазов и д-р Чобанов, с. 13. МИВ.)

АПРИЛ 23

Написва стихотворението „Провинциал в столицата“. (Вж —Целокупна България, I, бр. 77, 30 апр. 1880, с. 3.)

АПРИЛ 24

В Министерството на правосъдието се получава молбата на Вазов, адресирана до министъра на правосъдието:

„Понеже имам някои частни работи в София, то покорно Ви моля да ми разрешите отпуск за една неделя, за да дода до Столицата, в който случай ще оставя, като изпълняващ длъжността ми, старшия член във вверения ми съд, Ю. Шишков.“ (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 114.)

АПРИЛ 30, БЕРКОВИЦА

Вазов в писмо до Св. Миларов, съредактор на в. „Целокупна България“, го моли да внесе в стихотворението „Провинциал в столицата“ някои поправки, преди да го отпечата:

„Не ме критикувайте за тая ми мелочност. Аз съм привикнал строго да се взирам във всичко, що печатам. Търпеливостта и обмислюването са необходими за слабите дарования.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. 112, арх. ед. 152, л. 1—2.)

АПРИЛ 30

Същия ден излиза първата публикация на стихотворението „Провинциал в столицата“ без поправките, които авторът му желае, тъй като писмото му е закъсняло. (—Целокупна България, I, бр. 77, с. 3, подпис „В“. В ПСС датата е: София по Великден 1880.)

МАЙ 7

„Витоша“ публикува дописка, подписана „Един пътник“, насочена срещу Вазов и в защита на д-р Чобанов. Нападките са смекчени с уговорки, че на споменатите слухове не може да се вярва.

Бил чувал за Вазов, че по време на робството, „ходял и седял по цели дни по Цариградският мост (Галата кюпрюсю) и гледал на рибите, които плували спокойно в морската вода и тъй си преминувал времето, като черпал из черноморските вълни поетически настроения (които днеска той излива във форма на идилии по свободните български широки полета) после няколко време бил паспортчия, после терджоманин; а днеска до толкова умаян и заблуден от положението си щото като ся среща и с дърветата вика: на страна!. . .“ (—Витоша, I, бр. 90, с. 2, кол. 3, с. 3, кол. 1.)

МАЙ 25, ПЛОВДИВ

В Пловдив пристига майката на генерал Скобелев. Първата ѝ грижа била да скрои дрехи и шапки за децата в сиропиталището. (—Народний глас, II, бр. 88, 27 май 1880, с. 2. Вж. 1881, апр. 17 — епитафия от Вазов по случай смъртта ѝ.)

ЮНИ 25

Д-р Чобанов издава медицинско свидетелство на Вазов, че „цяла зима и сега“ страда с „ужасни болежки от Reumatismus“ и е необходимо да прави бани „поне два месеца“. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 114—115.)

ЮНИ

Богдан Горанов, началник в Министерството на народното просвещение, предлага на Вазов да го назначи „професор“ в Кюстендилското реално училище. Вазов телеграфически отговаря, че би желал такава или подходяща работа в София. На повторното предложение за Кюстендил той забавя да даде отговор. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, юли 13.)

ЮЛИ 9

С рапорт до министъра на правосъдието иска месечен отпуск, за да отиде да се лекува на водите в Мехадия. Прилага медицинското свидетелство от 25 юни. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 114.)

ЮЛИ ПРЕДИ 13

Написва поемата „Моята съседка Гмитра".

„От скука, досада за неизвестността на положението ми, от материални стеснения и домашни грижи аз написах, трагедия, ще речеш, не! комическа поема „Моята съседка". „(Вж писмо до Спас Вацов от 1880, юли 13.)

„Гмитра беше воденичарка. Мъж ѝ я би за причините, изложени в поемата. Това ми разказа Зихра (Пеша). Познавах и двамата. Бяха ми съседи. Тая хумористична поемка написах, след като бях чел Хайневото стихотворение Vitzli—Putzli." (Шишм., с. 234.)

ЮЛИ 13

Загрижен за служебното си положение, Вазов споделя в писмо до Спас Вацов: „. . .както гледам по работите, аз ща остана висящ, като кон над празна торба, щом се разтуря тукашният съд, което няма да се забави твърде. . .Да ти кажа открито, аз искам да си остана по съдебната част, но да видим що ще каже моя министър, който споделя тоз предразсъдък, че човек, който пише поезия и се храни с фантазии сявга, не може добър чиновник да бъде. Както видите, това понятие вреди на моята кариера значително и затова аз винаги се заричам да не пиша вече. Но ето крастата ме не остая." (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Спас Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 29—30.)

ЮЛИ 13, ВЕЧЕРТА

Филип Филчев, приятел на Вазов от времето на работата им в канцеларията на руския губернатор в Русе, минава през Берковица и му съобщава, че е говорил с министъра на правосъдието Христо Стоянов, от когото е узнал, че възнамерява да премести Вазов под ведомството на Министерството на просветата. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, юли 13.)

ЮЛИ 14

Дописва писмото си от предишния ден и в постскриптум пита Вацов дали знае нещо за назначаването му на служба под ведомството на Министерството на просветата. (Писмо до Спас Вацов от 1880, юли 13. БИА при НБКМ, ф. Спас Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 29—30.)

ЮЛИ

Вазов пристига в София по служебна работа. За известността на поемата си „Грамада" разказва:

„Петко Каравелов. . .при среща на улицата ми каза: „Вазов, само едно нещо по-хубаво съм чел от „Грамада": Шевченковата „Катерина"! „Грамада" ми донесе обаче и едно огорчение. С. Вацов ми предложи и аз приех да се представя на Петка Славейкова, министър тогава и мой високо почитан учител в поезията. Беше юлски зноен ден и помня, че го заварихме дома му без жилетка и по риза, разговаряйки се с куп депутати. След първите разменени думи той ми каза изведнаж:

— Четох вашата „Грамада". Това е последния проблясък на един угасающ талант!. . .

Излязох си попарен от тая смъртна присъда". (Вазов, И. Живея в Берковица. —Реч, IV, бр. 857, 1909.)

АВГУСТ ПРЕДИ 27

Майката на Вазов му съобщава, че приятелите му настояват да се пресели по-скоро при тях в Пловдив. (Шишм., с. 57.)

АВГУСТ 27

Князът издава указ №483 за преместването на Вазов като помощник-прокурор във Видинския окръжен съд. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 115.)

СЕПТЕМВРИ 1

Министерството на правосъдието уведомява Вазов, че е преместен на длъжност помощник-прокурор във Видин. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 115.)

СЕПТЕМВРИ 1

Берковският окръжен съд издава свидетелство №652, подписано от Вазов с което удостоверява, че д-р Чобанов успешно е извършвал адвокатура пред съда, явявайки се по разни дела в продължение на година и половина (т.е. от 1 март 1879 до 1 септ. 1880 г.). (Свидетелство №652 от 1 септ. 1880 — Арх. сб. на НИХБ, инв. №4.)

СЕПТЕМВРИ 1

Георги Вазов напуска Юнкерското училище в Одеса. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 36.)

СЕПТЕМВРИ 15

Считайки назначаването си във Видин за понижение, Вазов съобщава телеграфически на министъра на правосъдието, че поради домашни обстоятелства и други повелителни причини се отказва от предложената му нова длъжност и поднася оставката си. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 115.)

СЕПТЕМВРИ ПРЕДИ 17

Вазов по съвета на Спас Вацов иска да бъде назначен за „учител на язиците" в подведомственото на Вацов училище в Лом, но получава телеграфически отказ от министъра на просвещението, понеже исканата длъжност не била вакантна. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, септ. 17.)

СЕПТЕМВРИ 17

„Приятелю, виждам, че си истинал към мене и избягваш и срещания и споменания вече, а това, вярвай ми, е твърде тежко, едно защото твоята дружба ми е била всегда едно утешение, а друго, защото не се чувствувам виноват спрямо тебе, за такова охладяване" — пише на Вацов. (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 31—32а.)

СЕПТЕМВРИ 18

Министърът на правосъдието съобщава на Вазов с телеграма, че съгласно неговото желание е уволнен от длъжността помощник-прокурор при Видинския окръжен съд. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 116.)

СЕПТЕМВРИ 18

Напуска Берковица и „при най-голяма жега" се отправя за София през Клисура и Петрохан. Отсяда в дома на Висковски, който неколкократно го е канил. (Вж писмо до Спас Вацов от 1880, септ. 17; Шишм., с. 58.)

СЕПТЕМВРИ СЛЕД 18, СОФИЯ

Приятели на поета го съветват да остане в София и се опитват да му намерят служба под ведомството на Министерството на просвещението. Петко Славейков, министър на същото министерство по това време, отклонява да го назначи, като заявява, че столицата не е за поети: „За него като поет — твърди той — е потребна не София, а някой затънтен град, по-малък и от Берковица, напр. Белоградчик." (Трифонов, Ю. Ив. Вазов. С. 1920, с. 73—75.)

СЕПТЕМВРИ СЛЕД 20, СОФИЯ

В столицата на Княжеството авторът на „Грамада" престоява 2 дни и въпреки настояванията на приятели решава да се установи в Източна Румелия. Наема файтон и от София „през Златишкия балкан, по пътя, който върви през Камарската долина, Златица и седловините Гълъбец, Козница и Клисура", се отправя към Пловдив, като преди това се отбива и в родния си град.

СОПОТ

„Колкото повече се приближавах към Сопот, толкова спомените за отдавна напуснатото градче оживяваха в мене с голяма интензивност. Всичко, което обичах там, добиваше омайна сила в тия места, и образът на майка ми, която обожавах и която щях да намеря сломена от големите нещастия, претърпени в Руско-турската война — изпъкна пред мене, и аз заплаках от умиление и скръб, че ще видя пепелището на своя бащин дом." (В Източна Румелия. ССБП. Т. 19, с. 209 и Шишм., с. 59.)

СЕПТЕМВРИ 22, СОФИЯ

В Министерството на правосъдието е заведена телеграмата, изпратена от телеграфопощенската станция в Берковица на 19 септември, с която се съобщава, че телеграмата от 18 септември не е била връчена на Вазов, понеже е бил заминал. (Саранов, Н. Иван Вазов като съдия, с. 116.)

СЕПТЕМВРИ КРАЯ ДО ОКТОМВРИ 4, СОПОТ

Вазов отново е между своите близки. Майка му заедно с по-малката му сестра Вълка и братята му Владимир и Борис, живее в една малка къщичка, останала незасегната от пожара. Краткия си едноседмичен престой използува, за да се поклони на лобното място на баща си и да навести живописните околности на града.

От Пловдив му идват на гости двама приятели — Иван Лилов и Ив. Стоев, които му съобщават, че видни българи в Пловдив желаят да го привлекат в своята среда и да използуват силите му в строителството на автономната област. (Шишм., с. 60—62.)

ОКТОМВРИ 5, НАДВЕЧЕР, ПЛОВДИВ

Вазов пристига в столицата на Източна Румелия — Пловдив. (Радев, С. Иван Вазов в Постоянния комитет и Областното събрание на Източна Румелия. В: СбБАН50, с. 261.)

Настанява се да живее в малката двуетажна постройка в двора на Лилови. (Вазов, Б. Спомени за брата ми. В: СбБАН49, с. 11.)

ОКТОМВРИ 7

В рубриката си „Внътрешни новини“ вестник „Народний глас“ (II, бр. 126, с. 1) съобщава, че в Пловдив е пристигнал „известний поет г. Ив. Вазов“.

ОКТОМВРИ 13 ОТ 12 Ч.

Йоаким Груев открива втората сесия на Областното събрание със слово, прочетено на три езика: български, турски и гръцки. (Протокол № 1 на ОСЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ ПРЕДИ 14

По препоръка на Иван Ев. Гешов генерал-губернаторът на Източна Румелия Алеко паша назначава младия поет за депутат в Областното събрание. Когато Вазов отива да му благодари, той му отговаря: „Г-н Вазов, аз съм поласканият, Вие сте една от славите на България.“ („Monsieur Vazoff, c'est moi qui suis flattè. Vous êtes une gloires de la Bulgarie.“) (Шишм., с. 63—64.)

ОКТОМВРИ 14

В. „Марица“ съобщава в рубриката си „Български отдел“:

„Г. Ив. Вазов, познатий наш поет, се назначи от Н. С. главний упра-

вител член на Областното събрание, на мястото на г. д-р Мирковича, който си подаде оставката. Ние сърадвами г. Вазова за това назначение, което, нямами съмнение, ще се посрещне от населението с голямо удоволствие.“ (— Марица, III, бр. 226, с. 3.)

ОКТОМВРИ 14 ОТ 12—17 ЧАСА

Областното събрание има заседание, на което Вазов не присъствува. (Дн. на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ СЛЕД 14

Започват да се носят слухове, че назначаването му за депутат в Областното събрание е незаконно, понеже не притежава необходимия ценз.

В отговор на своите недоброжелатели поетът написва стихотворението „Дипломираните“ („Гусла“, с. 138—140) с мото от Беранже на френски език.

Вазов споделя:

„Добри Минков беше писал, че нямам диплом и че следователно нямам право да заема поста на член в постоянния комитет по назначение от генерал-губернатора, Алеко паша. Аз отговарях с това стихотворение не само нему, а и на много други мои хулители.“ (Шишм., с. 201.)

ОКТОМВРИ 15 ОТ 12—16 Ч.

Областното събрание определя тричленна комисия, която да изготви отговор на словото на главния управител, произнесено при откриване на сесията. Избрани са с 15 гласа Иван Ев. Гешов и д-р Влад и с 12 гласа Иван Вазов. (Дн. 3 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 16 ОТ 12—16 Ч.

Вазов е на заседание на Областното събрание. Минава на трето четене предложението за изменение на вътрешния правилник. Дн. 4 на СС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.

„. . . когато посетих едно заседание на Областното събрание — разказва поетът, — душата ми се изпълни с гордост и с наслада. Там, при няколкото гърка депутати и такива някои на другите малцинства в областта, намерих грамадното мнозинство българи. Българи, прочули се по заслуги и по дарования, областта бе изпратила всичките си достойни синове, всичките си громки имена — там бяха Кръстевич, Ив. Ев. Гешов, Величков, Чомаков, Груев, Вълкович и други видни българи, цялата почти камара състоеше от образовани хора. Разискванията ставаха мирно, достолепно, пренията бяха сдържани, никаква грубост, никакво ругателство. Събранието сякаш състоеше от човеци, дълги години врели в парламентарен живот, привикнали на дисциплина и на прилични отношения един към други. Имаше нещо европейско тук, нещо хубаво и утешително. Това събрание ръководеше съдбините на Областта. И областта цъфтеше икономически, развиваше се политически и духовно.“ (В Източна Румелия. ССБП. Т. 19, с. 212—213.)

ОКТОМВРИ 17 ОТ 13—17 Ч.

Заседание на Областното събрание. Вазов присъствува. Избират се членове за бюджетарната и прошетарна комисия. (Дн.[5] на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 18

Вазов е в Областното събрание. Избират се членове за четирите законодателни комисии: 1) Комисия за вътрешните дела, 2) Комисия за Общите сгради, 3) Комисия за правосъдието и 4) Комисия за просвещението и милицията. С 32 гласа Вазов е избран за член на комисията за правосъдието. (Дн. 6 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 20

В Областното събрание се приема отговорът на словото на главния управител, произнесено при откриване на сесията.

Вазов запитва какво е станало с изпратения в Дирекция на финансите публично-административен правилник относно отпускането кредит на земеделците за закупуване на семена.Стамболов намира въпроса на Вазов за уместен и предлага да се вземе под внимание. (Дн. 7 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 21 ОТ 13—15[30] Ч.

Вазов заседава в Областното събрание. Разисква се въпросът за оставката на казанлъшкия депутат Папазов. Прочита се и докладът за останалите от предишната сесия три законопроекта. (Дн. 8 на ОС. ЦДИА, ф.20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 22 ОТ 13—15[30] Ч.

Присъствува на заседанието на Областното събрание. В дневния ред е включено конструиране на Постоянен комитет. За негови членове биват избрани: Салабашев с 33 гласа, Дагоров — 33, Ив. Ев. Гешов — 27, Ив. Ст. Гешов — 25, Бенев — 22, Хаканов — 22, Енчев — 21, Калчев — 20, Янкулов — 19 и Вазов — 19. (Дн. 9 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 23 ОТ 15—17 Ч.

Постоянният комитет провежда първото си заседание, на което конституира бюрото си. Чрез гласуване с бюлетини са избрани: Ив. Ев. Гешов — председател, д-р Янкулов — подпредседател, и Иван Вазов — секретар. (Дн. 1 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Вазов ръкопис?)

ОКТОМВРИ 24 ОТ 13—16 Ч.

Вазов е в Областното събрание. Чете се прошението на Константин Величков да му бъде разрешен отпуск до края на сесията. Събранието уважава искането му. (Дн. 10 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 25

Пише на Спас Вацов, че е назначен за депутат в Областното събрание и избран за член на Постоянния комитет.

„Това обстоятелство ме радва за това именно, че сега ще имам по-охолно време да се занимавам със стихове и следователно да наваксам онова, което бях изгубил, или не направил през моето полу-дивашко, полу-сибаритско живеянье в Берковица, с която бях свързан с такива силни и магически връзки. . .

Тука тъкмат да издават научно-литературен журнал „Труд“.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов—227, арх. ед. 5, л. 33—34а.)

ОКТОМВРИ 25 ОТ 13—15[30] Ч.

Участвува в заседание на Областното събрание. (Дн. 11 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 25, ВЕЧЕРТА

Константин Величков заминава за Франция. (— Народний глас, III, бр. 132, 28 окт. 1880.)

„За жалост, скоро през есента на 1880 год., Величков замина за Париж, да следва правото, и остави вместо себе си мене за главен редактор на „Народен Глас“ — разказва Вазов.

Сега, ако и по природа не създаден да бъда активен борец, аз се видях принуден да взема известно участие в борбата на двете партии, съединистическата и казьонната, които се очъртаваха вече.

Пишех политически уводни статии, но без подпис, и продължавах главно да печатам стихотворения във вестника.“ (Шишм., с. 64—65.)

ОКТОМВРИ СЛЕД 25

Отговаря на писмо на Спас Вацов. Изказва радостта си за преместването му на служба в София, където ще може да бъде по-полезен за отечеството си, „отколкото в тихия и безжизнен Лом“.

С готовност ще сътрудничи със стихове на списанието на възстановеното Книжовно дружество. Изпраща поздрави на Нешев и Иречек, за чието завръщане в България се радва.

В послеписа добавя, че предишната вечер е бил с „Големия Шоз“ [Миларов], който на сутринта е отпътувал за Казанлък. (Писмо без дата. БИА при НБКМ, ф. Спас Вацов—227, арх. ед. 5, л. 35—36а.)

ОКТОМВРИ 28 ОТ 13—16[30] Ч.

Вазов заседава в Областното събрание. (Дн. 12 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 29 ОТ 10—12[30] Ч.

Участвува в заседанието на Постоянния комитет. (Дн. 2 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ОКТОМВРИ 30 ОТ 13—16^{30} Ч.

Заседава в Областното събрание. (Дн. 13 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ОКТОМВРИ 31 ОТ 13—17 Ч.

Отсъствува от заседанието на Областното събрание „без отпуск". (Дн. 14 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 1 ОТ 13—17^{30} Ч.

ИА, Присъствува на заседание на Областното събрание. (Дн. 15 на ОС. ЦДф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 3 ОТ 13—17 Ч.

Участвува в заседание на Областното събрание. (Дн. 16 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 5 ОТ 13—18 Ч

Заседава в Областното събрание. Разисква се законопроектът за административното деление на Областта. (Дн. 17 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 6 ОТ 10—12 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 3 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Вазов ръкопис.)

НОЕМВРИ 6 ОТ 13—16^{30} Ч.

Областното събрание продължава разискванията си относно законопроекта за административното деление на Областта. Там е и поетът. (Дн. 18 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 7 ОТ 13—16 Ч.

Присъствува в Областното събрание на разискванията на законопроекта за административното деление на Областта. (Дн. 19 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 10 ОТ 13—17 Ч.

Участвува в заседание на Областното събрание. (Дн. 20 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 11 ОТ 13—17 Ч.

Областното събрание има заседание, на което Вазов отсъствува „без отпуск", както е отбелязано в протокола. (Дн. 21 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 12 ОТ 13—16 Ч.

Заседава в Областното събрание. (Дн. 22 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 13 ОТ 13—16^{30} Ч.

Вазов е в Областното събрание. (Дн. 23 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 14

В „Народний глас" (с. 4) излиза за пръв път стихотворението без заглавие „Загубен във тълпата гъста. . .", подписано с инициал „Х", с мото от Некрасов: „В столицах шум, гремят витии".

В рубриката „Книжовен дял" (с. 3—4) на същия вестник е поместен без подпис отрицателният отзив на Вазов за стихосбирката на Михаил Стефанович „Лира, исторически и обстоятелствени стихотворения. Русчук, 1880 г. ".

„Отсъствието на критика и абсолютната апатия към изящното у нас са допуснали и за много време ще допущат още рождението на подобни нелепи произведения по поезията, каквото е това на г-на Стефановича. Прочетохме всичката книга (тя състои цяла току-речи от оди и химни) и не намерихме в нея не поезия, не стихотворство, но нито една човешка, порядъчна мисъл, нито едно книжовно изражение!" (— Народний глас. II, бр. 137. Вазов като автор е посочен от Христофоров, с. 214.)

НОЕМВРИ 14 ОТ 13—17 Ч.

Участвува в Областното събрание при разискванията на законопроекта за гражданското състояние. (Дн. 24 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 15 ОТ 10—12 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. (Дн. 4 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Вазов ръкопис.)

НОЕМВРИ 15 ОТ 13—17^{30} Ч.

Областното събрание има заседание, на което поетът без разрешение отсъствува. (Дн. 25 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 17 ОТ 13—17 Ч.

Заседава в Областното събрание. Гласува се член по член законопроектът за гражданското състояние. (Дн. 26 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 18 ОТ 13—17 Ч.

Заседава в Областното събрание. Когато се обсъжда член 23 от законопроекта за притяжанията, той предлага да се приеме думата „въззив" вместо „отзив". След обяснението на Груев, „че на решението на Върховното съдилище не става *въззив*, а apposition, което се превежда на български с „отзив", поетът оттегля предложението си. (Дн. 27 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 19 ОТ 13—17^{30} Ч.

Участвува на заседанието на Областното събрание. (Дн. 28 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 19 ВЕЧЕРТА

Вазов присъствува на вечерята в конака, уредена от главния управител на Източна Румелия княз Александър Богориди и княгиня Богориди. (— Марица, III, бр. 239, 28 ноем. 1880, с. 3.)

НОЕМВРИ 20 ОТ 10—12^{30} Ч.

Участвува на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 5 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Вазов ръкопис.)

НОЕМВРИ 20 ОТ 13—17 Ч.

Заседава в Областното събрание. (Дн. 29 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 22 ОТ 10—12^{30} Ч.

Присъствува на заседание на Постоянния комитет, на което се взима решение по въпроса за контрактите на чуждестранните офицери. (Дн. 6 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Протоколът е воден от Вазов.)

НОЕМВРИ 22 ОТ 13—17 Ч.

Вазов е в Областното събрание. (Дн. 30 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 22

Ученолюбивото дружество има събрание, на което избира ново настоятелство. Между новоизбраните членове — Д. Минков, С. С. Бобчев, П. Набот-

ков, П. Димитров, е и Вазов. (— Народний глас, II, бр. 140, 25 ноем. 1880, с. 1.)

НОЕМВРИ 24 ОТ 13—17 Ч.

Вазов е на заседание в Областното събрание. (Дн. 31 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 25

„Народний глас" (II, бр. 140, с. 4) публикува епиграмата на Вазов, подписана с инициал „Х" „Такива сме, каквито сме си!" с посвещение „На един депутат". (При публикуването ѝ в „Гусла" епиграмата е поместена без заглавие („Кое най-много ние любим? — шумът. . .").

В рубриката „Книжовен дял" (с. 3—4) е поместена без подпис рецензията на Вазов за „Илю войвода, драма в пет действия от Никола Живков, собствено издание, София 1880 г. и пр.".

„Драмата на г-на Н. Живкова по съдържание и езикът си принадлежи към категорията на многото ония жалки книжки, които се пишеха и четяха с възторг едно време във Влашко от нашите разпалени хъшове и бахчеванджии; г. Живков трябваше да я напише и напечата преди 10—15 години. . . Четеш и срам те обзима, като мислиш, че това се печата в 1880 година, че г. Живков е представител на драматическата литература у нас и че по това иностранците съдят за степента на нашето духовно развитие." (Посочена у Христофоров, с. 214.)

НОЕМВРИ 25 ОТ 13—17 Ч.

Присъствува на заседание на Областното събрание. (Дн. 32 на ОС. ЦДИА ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ ОКОЛО 25

Получава 1240 гроша (за 31 ден по 40 гроша) възнаграждение като депутат във II-та обикновена сесия на Областното събрание за времето от 13 октомври до 13 ноември. (Требователна ведомост. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 236, л. 55, 56.)

Получава и 2730 гроша възнаграждение като член на Постоянния комитет за времето от 23 октомври до 30 ноември. Требователната ведомост е подписана от него като секретар на Постоянния комитет. (Требователна ведомост на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 236, с. 29, 32.)

НОЕМВРИ 26 ОТ 13—18 Ч.

Вазов е в Областното събрание. (Дн. 33 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 27

Присъствува на заседание на Областното събрание. (Дн. 34 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 28 ОТ 13—17[30] Ч.

Заседава в Областното събрание. Гласуват се изцяло законопроектите за санитарното устройство и за градската полиция. Когато се гласува член 10 от законопроекта за печата, Вазов предлага да се намали предвиденото наказание и в текста да се внесе езикова корекция, като пред „умраза" се поставят прилагателните „неправедна" и „зломислена".

Ст. Гешов изказва мнение, че поправката „удовлетворява целта на члена" и може да се приеме. (Дн. 35 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ 29 ОТ 13—17[30] Ч.

Областното събрание има заседание. Присъствува и Вазов. (Дн. 36 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

НОЕМВРИ, КРАЯ

Настоятелството на Ученолюбивото дружество, чийто член е и Вазов, го избира в едно от заседанията си за книгопазител на библиотеката, помещаваща се в реалното училище. (— Марица, III, бр. 240, 2 дек. 1880, с. 4.)

На Минков, Бобчев и Вазов е възложено да изготвят каталог на френските и руските книги, които трябва да бъдат купени за библиотеката на Ученолюбивото дружество. (— Народний глас, II, бр. 142, 2 дек. 1880, с. 2.)

НОЕМВРИ

Пише стихотворението „Зимна песен" (Зимни ветрове завяха. . .). (Вж — Народний глас, II, бр. 142, 2 дек. 1880, с. 4.)

Създава и стихотворението „Самодива", преозаглавено в ПСС „Злочеста" (Гусла, с. 36—38).

„Това беше една паднала жена от Лион. Стихотворението напомня отдалеч Виктор Хюго." (Шишм., с. 200.)

ДЕКЕМВРИ 1 ОТ 13—18 Ч.

Вазов е на заседание на Областното събрание. (Дн. 37 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 2

В „Народний глас" (II, бр. 142, с. 4) излиза без подпис първата публикация на Вазовото стихотворение „Зимна песен".

В „Книжовния дял" на вестника (с. 4) е публикувана анонимно и отрицателната рецензия на Вазов „Г. Т. Х. Станчев, драматург".

„Съвременноста, историята са на г. Станчева. Доволни му са 3 и 3/4 часа безсънна нощ, за да нарисува и възпроизведе в една книжка от 8 листенца цяла епоха! Виргилий в целий си живот успя да напише само една трагедия; Камоенс в същий срок написа една поема; Шилер работи над *Валенщайна* дълго време, Флобер пишеше всеки свой роман по десет години най-малко; Пушкин написа безсмъртната си драма *Борис Годунов* тоже в

няколко години! А г. Станчев? Той стои по-горе. Неговий обширен гений няма нужда от труд, от обсъждание, от време.“ (Авторството на Вазов посочено от Христофоров, с. 214.)

ДЕКЕМВРИ 2 ОТ 13—18 Ч.

Областното събрание има заседание. (Дн. 38 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 3 ОТ 13—18^{30} Ч.

Присъствува на заседание на Областното събрание. (Дн. 39 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 4 ОТ 13—17 Ч.

Участвува в заседанието на Областното събрание. (Дн. 40 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп, 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 5 ОТ 10^{30}—13 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. (Дн. 7 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208. Написан с почерка на Вазов.)

ДЕКЕМВРИ 5 ОТ 13—17 Ч.

Вазов е в Областното събрание. (Дн. 41 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 6 ОТ 13^{30}—15^{30} Ч.

Отсъствува „без отпуск“ от заседанието на Областното събрание. (Дн. 42 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 8 ОТ 13^{30}—18 Ч.

Участвува в заседанието на Областното събрание. (Дн. 43 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 9

Вазов е на заседание на Областното събрание. (Дн. 44 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 10 ОТ 13—18^{30} Ч.

Присъствува в Областното събрание на разискванията по бюджетопроекта. (Дн. 45 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 11 ОТ 10—17[30] Ч. С 2 Ч. ПОЧИВКА

В Областното събрание продължават разискванията по бюджетопроекта. Поетът присъствува на заседанието. (Дн. 46 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 12

„Народний глас" (II, бр. 145, с. 4) публикува за пръв път стихотворението на Вазов „На балът", подписано с инициал „Х".

„Навеяно. Некрасовско. Яд ме е сега, че цялата младеж го четеше." (Шишм., с. 200.)

ДЕКЕМВРИ 12 ОТ 10—18 Ч. С 2 Ч. ПОЧИВКА

Вазов е в Областното събрание. (Дн. 47 на ОС. ЦДИА. ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 13 ОТ 10 Ч.

На заседание на Областното събрание е.

Генерал губернаторът на Източна Румелия закрива със слово втората редовна сесия на Областното събрание. (Дн. 48 на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 54.)

ДЕКЕМВРИ 15 ОТ 10 Ч.

Поетът е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 8 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ДЕКЕМВРИ 16 ОТ 14 Ч.

Вазов води протокол на заседанието на Постоянния комитет. (Дн. 9 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ДЕКЕМВРИ 18 ОТ 14—17 Ч.

Постоянният комитет има заседание, от което Вазов отсъствува с „отпуск". (Дн. 10 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ДЕКЕМВРИ 19 ОТ 14—17 Ч.

Вазов заседава в Постоянния комитет. (Дн. 11 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ДЕКЕМВРИ 22 ОТ 14—17 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. Взима се решение от 22 декември до 10 януари Постоянният комитет да бъде в отпуск. (Дн. 12 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ДЕКЕМВРИ ПРЕДИ 23

Написва стихотворението „Сантиментална разходка по Европа". (В „Гусла" датата е: Пловдив, декември 1880.)

„Плод на едно весело настроение, което ме нападна, когато дадох свободен полет на своята фантазия и хумор. Не съм се водил от никакъв образец. Беше ми направило само впечатление заглавието на един роман на Флобера: Voyage sentimental. Но самия роман не бях чел." (Шишм., с. 200—201.)

ДЕКЕМВРИ 23

„Народний глас" (II, бр. 148, с. 3) публикува началото на стихотворението „Сантиментална разходка по Европа" с подпис „В".

На с. 1 на вестника във „Вътрешни новини" е поместена информация за сказката на Слав Кесяков на тема „Българите в 19-и век". (Публикувана като Вазова в ССБП. Т. 18, с. 234.)

ДЕКЕМВРИ 24, НОЩТА СРЕЩУ 25

Избухва голям пожар в сградата на Главния щаб в Пловдив. Сред пламъците му загиват петима български войници: Гюро Михайлов, Костадин Аргиров, Никола Костадинов, Илия Кръстев и Митю Петков.

Вдъхновен от героизма им, поетът замисля стихотворението „На изгорелите солдати" (публикувано и под заглавие „При гробът"). (— Мир, IV, бр. 574, 18 апр. 1898, с. 3 и — Военни известия, XV, бр. 45, 29 апр. 1906, с. 3—4.)

ДЕКЕМВРИ ОКОЛО 25

Вазов получава 1000 гроша възнаграждение за времето от 13 ноември до 13 декември като депутат във II обикновена сесия на Областното събрание. (Требователна ведомост на ОС. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 236, л. 51—52.)

Взима и 2170 гроша възнаграждение за месец декември за участието си в Постоянния комитет. (Требователна ведомост на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 236, л. 30, 31.)

ДЕКЕМВРИ 30

„Народний глас" (II, бр. 149—150, с. 3—4) публикува и втората част на Вазовото стихотворение „Сантиментална разходка по Европа".

В рубриката „Дневник" на същия вестник (с. 1) е поместено съобщението, че от „идущия брой" ще започне обнародването на драмата на К. Величков „Отечество". (Публикувано като Вазово в ССБП. Т. 18, с. 234—235.)

ДЕКЕМВРИ 30

Пише на Иван Говедаров: „*Иван Вазов* Ви моли да заповядате у дома му след вечеря, дето ще има и други семейства." (ССБП22. Т. 21, с. 32.)

1880, ПАРИЖ

В Париж излиза речникът на Gustave Vapareau „Dictionnaire universel des contemporains. . . Paris, Hachett, 1880.

Вазов си набавя книгата. (Вж Личнатата библиотека на Вазов. МИВ, инв. № 148.)

1881

ЯНУАРИ 4

Бюрото на Постоянния комитет в състав: Ив. Ев. Гешов — председател, д-р Янкулов — подпредседател и Ив. Вазов — секретар, издава постановление за ползуването на мебелите на Постоянния комитет и Областното събрание за „предприятия благодетелни". (ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 10

Насрочено е заседание на Постоянния комитет, от което отсъствуват „без отпуск" д-р Хаканов, Енчев, Вазов, Бенев и Гешов. (Дн. 13 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 12/24, СОФИЯ

К. Иречек кани Вазов да стане сътрудник на възобновеното Българско книжовно дружество:

„Вашите стихотворения — се казва в писмото — са едно украшение на книжките на старото Браилско Пер. списание и това, което обнародвахте в последно време, четох и чета всякога с най-голямо наслаждение, защото такива хубави неща на български език няма, и от тях се види, какво може да процъфти в българската книжнина, ако тя се обработва с талант и усърдие. Вие много сте живели между народа и знаете му душата и чувствата; не щете ли един път да ни зарадвате и с една *новела* от народен живот?. . ." (Писмо. НАБАН, ф. Иречек, № 130, 13—1.)

ЯНУАРИ 12 ОТ 14—17^{30} Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 14 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 13

В „Народний глас" (III, бр. 154, с. 2) излиза първата публикация на стихотворението „При гробът. На загиналите войници (часовите) в пожарът на 25 декември, 1880 в Пловдив". Подписано е с инициал „В". При препечатването му в съставената от Вазов и К. Величков „Българска христоматия . . .", т. II, 1884 заглавието е: „На изгорелите солдати".

Вазов казва: „Бяха му изнамерили глас и се пееше." (Шишм., с. 200.)

ЯНУАРИ 13 ОТ 15—17^{30} Ч.

Вазов участвува в заседание на Постоянния комитет.

При обсъждането на чл. I от проекта за „бялото духовенство" Бенев предлага общините да се разделят на три категории: департаментални, околийски и селски. Той смята, че градове като Копривщица, Клисура, Сопот и Калофер, които не са центрове на околии, могат да бъдат причислени към категорията на селските общини.

„Г. г. Вазов и Янкулов — е отбелязано в протокола — възразяват на г. Бенева и се чудят как той отива дотам, щото да сравнява сопотските и калоферските свещеници с абрашларските и чепеларските.“ (Дн. 15 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 13

Неизвестно лице посвещава на поета стихотворението „Ивану Вазову“, състоящо се от 4 строфи.

„И ти изпита жлъчката отровна,
Дарена само за велики люде. . .“ (Ръкопис. НАБАН, ф. Шишманов.)

ЯНУАРИ 15 ОТ 14—17 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. (Дн. 16 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 16

Участвува в заседание на Постоянния комитет. (Дн. 17 на П. к-т. ЦД ИА ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 19 ОТ 14—17 Ч.

Заседава Постоянният комитет. Секретарят Ив. Вазов прочита две съобщения — едното от главния управител и другото от директора на Обществените сгради.

Избира се тричленна комисия в състав: Ив. Ев. Гешов, д-р Янкулов и Вазов, която да проучи въпроса за котрактуването на чужденците офицери. (Дн. 18 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 20 ОТ 15—17 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет.

Първа точка от дневния ред е разискване на контрактите на чуждестранните офицери.

Втора точка — обсъждане на правилника за длъжностите и отпуските на чиновниците и служещите от гражданското ведомство.

Вазов и Ив. Ев. Гешов предлагат да отпаднат първите три члена от проекта и вместо тях да се постави нов член. (Дн. 19 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 20

„Марица“ (IV, бр. 253, с. 3) помества съобщение до членовете на Ученолюбивото дружество за извънредно събрание, насрочено за 8 часа вечерта на следващия ден, на което ще се говори върху „един доволно важен предмет“. Поканата носи подпис: „За настоятелството на дружеството, книгопазител: И. Вазов“.

ЯНУАРИ 21 ОТ 15—18 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. Продължава разглеждането на правилника за длъжностите и отпуските на чиновниците и след направени изменения се гласува и приема.

Вазов прочита свое предложение относно заседанията на Комитета: „Занапред Постоянний комитет ще има редовно заседание всеки вторник, четвъртък и събота. (Според 9 чл. на правилника, че точно по 1 часът после пладне), членовете, които се не намерят в залата на комитета на определений ден и час, губят дневното си възнаграждение."

Предложението на Вазов, поставено на гласуване, се приема с корекцията, направена от Ст. Гешов, заседанията да започват от 2 часа и да продължават до 6 часа. (Дн. 20 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 22, ОТ 14 — 17 Ч.

Постоянният комитет има заседание, от което Вазов отсъствува с разрешение. (Дн. 21 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 24 ОТ 14 — 17[30] Ч.

Присъствува на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 22 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1 ед. 208.)

ЯНУАРИ 24

„Народний глас" (III, бр. 157) публикува уводна статия от Вазов без подпис във връзка с резервата във войската на Източна Румелия. Изтъква три причини, поради които смята, че е необходимо съществуването на резервата.

Първата е лоялното изпълнение на Органическия устав. Втората е създаване на граждански и военни добродетели у населението и третата — да може Областта в случай на нужда, поради „изкуственото политическо положение", в което се намира, сама да се защити и „да докаже, че знае да варди своята досегашна свобода." (Включена е като Вазова в ССБП. Т. 18, с. 865. В ССБП22 не е дадена.)

ЯНУАРИ ОКОЛО 25

Получава за участието си в Постоянния комитет 2170 гроша заплата за м. януари.

Ведомостта за заплатите е подписана от Ив. Ев. Гешов като председател и Вазов като секретар. (Требователна ведомост на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 237, л. 1,10.)

ЯНУАРИ 27 ОТ 14 — 17[30] Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 23 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 29 ОТ 14^{30} — 17^{45} Ч.

Присъствува на заседанието на Постоянния комитет. (Дн. 24 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ 31 ОТ 14 — 17^{30} Ч.

Заседава в Постоянния комитет. (Дн. 25 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, ап. 1, ед. 208.)

ЯНУАРИ

В Пловдив се създава Научно-книжовно дружество „Наука“, което има за задача да издава списание под същото име. За председател на дружеството и за главен редактор на списанието е избран Вазов. (Трифонов, Ю. Ив. Вазов, С., 1920 с. 77—78.)

ФЕВРУАРИ 2

Вазов завършва „Неотдавна. Лични и исторически възпоминания от събитията на 1876 година“. (Вж — Наука, I, кн. 3, юни 1881.)

„Понеже в „Наука“, на която бях главен редактор, се предвиждаше да има и художествено-литературен отдел, а нямаше никакъв готов материал — аз се завзех да напиша спомените си „Неотдавна“, които се четяха с голям интерес“. (Шишм., с. 236.)

ФЕВРУАРИ 3

Изпраща на К. Иречек за списанието на Книжовното дружество стихотворението „При облаците“ и изразява готовността си да сътрудничи на подновеното списание:

„Това известие дълбоко ме зарадва, защото, както и Вие казвате, литературната пустота около нас, която празноглаголивите, партизански, кални вестници не можаха да запразнат, причиняваше скръб на всякой интелигентен съотечественик. . .

Аз сега събирам сичките си печатани и непечатани стихотворения, стари и нови (от 1870 до 1880 г.), занимавам се с преглеждането им, поправям, изхвърлям слабото, за да ги напечатам в един том, който смятам да излезе от около 400 печатни страници“. (Писмо. НАБАН, ф. Иречек 1, № 130, 13—2.)

ФЕВРУАРИ 3

Същия ден пише и на Спас Вацов:

„Пиши ми как стоиш там, спокоен ли си сред политическите борби и мизерии и имаш ли свободно време да се занимаваш с литературата.

Не забравай, че сме си дали дума да си пишем по-често.“ (Писмо. БИА при НБКМ, ф. Сп. Вацов — 227, арх. ед. 5, л. 37—38а.)

ФЕВРУАРИ 3 ОТ 14 — 18 Ч.

Заседава в Постоянния комитет. (Дн. 26 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 3

„Народний глас" (III, бр. 160) помества съобщение, че на заседание в дома на И. Груев е приет уставът за „съставлението на едно литературно общество, което се е наименовало: *Научно-книжовно дружество в Пловдив*". (Вазов като автор посочен в ССБП. Т. 18, с. 345.)

ФЕВРУАРИ 5 ОТ 14 — 18 Ч.

Присъствува на заседание на Постоянния комитет. Избира се двучленна комисия в състав: Кочо х. Калчев и Ив. Вазов, която да прегледа оправдателните документи за покриване на разноските по събиране на десятъка и да даде отчет на следващото заседание. (Дн. 27 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 6

Вестник „Марица" публикува „Устав на Научно-книжовното дружество в Пловдив". Уставът е подписан от: Ив. Вазов, Г. Бенев, С. С. Бобчев, Ив. Ев. Гешов, Ив. Ст. Гешов, Д. Т. Душанов, Г. Караджов, М. Ив. Маджаров, Д. П. Минков, П. Наботков, Ив. Салабашев, д-р Янкулов — Марица IV, бр. 258, с. 3—4.)

ФЕВРУАРИ 6, ВЕЧЕРТА,

Учредителите на Научно-книжовното дружество имат заседание, на което избират петчленно настоятелство, което освен административни задачи ще извършва и редакционната работа по издаване на списанието. На членовете на настоятелството Бобчев, Караджов, Салабашев, Наботков и Вазов ще се заплаща по 4 лири месечно. (—Народний глас, III, бр. 162, 10 февр. 1881, с. 1.)

ФЕВРУАРИ 7 ОТ 14 — 18 Ч.

Постоянният комитет има заседание. Присъствува и Вазов. Един от въпросите на дневния ред е къде да се построи казармата на четвъртата Карловска дружина — в Карлово или в Пещера.

„Д-р Янкулов, Вазов и председателят Ив. Ев. Гешов съзнават нуждата за пребиване на една рота в Пещера, но мислят, че и Карловската околия не трябва да се лишава от войска." (Дн. 28 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 10 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет.

„На дневний ред се полага публично-административний правилник за

разрешението на един добавъчен кредит от 500 000 гроша за разноски по събирането на десятъка.

Комисията, състояща от г. Калчева и г. Вазова, се поканва да даде отчет за прегледването на оправдателните документи, които придружаваха речений правилник". (Дн. 29 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 12 ОТ 14 — 18 Ч.

Присъствува на заседание на Постоянния комитет (Дн. 30 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 13

В „Народний глас" (III, бр. 163, с. 1) излиза уводна статия, в която се изтъкват „безредиците" във войската, „пристрастните разпореждания на щабът" и „двуличната политика" на генерал Щрекер.

„При това положение на работите ний сме уверени, че Постоянний комитет ще настои категорически за изпълнението на приказът върху уреждане на резервата. Надеем се така също, че и правителството ще даде на генерал Щрекера да разумее, че необходимостта, която се чувствува, особено в тия обстоятелства, за резервата е от капитална важност. Но ако постоянствова генералът в своите убеждения, ний мислим, че трябова да се насили; а за да се насили трябова да се свикат народните представители на извънредна сесия". (Авторството на Вазов е посочено от Христофоров, с. 214. Публикувана в ССБП, Т. 18, с. 75—77. Изключена е от изданието на ССБП22.)

ФЕВРУАРИ 14 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 31 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 17

„Народний глас" (III, бр. 164, с. 2—3) помества статията „Бал-концерт", подписана с „Х".

„Всичко беше прекрасно!. . .

Красний пол, както и трябоваше, беше пратил тука най-хубавите си представителници: звездите си. Истинско украшение на празникът. . . .Девиците именно. Тяхната млада група, прилична на един въздушен рой от нимфи, спечелваше всичките погледи и всичките души. Тук елегантността на костюмите спореше с прелестта на лицата, изискаността с простотата, нежност[н]ите и белите цветове с яснорозовите. Нежностните цветове напомняха небето. . .Яснорозовите цветове придаваха очарование на прелестните създания, които се бяха явили в тях тая вечер. . .

Програмата на концертът беше изпълнена превъзходно". (Вазов като автор посочен в ССБП. Т. 18, с. 346—349.)

ФЕВРУАРИ 17

Уведомява председателя на Постоянния комитет: „Имам чест да Ви съобщя, че по причина на едно неразположение не щъ мога да присъствувам на днешното заседание на Постоянний комитет. Приемете уверение в моето почитание. И. Вазов". (ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 242.)

В протокола от следобедното заседание на Постоянния комитет е отбелязано, че Вазов отсъствува с „отпуск". (Дн. 32 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 18

Вазов пише на приятеля си Висковски:

„Едвам що прочетох фейлетона във в. „Независимост" от 13-й февруарий: Aller Anfang ist schwer . . . и зимам перото да ти пиша и да те поздравя, защото не се съмнявам, че е от тебе. Духовитостта, лекият сарказъм и хуморът, с които е препълнен фейлетона, са прелестни! Българският язик ти се вдава с едно удивително покорство и аз с радост посрещам това ново явление (фейлетона) в българската журналистика, което облекчава душата от тежките и досадни впечатления, които навождат на нея партизанските и безтолкови статии, пълнящи днес стълповете на българските вестници. . ." (ССБП. Т. 20, с. 35.)

ФЕВРУАРИ 18 ОТ 14 — 18 Ч.

Постоянният комитет има заседание. Вазов е там. (Дн. 33 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 19 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 34 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 20

„Народний глас" публикува уводна статия без подпис във връзка със „свищовските смущения".

„Но ще ни попитат какво е станало в Свищов, та се толкова отчайвате? Кръв ли се е проляла и мъртви ли са паднали, за да възнегодувате толкова?

Да. Ако не е имало кръв, ако не се е случила смърт, станало е друго нещо, което можеше да причини и едното, и другото. Български щикове в български ръце са разпръснали силом български граждани, които се бяха събрали в Свищов, за да заяват негодуванието си против градско-общинското си управление. . .

Нашите министри в Княжеството не са да не познават тия работи. От друга страна, те знаят по-добре от всекиго, че общото мнение на една страна не се печели с войници и байонети. . .Защо прочее дозволяват да стават произшествия като свищовското, които дават причини на неприятелите ни да укоряват български народ в административна неспособност и политическа некъдърност?. . ." (Народний глас, III, бр. 165, с. 4. Вазов като автор е посочен от Христофоров, с. 214 и в ССБП. Т. 18, с. 77 — 79. В ССБП22 не е включена.)

ФЕВРУАРИ 20, СТАНИМАКА

Училищното настоятелство в Станимака (днес Асеновград) благодари на лицата, които са дали лептата си за построяване на мъжко училище в града. Между дарителите е и Вазов, дал $37^1/_2$ гроша. (—Народний глас, III, бр. 165, с. 4.)

ФЕВРУАРИ 21 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов заседава в Постоянния комитет. (Дн. 35 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 22 СОПОТ

Ражда се племенникът на Вазов Иван Пачев, син на сестра му Анка. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 34.)

ФЕВРУАРИ 24

В. „Марица“ съобщава:

„Научавами се, че приготовленията за периодическото списание на Научно-книжевното дружество доста вече са напреднали. То ще носи названието *Наука* и ще излиза на 1-й на всякой месец в 6—7 печатни коли, една част от които ще се посвятява на педагогический отдел. Има надежда, че първий брой ще излезе на 1-й Априлия.“ (—Марица, IV, бр. 263, с. 3.)

Пак на същата страница на вестника е поместено и съобщението:

„С благодарение се научавами, че известний наш поет и секретар на Постоянний комитет г-н Ив. Вазов е написал вече и има намерение скоро да издаде една нова повест из народний ни живот, която ще носи заглавие *Хаджи Ахил. Хумористическа новела.* В тая новела, ако сведенията ни са верни, младий наш поет ще възпроизведе типът на един рядък по своята оригиналност и самобитна острота наш българин.“

ФЕВРУАРИ 24 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов е в Постоянния комитет. (Дн. 36 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 24

„Народний глас“ публикува уводна статия без подпис по повод бавното раздаване на правосъдие в Източна Румелия.

„Ние вярваме, че нашето правителство не е да не знае, че ако един човек лежи цяла една година в тъмница, без да знае дали правосъдието ще го признае окончателно за виновен, правителството ни трябова да знае, думаме, че такъв случай не само че е противен на здравий разум, но още и на духът на Органический устав, който е наложил толкова широки свободолюбиви принципи само и само за да се запази личната свобода на гражданинът. Така за пример в Източна Румелия никой не може да се запре за повече от 24 часа, и то само за това, че не им дошъл редът във Върховното съдилище. Колко е оздравена личната свобода в нашата страна!. . .“

Пак в същия брой под заглавие „Смесени и смешни неща“ са изнесени нередности в областта на правораздаването. (— Народний глас, III, бр. 166, с. 1 и 3. Вазов като автор е посочен в ССБП. Т. 18, с. 235 — 237; с. 237 — 240. В ССБП22 статиите не са включени.)

ФЕВРУАРИ 26 ОТ 14 — 18 Ч.

Постоянният комитет има заседание, на което присъствува и поетът. (Дн. 37 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ 26

Подарява на Бобчев своя снимка с автограф:

„Г-ну С. С. Бобчеву в памет на нашата подновена и сърдечна дружба И. Вазов.“ (Копие МИВ, I 48.)

ФЕВРУАРИ 28 ОТ 14 — 18 Ч.

Заседава в Постоянния комитет.

Отново се разглежда въпросът за отпускането на кредит за частните секретари и адютантите на главния управител.

В протокола е отбелязано: „Г-н Вазов настоява да не се взема никакво окончателно решение преди да се вземе мнението на Негово превъзходителство.“ (Дн. 38 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

ФЕВРУАРИ КРАЯ

Вазов получава за участието си в Постоянния комитет през м. февруари 1890 гроша. (Требователна ведомост на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 237, л. 2, 9.)

ФЕВРУАРИ

Пише стихотворението „Старий стражар“. (—Наука, I, кн. 2, май 1881, с. 149—150.)

МАРТ 1, ПЕТЕРБУРГ 16^{30} Ч.

В Петербург е убит руският император Александър II при завръщането му в Зимния дворец от парад на Михайловския манеж. (—Марица, IV, бр. 265, 3 март 1881, с. 1.)

МАРТ 2

Вазов пише стихотворението „Царят умря!“ (Вж Шишм., с. 200. Вазов погрешно твърди, че първата публикация е в „Наука“. Вж 1881, март 3.)

МАРТ 3

„Народний глас“ (III, бр. 168, с. 1) публикува стихотворението „Царят умря!“, подписано: Ив. Вазов.

Непосредствено след стихотворението е поместена анонимна статия, посветена на смъртта на Александър II. (Вазов като автор посочен от Христофоров, с. 215.)

Същия ден стихотворението излиза освен в „Народний глас“ и в „Марица“ (IV, бр. 265, с. 1).

Друга публикация на стихотворението има в априлската книжка на сп. „Наука“ (I, кн. 1, с. 1—2) под заглавие: „По случай на смъртта на Царя-Освободителя“.

МАРТ 3

„Марица“ (IV, бр. 265, с. 5) публикува: *„Правилник за Списанието на Научно-Книжевното Дружество“*, което ще се редактира от Вазов.

МАРТ 3/15

Константин Иречек благодари на Вазов за писмото му от 3 февруари, с което му е изпратил стихотворението си „При облаците“. Относно подготвяната за печат нова стихосбирка на поета пише:

„Твърде ми е драго, че ще издадете своите събрани стихотворения в един целокупен вид. С това ще направите една голяма услуга на сиромашката българска книжнина и с несъмненото благородно влияние на такава една книга върху читателите немало ще заслужите за избавление на българският народ от съществующата у него душевна пустота. . .“ (НАБАН, ф. К. Иречек, I, № 130, 13 — 3.)

МАРТ 5 ОТ 14 — 17 Ч.

Постоянният комитет заседава. Присъствува и Вазов. (Дн. 39 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 6

В „Народний глас“ (II, бр. 169, с. 1) е поместена анонимно уводна статия от Вазов, в която той отново се спира на смъртта на Александър II, провъзгласяването на новия император Александър III и прави прогноза за новата „посока“, в която ще бъде тласната европейската политика. (Вазов като автор посочен от Христофоров, с. 215. Публикувана като Вазова в ССБП, Т. 18, с. 81. В ССБП22 не е включена.)

МАРТ 7 ОТ 14^{30} — 18 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 40 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 10

„Господине Председателю,

По причина на едно разположение не щъ бъда в състояние днес да присъствувам на заседанието на Постоянния комитет.

Приемете уверение в моето уважение. И. Вазов". (Писмо № 129. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 244, л. 33.)

В протокола от заседанието на Постоянния комитет е отбелязано, че Вазов отсъствува „с отпуск". (Дн. 41 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 11

Ръководството на Научно-книжовното дружество, член на което е и Вазов, има извънредно заседание, на което се набелязват 34 души, които да бъдат поканени да станат членове на Дружеството. (Годишен отчет на Научно-книжевното дружество. —Наука, 1, кн. 10, ян. 1882, с. 841.)

МАРТ 12

Поетът пише стихотворението „Пустота".

„Това беше първото ми стихотворение в „Наука". Много бях песимист тогаз, защото исках още в първите дни на нашия политически живот проявление на велики духовни качества. Аз не взимах в съображение току-що миналото робство, оставило лоши следи в народния ни характер. Сега не одобрявам тогавашния си песимизъм." (Шишм., с. 227.)

МАРТ 12 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов е на заседание на Постоянния комитет. (Дн. 42 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 12

Редакционният комитет на списание „Наука", чийто председател е Вазов, публикува покана за набиране абонати на списанието, в която се казва:

„Отдавна се усещаше една сериозна пустота в нашата свободна и нова книжнина: липсоваше ни едно периодическо списание.

Това списание ще се появи през идущий месец априлия. . .

Ще кажем само, че ще употребим всички усилия, за да направим съдържанието на списанието разнообразно, общеполезно и достъпно за колкото може повече читающа публика.

В списването на *Наука* ще вземат участие всички най-видни български книжовници и учени в Българско и по чужбина.

Освен това редакционният комитет е зел мерки да види в списанието *Наука* и трудове на някои знаменити слависти. . ."

Следва програмата на списанието. И накрая:

„Който от вънка ни внесе повече от 10 абонати Дружеството ще му бъде благодарно и ще му отстъни на 10 едно." (—Марица, IV, бр. 271, 24 март 1881, с. 4. Вж 1881, апр. 18.)

МАРТ 13

По повод „обявлението" на редакционния комитет на „Наука" за набиране на абонати в. „Марица" помества дописка, в която между другото се казва:

„Ние имаме право да се надяваме, че списанието *Наука* ще намери меж-

ду нашите съотечественици толкози поне спомоществуватели, които да му дадат възможност не само да продължава издаването си, но и да се уголеми. Неговата програма и условията при списването му представляват една голяма гаранция, че то ще бъде списание, което да отговаря на настоящите нужди. . .“ (—Марица, IV, бр. 268, с.13.)

МАРТ 14 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов заседава в Постоянния комитет. (Дн. 43 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 14 ИЛИ 15

В Пловдив пристига д-р Кирко Вазов, брат на поета, който, след като завършил успешно Медицинския факултет в Цариград, е бил назначен лекар в болницата Хайдар паша в Чанак кале. (—Народний глас, III, бр. 172, 17 март, с. 1.)

За завръщането му в България брат му Владимир Вазов разказва:

„Един ден през 1881 год. професорът му по очни болести Елияс, арабин, християнин, му казал, че твърде е вероятно, под предлог уж да прегледа някой болен в някой от проходящите параходи, да го отвлекат в Йемен, тъй като сега гледат с лошо око на българите.

Бачо Киро, който отдавна се приготовлявал да избяга в България сега решил да не отлага повече“. (Вазов, Вл. Из миналото на гр. Сопот и на Вазовия род. 1939, с. 32.)

МАРТ 17 ОТ 14 — 18 Ч.

Поетът е на заседание в Постоянния комитет.

Д-р Янкулов докладва резултата от разговора с главния управител относно личните му секретари и адютанти и за избора на цариградските вестници.

„Колкото за изборът на цариградските вестници — пише в протокола,— на които за приятелский и симпатичен язик към страната ни трябва да се даде едно какво-годе възнаграждение, г. главний управител забележил, че той остава на Постоянний комитет да избере, които вестници иска, и да им определи по една субвенция, каквато той мисли за нужна.

Г. Вазов предлага да се реши в днешното заседание кои от цариградските вестници ще се предпочетат и каква субвенция ще трябва да им се отпусне.

Предложението на г. Вазова се отхвърля и според решението, взето в последното заседание, пристъпва се към по-нататъшното обсъждане на правилника за преустройството.“ (Дн. 44 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 17

„Народний глас“ (III, бр. 172, с. 2) публикува „Писмо от един приятел“ по повод на едно „представление абсолютно гръцко: гръцки актери, гръцка пиеса, гръцки език и дори билетите само на гръцки“.

„А наший беден театър нека чака.
А нашата бедна литература нека спи.“ (Включено като Вазово в ССБП22. Т. 19, с. 34—36.)

МАРТ 17

На с. 1 на вестника в рубриката „Дневник“ е включено съобщение за брата на поета, д-р К. Вазов: „. . .Ние се надеем, че правителството ни ще задържи г-на д-ра Вазова в Областта, която има такъва голяма нужда от специалисти съотечественици по медицинската част.“ (Публикувано в „Дубна“ на ССБП22. Т. 19, с. 239.)

МАРТ 19 от 14^{30} — 17 Ч.

Вазов е в Постоянния комитет.
Разглежда се молбата на Салабашев за 8-дневен отпуск. След изказаните различни мнения Вазов смята въпроса за изчерпан и предлага да се постави на гласуване. Искането за отпуск на Салабашев се приема.
Поради липса на кворум заседанието се прекратява. (Дн. 45 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 20

Членовете на Постоянния комитет присъствуват на панихидата за Александър II, отслужена от отец Гервасий в Съборната църква. (—Марица IV, бр. 270, с. 3.)

МАРТ 21, 15 Ч.

Вазов е в Постоянния комитет, но поради отсъствието на петима от членовете председателят прекратява заседанието. (Дн. 46 на П. к-т. ЦДИА ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 24

В „Народний глас“ е публикувана уводна статия от Вазов за нуждата от български народен театър.
„Театралните представления и в древността, и в новите времена са се считали и се считат като най-прями средства за образованието на народната маса, за запознаването ѝ с нейните вероизповедни възрения, с нейните политически съдбини, с нейното социално положение. Тий са най-лесен начин да се изобличи един обществен порок, да се осмее една глупост, да се прослави една гражданска добродетел. . .
У нас има много млади българи, които с готовност би се сгрупирали наедно, за да съставят първата театрална трупа в Областта ни. От по-напрежните представления ние сме се убедили, че у българинът е вродена артистическата способност и че при едно по-систематическо и поддържано развитие на тая способност ние ще се сдобием в скоро време с прекрасни актери, които да оживяват българската сцена и да правят чест на народът ни.“ (—Народний глас, III, бр. 174, с. 1, без подпис. Вазов като автор посочен у Христофоров, с. 215.)

МАРТ 24

В рубриката „Дневник“ (с. 1) вестникът помества:

„Гръцката театрална трупа Аристофанис продължава да дава представления в Люксембургский театър, а българите да посещават тия представления. Мнозина се питат дали казаните господа се стичат там от просто любопитство или от патриотизъм.“ (Включено като Вазово в ССБП22. Т. 19, с. 40.)

МАРТ 24 ОТ 14 — 18 Ч.

Вазов заседава в Постоянния комитет.

Петата точка от дневния ред е рапортът на директора на правосъдието за отпускане на 36 000 гр. за притурките към бюджета.

Приема се без изменение правилникът за опрощаване десятъка от предишната година на бедните вдовици от Баташката община.

Изготвя се съобщение до главния управител, че ще му бъде отпуснат кредит за заплатите на двамата му частни секретари. (Дн. 47 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20, оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 24

В рубриката си „Български отдел“ в. „Марица“ вербува абонати за списание „Наука“. (—Марица, IV, бр. 271, с. 3.)

МАРТ 26, 15 Ч.

Отива на заседание в Постоянния комитет. Председателят открива заседанието в 15 ч., но поради отсъствие на петима от членовете и липса на кворум го прекратява. (Дн. 48 на П. к-т. ЦДИА, ф. 20 оп. 1, ед. 208.)

МАРТ 28 ОТ 14 — 18 Ч.

Постоянният комитет провежда заседание. Присъствува и поетът.

Разглеждат се прошения на частни лица.

На бюрото на Комитета, член на което е и Вазов, се възлага да проучи просбата на проф. Безеншек за създаване на стенографско бюро за подготовка на стенографи за Областното събрание, като за целта бъдат отпускани 20 000 франка годишно. Разглеждат се и други въпроси. (Дн. 49 на